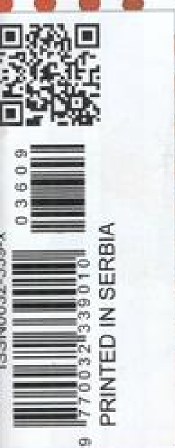
www.politikin-zabavnik.rs

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Belgien 3,10 EUR
BiH 3,75 KM
Great Britain 2,50 GBP
Greece 3,60 EUR
Deutschland 3,10 EUR
Italy 3,75 EUR
С. Македонија 112,00 ДЕН
Nederland 3,10 EUR
Österreich 3,10 EUR
Schweiz/Suisse 4,50 CHF
Slovenija 2,60 EUR
Sverige 35,00 SEK
USA 4,50 USD
France 3,10 EUR
Hrvatska 19,00 KN
Црна Гора 2,00 EUR

За све од 7 до 107!

9. 4. 2021. • ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ • ГОДИНА LXXXIII • ЦЕНА 150 ДИНАРА • БРОЈ 3609

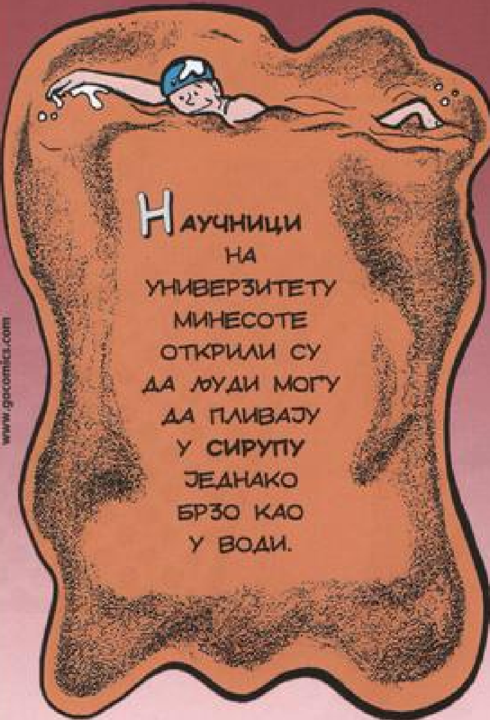
МОЗАК, НАЈВЕЋИ ЛАЖЉИВАЦ

Веровали или не!

Ripley

Distributed By Andrews McMeel for UFS.

www.ripleys.com

У покрајини Рангпур у Бангладешу сељани приређују **венчања жаба**, верујући да ће то **донети кишу**.

Плажење језика приликом читања заиста помаже да се наш мозак боље усредсреди.

Јесте ли већ чули да...

... младунчад америчке пуме рађа се с пегама на телу, које нестају пред крај прве године живота ■

...Белизе, мала држава између Мексика и Гватемале, једина је земља у Средњој Америци у којој је званични језик енглески, али се говори и шпански, као и тридесетак дијалеката језика Маја ■

... пиштање чајника настаје зато што услед протока паре између две металне плочице, звиждаљки које има највећи број чајника, ваздух почиње да трепери ■

... нашу познату глумицу Аугустину Нигринову (1862–1908) својевремено је управник Народног позоришта у Београду Јован Поповић Шапчанин (1841–1895) после сјајно одиграних улога назвао „велика Нигринова” и отад је углавном позната као Велика Вела Нигринова ■

... спољашње уво у облику хрскавичаве ушне шкољке имају само сисари ■

...на врху списка сисара с најмаснијим млеком стоје фоке и сиви китови, чије млеко садржи чак 53 одсто масноће, док млеко жене и краве као да је „обрано”, јер има само 3–6 одсто масноће ■

... диригент диригује доста пре такта у коме извођачи свирају, што њима омогућава да одговоре на његова упутства у „реалном времену” ■

... 52 синонима за *пољубац* забележено је у Оксфордском речнику енглеског језика ■

DIK BROWNE ХОГАР СТРАШНИ

Први ваздушни окршај у Априлском рату 1941. године

ДАН КАД ЈЕ НЕБО ГОРЕЛО

Док је Београд мирно спавао, ушушкан обећањима да је рат негде далеко, на југу наше земље већ су се водиле борбе...

Ко је тог 5. априла 1941. године, и уопште тих априлских дана, читао „Политику", мора бити да му је рат изгледао невероватно далек, као нешто што се догађа негде другде и неком другом. „Мир и хладнокрвност". Под тим насловом објављена је у „Политици" наредба број један краљевске владе:

„Све наше становништво треба да буде спокојно, да ради своје текуће послове и да се не да узнемирити неоснованим гласовима протуреним из иностранства или из земље. Строго забрањујемо свако исељавање из својих места и напуштање својих домова, јер је то безразложно и може имати штетних последица."

Новине су, у духу хладнокрвности и спокојства, извештавале како је, поводом преузимања власти, његово величанство краљ Петар Други примио многобројне честитке из земље и иностранства у којима се изражавају жеље за живот и срећну владавину.

А рат је за читаоце био негде у Африци и на Средоземљу. Писало је тих дана да су, заузимањем Дира Даце у Абисинији, британске трупе пресекле железничку пругу која повезује Џибути с Адис Абебом. О војсци и рату писало се тек у далеким наговештајима. Тако је објављено да ће Београд, Загреб и Љубљана, у случају рата, бити проглашени за отворене градове.

Насупрот томе, 30. марта, Врховна команда немачких оружаних снага издала је наређење Другој и Дванаестој армији и Првој оклопној групи за напад на Југославију под шифром „Подухват 25". За остварење ове замисли припремљене су 24 немачке, 23 италијанске и пет мађарских дивизија. Један од најважнијих задатака био је намењен немачкој авијацији, којој је наређено да „узастопним нападима разори главни град Београд".

Прекинута узбуна

Било је око три сата изјутра. Још се зора није ни огласила. Кроз ноћ се проломило завијање фабричких сирена. Огласила су се и црквена звона, мада је још било рано за прво богослужење, тог 6. априла 1941. године.

Узбуна... Само час пре тога, Команди ваздухопловства стигао је поверљив извештај. Стотинак немачких авиона прелеће Српску Црњу. Лете на Београд. Све јединице ставити у стање приправности, и противавионске и ловачке.

Небо је, међутим, било мирно. Ведро. Само су ројеви звезда светлуцали у тихој ноћи.

Док је трајала узбуна, генерал Боривоје Мирковић, командант ваздухопловства, затим Андрија Павловић, шеф Оперативног одсека Команде ваздухопловства, и пуковник Драгутин Рубчић, командант Прве ловачке бригаде, која је имала задатак да штити Београд и Шумадију, налазили су се на тераси пристанишне зграде аеродрома у Земуну. Осматрали су небо. Ускоро су се уверили да је узбуна дата на основу нетачног извештаја.

– Пошто је прекинута узбуна, вратили смо се у зграду Команде – причао је о томе Павловић. – Генерал Мирковић се убрзо упутио у свој стан. Ја сам остао крај телефона. Пре него што смо се растали, рекао сам генералу, помало у шали: 'Сада је узбуна била лажна, а после ће можда бити права'.

Други петлови нису још ни огласили свитање на периферији Куманова, доле на југу Краљевине. Оближњи аеродром на Режановачкој коси тек се назирао. Гологлава падина летелишта спуштала се на југозападној страни косе и стрмо налегала све до пруге Београд – Скопље.

Пред капетана Војислава Поповића, командира 111. ескадриле, бануо је поручник Живан Степановић. Саопштио му је да се приближава неки усамљени авион. Капетан је хитро наредио:

– У ваздух обојица Милорада, Танасић и Радевић.

Мотори су већ загревани. Механичари су помагали пилотима да припреме летелице. За тили час имењаци су се винули у небо. Кренули су у потрагу за уљезом, „месершмитом" 109F. И до Режановачке косе већ је стигла порука да су Немци напали из Бугарске. Радио-станица се поново огласила. Саопштење је било кратко: непријатељска формација од тридесет авиона прелеће јужни фронт у правцу Кратова.

Жутоглави стиже с леђа

Као патрола полетели су поручник Жика Степановић и Олег Кургански. Ручни часовник поручника Степановића показивао је тачно четири сата и 45 минута.

Прва патрола мимоишла је другу. Док је за извидницу Милорада Танасића и Милорада Радевића најснажнији „месершмит" био пребрз да би га сустигли, дотле је за

„Фокер фјури" обара ловца типа „месершмит"

другу, ловачког пара Степановић и Кургански, тај усамљени летач закратко био и циљ и мета.

Немац је насамарио обе патроле. Двојица Милорада враћала су се необављена посла. Друга патрола изгубила је таман онолико драгоценог времена око летача-уљеза колико јој је било неопходно да би уочила важније. И поред упозорења, непријатељску формацију од тридесет бомбардера која је прелетела Кратово, па Овче поље, и летела у правцу Скопља, нико није пресрео.

У међувремену се у правилном поретку примицала још једна непријатељска група летелица према Режановачкој коси. Двадесет седам немачких ловаца приближавало се овом летелишту с јужне стране, иза околних висова, рачунајући да им се одатле браниоци најмање надају.

Прекасно их је уочила и служба осматрања. Спазили су их кад су се већ примакли на десетак километара од аеродрома. Изненада је закркљала радио-станица у командној кућици. На помолу је био први ваздушни окршај над југословенском територијом у Другом светском рату.

Жутоглави „месершмит" 109F и, испред њих 26, као предводник, грдосија „месершмит" 110, назван разарач, били су последња реч технике. Насупрот њима, на Режановачкој коси било је тринаест југословенских ловаца „хокер-фјурија". Уз срчане и одважне пилоте ове летелице имале су само две праве одлике. Пилотска кабина била је тако јака да су за њу говорили како је прави „летећи бункер". Друга добра особина је што се ваздухоплов понашао у маневру као права чигра. Све остало, почев од наоружања, са само два лака митраљеза, за које није било ни запаљиве муниције, биле су големе мане. Највећа, свакако, што је брзином од 400 километара на сат, према готово 200 километара бржем „месершмиту", могао да се пореди с њим као што би кочеперни старац с младићем.

Рафали изненађења

На аеродрому је тек бука непријатељских летелица, које су му се приближавале, била стварни знак за узбуну. Пилоти су потрчали према својим „хокер-фјуријима". Трава се већ накострешила од снажног ветра што га стварају елисе авионе које се загревају на брзу руку ради полетања. Браниоци су се један за другим винули у небо.

Капетан Војислав Поповић опет први. Увек је био такав. Први у свим пилотским школама, на маневру, у трупи. А свуда омиљен јер се није устручавао да предњачи. И овог јутра био је на челу своје 111. ескадриле. За њим, капетан Константин Јермаков предводио је 112. ескадрилу.

Следили су их поручник Милутин Петровић, па наредници Ратомир Милојевић и Верољуб Стојадиновић. Пристигао је и Јефта Арсић, са „хокер фјуријем", и Војислав Милутиновић, у летелици домаће производње „рогожарски" Р-100.

Док су им браниоци ишли у сусрет, непријатељски авиони као да су за тренутак застали. Онда су се изненада обрушили. Из ниског лета почели су да штепују по авионима који су још били на земљи. Прво заустављају авион што је зарулао пистом пред узлетање. Авиони на писти, школски и санитетски, већ сабласно горе.

Милорад Танасић

Војислав Поповић

Константин Јермаков

Верољуб Стојадиновић

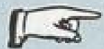
Милутин Перовић

Ратомир Миливојевић

Јефта Афрић

Сева и на небу. Вештим маневрима капетан Поповић се упиње да приђе непријатељским ловцима. Чини му се да је сад тренутак, баш кад је одвојио оног „жутоглавца”. Одсечан рафал и погодак! Али узаман! Шваба је опет бржи. Уз бок му је поручник Перовић. Кидише као лав. Константин Јермаков чини заокрет за нови јуриш.

Право у непријатеља

Гори на земљи, а гори и на небу. Топови и митраљези сипају ватру. Немаца је више на нашем небу. Снажнијим и бржим машинама очас се сјате око тромих „хокер- фјурија”. Просто их затварају са свих страна и притискају као у кутији. Један је погођен. Гине Јефта Арсић, наредник. Пада и Рале Миливојевић. Смртно погађају и Верољуба Стојадиновића.

Командир Војислав Поповић гледа како се један за другим руше његови пилоти. Хоће да их освети. Бесомучно пуца. Одједном окидач склизну у празно. Пред њим, као за инат, баш тада она грдосија, „Ме-110”, коју је толико јурио. Устремљује се на њега. Сустиже га. Онда свом силином улеће у непријатељски авион.

Два стуба густог дима спуштала су се за авионима који су се стрмоглављивали на земљу.

Поручник Милорад Танасић, који се са својим имењаком враћао са извиђања и тог тренутка био над Режановачком косом, имао је шта да види. Намах се упустио у неравноправну борбу. И онда, немајући више муниције, судара се и он у ваздуху с једним непријатељским ловцем.

Капетан Јермаков дуго је одолевао. Док је трајала борба, падају и два непријатељска авиона. Пада, мало затим, и капетан Константин Јермаков. На аеродромском часовнику је 5.20 часова. Од почетка до конца битке није прошло више од двадесет минута. За то време, 36. ловачка група бранилаца аеродрома код Куманова јуначки се одупрла неупоредиво надмоћнијем непријатељу. Седморица су заувек остала крај свог летелишта: Војислав Поповић, Милорад Танасић, Константин Јермаков, Милутин Перовић, Јефта Афрић, Ратомир Миливојевић и Верољуб Стојадиновић.

У међувремену се непријатељска бомбардерска формација неопажено прикрала аеродрому Петровац код Скопља. На писти је био свих тридесет бомбардера „дорније”. Са њих су претходно вече поскидане бомбе. Летелице су лежале на писти као непокретне мете. Зато су немачки бомбардери могли да се обрушавају готово рутински и, онако охоло, бирају циљеве. Њихове запаљиве бомбе зажегле су ватре и на трави око југословенских бомбардера које је, један за другим, гутао пламен.

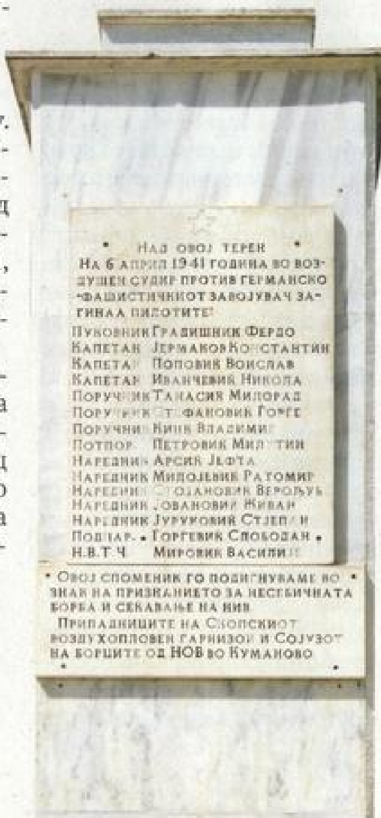
Необавештени генерал

Између три и пет сати изјутра у згради Команде ваздухопловства налазио се шеф Оперативног одсека. О томе је Андрија Павловић казивао својевремено и следеће:

„Негде после пет сати примио сам хитне телефонске извештаје са аеродрома Скопље и железничких станица у Бујановцу и Врању. Дежурни официр аеродрома у Скопљу, поручник Благоје Вујић, јавио ми је да са осматрачке куле види како немачки авиони бомбардују наше ’дорнијее’ на аеродрому Петровац и да се на небу изнад Куманова води жестока битка. Поменуо је и то да запаљени авиони падају као буктиње. И дежурни службеници станице Бујановац јављали су да се види ваздушна борба изнад Куманова. Обавештен сам да су Немци прелетели и наше аеродроме на Косову, али их нису могли пронаћи. Из Смедеревске Паланке јавио се капетан Ступар, са обавештењем да их надлеће немачки извиђачки авион...

Када сам најзад добио телефонску везу, јавио ми се пуковник Александар Стојићевић, начелник Оперативног одсека у Генералштабу. Том приликом ме је обавестио да је примио телефонски извештај Треће армије из Скопља да су Немци извршили ваздушне нападе на аеродроме и напали наше снаге у Македонији, на граници према Бугарској. Рекао сам му да сместа извести генерала Душана Симовића. Али, како сам сазнао после много година, Симовић није био обавештен. Председник владе је изгледа сазнао за напад тек онда када су бомбе почеле да падају на Београд...”

А док су на јужном делу фронта гинули пилоти и горели авиони, Радио Београд је емитовао озбиљну музику. У земљи је већ почео рат, ситуација је била исувише озбиљна, али званични радио није о томе известио ни једном јединим речју ■

Споменик у Куманову сведочи о првој ваздушној борби изнад Југославије у Другом светском рату

Преузето из књиге Будимира Поточана „Небо је горело – Наши ваздухопловци у Априлском рату 1941. године” у издању Вукотић медиа.

Приредио **Немања Баћковић**

Ал' је снијег, ал' су лабудови?

МОЗАК, НАЈВЕЋИ ЛАЖЉИВАЦ

Да ли сте сигурни да је оно што видите истина, или мозак ствара сопствено поимање стварности?

„Теријери су сјајне златне рибице! Могу то одмах да вам завршим: одсечемо ноге, набацимо пераја, забодемо цевчицу кроз врат да би могао да дише, мало префарбамо златном бојом...” Када је у чувеном „Монти Пајтоновом” скечу Џон Клиз ушао у продавницу кућних љубимаца да од Мајкла Пејлина купи мачку и овај му – у маниру „вештих” трговаца обесмишљеном до апсурда – понуди теријера ког је наводно могуће „прилагодити” тако да постане мачка, златна рибица или било шта друго, чувена енглеска дружина загазила је на стазу која задире у начела рада наше свести много дубље него што би на први поглед могло да се наслути. Притом, не мислимо само на то што неко може да нађе сличности између свог дугодлаког немачког овчара и Ричарда Гира, или боксера и Семјуела Лироја Џексона.

Како изгледа биткоин

Способности наших мозгова су огромне. На исти начин на који некој животињи у мислима можемо да придружимо физичке или психичке особине које она нема, то можемо да учинимо и са неживим предметима. Таква измењена стварност назива се „друштвена стварност” – ако неко нешто измисли и почне да преноси вест о томе наоколо, а притом је довољно убедљив те други његову измишљотину почну да сматрају стварном, она може да постане део стварности.

Сведоци смо такве „друштвене стварности” која на добар или лош начин свакодневно утиче на наше животе – у првом реду ту су новац и злато. У неком тренутку наше прошлости заједнички смо доделили вредност комадима хартије и метала – која заправо не постоји – и већ миленијумима се послушно понашамо у складу с том измишљотином. У том смислу, одличан пример најновије друштвене измишљотине јесте и биткоин – електронска валута којом су недавно почеле да тргују мењачнице, берзе, банке, те чак да је прихватају и велики трговци и продавци какав је, рецимо, „Тесла” Илона Маска, иако биткоин нема чак ни то мало физичког облика колико га имају новац или злато.

Ту су и границе: замишљене линије широм планете у оквиру којих су људи претворени у грађане одређених држава, на основу чега су им додељена права и прописане обавезе. За одбрану или померање на ову или ону страну тих линија које постоје само у „друштвеној стварности” (да не кажемо – у колективној машти), људи су спремни чак и да положе животе – о полагању и одузимању живота у име разних вера и културних образаца да и не причамо. Заправо, највећи број људи на планети радује се, пати, убија друге људе или извршава самоубиства због стварности која је мање-више потпуно измаштана. Зато је једно од великих питања човечанства и науке- како наши мозгови уопште стварају ту „друштвену стварност”?

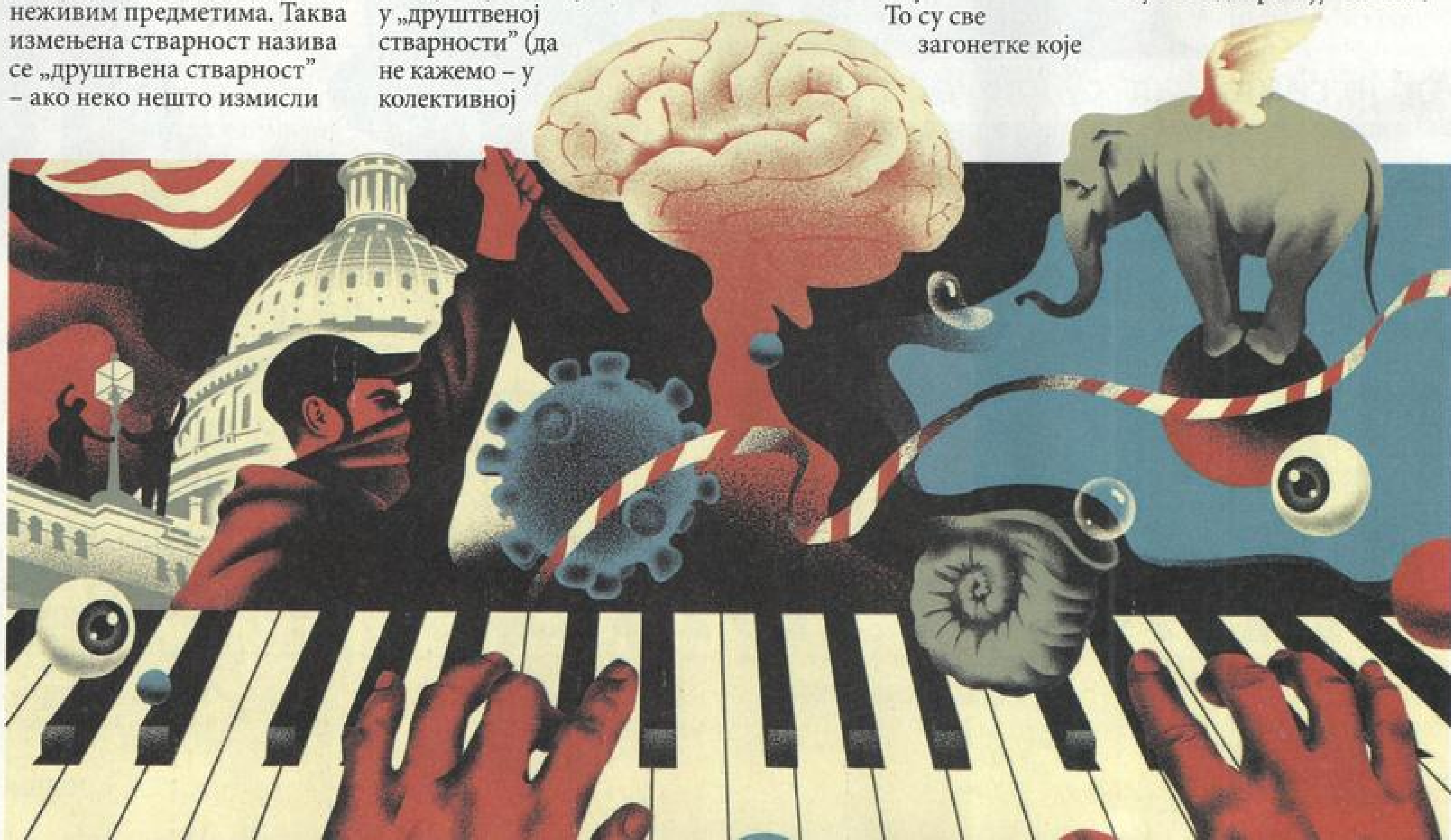
Пандорина кутија

Током читавог свог постојања и рада, мозак је заробљен у тами лобање, и све податке који до њега стижу добија преко „сензора” у очима, ушима, носу и остатку тела које обавља своје редовне задатке дисања, куцања, пречишћавања и свега осталог. За мозак ти подаци нису баш увек потпуно докучиви. Када, рецимо, нешто у стварном свету изазове наглу промену притиска услед које се створе звучни таласи које уши чују као прасак, узроци могу да буду различити: пуцањ, пад бетонске табле са врха зграде или тресак врата које је залупила промаја. На исти начин, стомак може да нам крчи зато што смо гладни, нервозни, болесни или заљубљени.

То су све загонетке које мозак у сваком тренутку мора да решава, обично уз мањак кључних података: филозофи такве недаће мозга називају „препрекама обрнутог смера закључивања”. Суочен са двосмисленим подацима сензора, мозак мора брзо да претпостави шта их је проузроковало и да донесе одлуку која ће бити најбоља за здравље и преживљавање.

Приликом тих мучних вагања мозак има једно важно оруђе – сећање. Он прелистава наслаге животних искустава како би схватио шта би из прошлости могло да наликује подацима које прима у том тренутку. Тако, рецимо, када чује гласан прасак, а остала чула му скрену пажњу да притом кроз просторију у којој је дува промаја, мозак је склонији претпоставци да су гласан звук произвела врата која су се залупила, а не бетонска табла која се одломила са зграде; а ако је у просторији особа која вам се допада, мало је вероватно да је нелагода у стомаку изазвана тровањем. На основу таквих претпоставки – тачних или погрешних – мозак у делићу секунде доноси одлуку. Зато неуролог Џералд Еделман описује наша свакодневна искуства као „садашњост које се сећамо”:

„Можда се осећате као да реагујете на догађаје који се одигравају око вас,

али ваш мозак заправо непрекидно нагађа шта се дешава, шта ће се дешавати и шта би требало учинити. То ради искључиво на основу сећања која подсећају на тренутак у којем се налазите".

Кључна реч је „подсећају" – мозгу није потребно савршено поклапање да би направио процену и донео одлуку. Када први пут у животу угледате дугодлаког немачког овчара, мозак ће правилно проценити да је у питању пас пошто неким одликама „подсећа" на друге псе које може да нађе у свом сећању. На исти начин нећемо имати тешкоћа да се први пут попнемо непознатим степеницама, пошто „подсећају" на сва остала степеништа којима смо се пели у животу. Такве међусобно сличне ствари мозак сврстава у оно што се у филозофији назива „категоријама". Неки пси имају дуге ноге или су чупави, неки кратке ноге и длаку, неки су мали, а неки већи, али никада нећемо помислити – као у скечу пајтоноваца – да би неки пас могао да буде, или да постане златна рибица.

Пиштољ и слон

Али ево занимљиве ствари: те категорије заправо не постоје у стварном свету – оне су присутне само у вашем мозгу. Ево примера: ако неко од вас затражи да замислите рибу, кућног љубимца, замислићете златну рибицу, барбуса, патуљасту Гертруду, али не и шарана. С друге стране, ако треба да замислите рибу на тањиру, на памет ће вам падати кечиге, сомови или бранцини, али не и златне рибице. То значи да категорија „риба" није потпуно непроменљива и унапред дата, већ да је апстрактна, те да је мозак прилагођава прилици. Уз то, основна одлика за стварање категорија није физички изглед нечега, већ његова улога или употреба. Исто тако, посуда у којој чувате своју златну рибицу на комоди може да буде вишезначна, те у зависности од прилике може да буде смештена у различите категорије – може да постане посуда с водом за гашење омањег пожара или жеђи дугодлаког немачког овчара, ваза за цвеће, посуда за држање оловака или ситниша, или оружје којим ћете напасти провалника.

Чари апстракције

Апстрактне категорије веома су савитљиве. Размислимо, рецимо, о слону, боци и пиштољу. На први поглед они немају ништа заједничко, облици су им потпуно различити, као и материјали од којих су сачињени, а поврх свега слон је живо биће, док пиштољ и боца нису. Но, они деле једну заједничку физичку функцију – могу да избацују воду у млазу. Због тога могу да буду смештени у категорију „ствари и бића која могу да штрцају воду". С друге стране, деле још једну заједничку особину – ни слон, ни боца, ни пиштољ не би могли да се унесу у авион, пошто не би прошли безбедносну проверу на аеродрому. Та друга категорија којој припадају потпуно је апстрактна, заснована на функцији бића и предмета, и припада искључиво свету људског мозга. Њој, на пример, могу да припадају и дезодоранс, Хималаји, кокаин или воз.

Кад боље размислите, можда ће вас зачудити колико на ваше реакције на свакодневне догађаје утичу управо те, потпуно апстрактне категорије. Када мозак прави претпоставке на основу чулних података који стижу до њега из спољашњег света и тела, он се води управо апстрактним категоријама заснованим на функцији ствари и појава. Када, рецимо, осети да се дисање убрзало, мозак отвара категорију у којој су физичко вежбање, срчани удар, ударац у стомак, отровни гас, сексуална узбуђеност и још мноштво могућих узрока убрзаног даха. Потом, на основу других доступних података, неке од тих узрока одбацује пре него што донесе одлуку да ли би требало сести на клупу, позвати хитну помоћ, избацити садржај желуца или скинути одећу и препустити се уживању.

Управо те апстрактне категорије служе и као замајац који покреће нашу друштвену стварност. Када неком предмету доделимо задатак, он постаје део различитих апстрактних категорија. Ако сте пажљиво пратили часове историје – или редовно читате „Политкин Забавник" – знате да новац какав данас познајемо није био прво средство плаћања, односно први „општи еквивалент вредности". Пре комадића легираног гвожђа и хартије, ту су били злато и сребро, а још много пре њих со, јечам, какао, чак и изрезбарени и осликани стећци, које је било немогуће носити у џепу. Данас имамо чак и берзанске „фјучерсе", „деривате" или криптовалуте, носиоце вредности који немају физички облик. Наши мозгови деле ту категоризацију и чине је стварном, као и у случају слона, боце и пиштоља.

Цена брака

Колективна друштвена апстрактна категоризација толико је снажна и свеприсутна да утиче и на генетску еволуцију наше врсте. Тако, рецимо, новац – као што смо видели, једна потпуно измишљена категорија – има толико пресудну улогу у нашој стварности да људи који га имају више дуже живе од оних који га имају веома мало. Богатији људи могу да једу здравију храну, да живе удобније штедећи тело, или да прибаве бољу лекарску негу кад њихово тело једном почне да се примиче својим крајњим границама. Дакле, новац утиче на то ко ће бити здравији или ко ће за собом оставити више потомака, као и да ли ће ти потомци бити здрави, да ли ће моћи да напредују и да за собом остављају више нових потомака.

Уз то, многе културне заједнице у прошлости успостављале су строга правила о томе ко с ким може да се спарује и ствара потомке. Нека од тих правила подразумевала су забрану сексуалних односа и стварања заједница међу људима различитих вера, имовинских стања, друштвеног угледа, чак и различите боје коже. Постоје и друштва чији закони прописују количину новца и материјалних добара потребних да би се створила брачна заједница – рецимо, у старим исламским друштвима – или она која законима ограничавају број рођене деце, као што је то био случај у Кини крајем седамдесетих година прошлог века. Тих година родитељи су се одлучивали на побачаје, а у сиромашнијим крајевима, у недостатку других начина, чак и убијали женску новорођенчад, не би ли добили мушко дете. То је у тим генерацијама „политике једног детета" довело до поплаве

мушкараца који нису могли да нађу довољно партнерки за брак.

„Друштвена стварност“ може да утиче и на обликовање физичке стварности. Тако рецимо, у многим друштвима важи стереотип (још једна потпуно измаштана врста друштвене измишљотине) да се девојчице „лошије сналазе“ од дечака с математиком, физиком или било каквим инжењерским изазовима. Зато родитељи у таквим друштвима не захтевају превише од својих кћерки када су природне науке у питању, што на крају доводи до самоиспуњавања самообмане о „технички заосталим“ женама, које наставља да потхрањује стереотип и траћи потенцијал половине таквог друштва.

Још је погубнији и језивији пример деце која одрастају у сиромаштву. Истраживања су показала да дуготрајна изложеност сиромаштву у најранијем детињству може да доведе до поремећаја у развоју мозга, а самим тим и до постизања лошијих резултата у школи. Такви налази су логични, пошто сиромашни родитељи гоњени бичем „друштвене стварности“ непрекидно покушавају да дођу до хране и услова за преживљавање, те немају превише времена да се баве децом, или да упошљавају некога ко ће се њима бавити. Највећи број деце из таквих сиромашних заједница зато не достиже довољан ниво образовања што повећава шансе да и они, као одрасли, наставе живот у сиромаштву, те да и њихова деца наставе тај језиви животни циклус. Дакле, иако стереотипи о сиромаштву нису ништа друго осим још једне измишљотине „друштвене стварности“ – многи признати генији човечанства потекли су баш из таквих услова живота. Они захваљујући затвореном кругу у којем се ти људи врте могу да доведу и до физичких промена и да постану „права“ стварност.

Друштвено поражавајућа ограничења маште

Но, друштвена стварност ипак је ограничена физичком. У једном другом апсурдном скечу трупе „Монти Пајтон“ који је осмишљен за филм „Викинг Ерик“, острво Хај-Бразил тоне због сплета несрећних околности. Но, Арнулф, краљ тог острва, одбија да поверује да је то могуће, својим ауторитетом ствара друштвени конструкт у складу с којим би сви поданици морали да се понашају као да се ништа не догађа, те сви заједно са острвом тону, певајући веселу химну. Иако ми можемо да се договоримо око тога да људи могу да полете попут птица машући рукама, тај бесмислени друштвени договор испоставиће се као погрешан чим неко проба да провери његову веродостојност узлетањем са литице.

Ипак, друштвена стварност може под одређеним околностима да постане потпуно одвојена од физичке, чему присуствујемо већ дуже време, од избијања епидемије вируса SARS – CoV-2. Овај смртоносни вирус је стварна, физичка ствар која не хаје превише за апстрактне измишљотине и нашу „друштвену стварност“: потребна су му само топла и влажна плућа у која ће се уселити да би се размножавао. Но, гоњени лажима друштвене стварности – помало попут краља Арнулфа са Хај-Бразила – многи припадници човечанства одбијају да поверују да је вирус толико озбиљан колико им то говоре физички докази, а неки чак и у то да уопште постоји (све уз певање веселих химни сопствених острва).

Таква способност „друштвене стварности“ да одолева чак и притисцима оне физичке чини је рањивом и склоном манипулацијама. Довољно је сетити се политике – и све мане наше измаштане стварности одмах почињу да испливавају на површину.

Један од многих примера је гласање. Резултати гласања у демократским друштвима за људе који ће представљати грађане у доношењу одлука добијају се пребројавањем заокружених ознака на листовима хартије – збивање које има смисла једино због тога што су се сви припадници тих друштава сложили у вези с њим.

Но, дешава се да неки гневни кандидат одлучи да не призна резултате пребројавања, као и да велика количина гневних грађана поверује његовом гневу и вербалним бравурама (зашто и не би – нико од оних који одлуче да му поверују или да му не поверују није сам пребројавао хартије са ознакама, додуше као ни сам гневни кандидат, али ко ће да се замара таквим ситницама у друштвеној стварности која звучи лепо), те створе паралелну друштвену стварност у којој је победио неко други, и у њено име упадају у скупштине, уништавају ствари, гину и убијају. Дакле, сама „друштвена стварност“ која је створила скупштину, државу и њена правила, чак и само друштво, може и да уништи саму себе, само ако се подесе праве околности – парадокс достојан пајтоноваца.

Килограм и по у мраку

Зато би сви требало да буду свесни колико је чудесно тих килограм и по пихтијасте масе коју је природа сместила у нашу лобању – највероватнији механизам који је еволуција икада изнедрила. У сваком тренутку електрични импулси који теку између неурона и синапси и хемијске реакције на неки тајанствен начин дочаравају прошлост како би предвидели будућност, надзирали тело, управљали њиме и омогућавали му да преживи. Та невероватна моћ може да претвара псе у рибице, камење у валуту, стереотипе у физичке недостатке или људе у лешеве.

Не треба сметнути с ума да било која група људи може да осмисли неки апстрактни образац и под повољним околностима преточи га у физичку стварност. То значи да можемо да утичемо на стварност више него што смо можда и свесни, али и да према стварности имамо много већу одговорност него што можемо и да претпоставимо ■

Припремио **Срђан Николић**

Илустровао **Валентин Ткач**

Висока или ниска

КОЛИКА ТИ ЈЕ ТЕМПЕРАТУРА?

Од ње нам буде лоше, али висока температура сама по себи није лоша. Напротив, она је наше најјаче оружје за борбу против заразе. Ево када и зашто се јавља...

Сви се сећамо тога из времена кад смо били деца. Чим кажеш: „Мама, мени нешто није добро” – вади се топломер. Ако се сребрнкаста линија попне до чаробне тачке од 37, не мораш у школу. Ако се пак опасно приближи подеоку од 38 степени Целзијуса, идеш код лекара. Сасвим мале промене у уобичајеној температури говоре нам да се нешто догађа с нашим телом. Али то не значи увек да смо болесни.

Или мало више

Одавно смо научили да је нормална температура људског тела око 37 степени Целзијуса, али не знамо сви ко је то установио. Немачки лекар Карл Вундерлих међу првима је озбиљно изучавао промене у топлоти тела, тврдећи да повишена температура није болест, него симптом. Он је 1851. године, пошто је измерио температуру хиљада пацијената у најразличитијим околностима, објавио податак да се уобичајена температура човека креће између 36,4 и 37,2 степена Целзијуса с просечном вредношћу од 37.

Данас се зна да његова мерења (изведена топломером дугачким 30 центиметара, с којим је мерење трајало 20 минута) нису била сасвим тачна – просечна телесна температура износи 36,8 степени. Али у једном је био сасвим у праву: температура је симптом, и то не само болести. Зависно од тога које је доба дана и шта радимо може да буде коју десетину степена нижа или виша. Најхладнији смо увече, кад се тело „гаси” и припрема за спавање, а најтоплији у касно поподне, кад смо сасвим разбуђени и ослобађамо највише топлоте из тела.

Осим тога, температура може благо да се повиси и пошто се добро наједемо, вежбамо, кад смо узбуђени или напети, а код жена и током овулације. Зато, не треба се уплашити сваки пут кад досегнемо тих 37 степени. У неким земљама децу не ослобађају одласка у школу ако имају више од 37,5.

Здравији и хладнији

У не тако далекој будућности у уџбеницима ће се можда наводити неке друге бројке за просечну телесну температуру човека. Ево зашто. Према истраживању које је спровела Џули Парсонет са Универзитета Станфорд (САД), а обухватало је податке о мерењу температуре више од 700.000 особа од 1826. до 2017. године, људи рођени након 2000. године имају за пола степена нижу просечну температуру у поређењу с онима који су живели у 19. веку. Оваква промена није неочекивана: изменили су се услови у којима боравимо, куће су нам топле и мање смо изложени микроорганизмима. А пошто се ређе разбољевамо, ређе се и бележи

36 је постао срећан број. Мерење температуре при уласку у продавницу у Бандунгу у Индонезији

Вируси и бактерије подстичу бела крвна зрнца да луче цитокине, молекуле антитела, који, кад стигну до мозга, упозоре хипоталамус да је време да се „појача грејање"

Скупљају се периферни крвни судови и грче се мишићи. Осећамо се као да нам је хладно, иако температура тела расте

Пошто достигне циљну тачку температуре, хипоталамус се труди да одржи топлоту још неко време док се тело бори с уљезима. Више нам није хладно, дисање и рад срца су убрзани

Смањује се количина цитокина у крви и хипоталамус враћа „телесни термостат" на уобичајене вредности. То је знак мозгу да се знојењем реши вишка топлоте

☞ повишена температура у лекарским списима.

Топлота као лек

Загревање је најбоље оружје које тело има да се супротстави уљезима. Нисмо ни свесни тога да смо се заразили пре него што добијемо температуру, али мозак то дозна први и припреми нас за борбу.

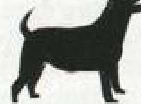
Хипоталамус, део мозга који служи и као термостат, нареди телу да се загреје и онда се, мимо наше воље, догађају промене које ће нас натерати да повисимо своју температуру. Скупљају се периферни крвни судови да би се ослободило мање топлоте и почињемо да

ОН ПАТИ ВИШЕ

Повест памти многе познате мушке хипохондре – филозофа Имануела Канта, који је звао лекара чим на њега падне неколико капи кише тврдећи да умире; научника Николу Теслу, који је сâм полирао прибор пре сваког оброка; пијанисту Глена Гулда, који је чак и лети носио капут и вунене рукавице да се не би прехладио.

Иако смо склони томе да се подсмехнемо „јуначинама" које падну у постељу на најмањи знак повишене температуре и сматрамо их сека-персама, изгледа да смо неправедни. Кад је грозница у питању, мушкарци су заиста осетљивији. То барем тврди једно истраживање које је спровео Кајл Сју с Универзитета Меморијал у Њуфаундленду (Канада). Установио је да су штетне последице и смртност од грознице чешће код припадника мушког пола. За то је крив слабији имунски систем, који је донекле условљен хормонима. Тестостерон слаби борбену готовост организма, а естроген је поспешује. Ето зашто су жене јаче и издржљивије ■

Хрчак	Коњ	Мачка	Морско прасе	Пас	Птица	Куниħ
						
38,1	38,6	39,3	39,6	40	40	40,2
нормална: 37–38	нормална: 37,5–38,5	нормална: 38–39,2	нормална: 37,5–39,5	нормална: 38–39,9	нормална: око 40	нормална: 38,6–40,1

И животињама може да се повиси температура, али оно што је нама претопло, њима може бити премлако

дрхтимо како бисмо се убрзаним грчењем мишића што више загрејали. Тиме се постижу два циља: зауставља се ширење вируса или бактерија, јер већина њих не може да се размножава на температури изнад 37 степени и убрзава се рад срца, па више крви долази у органе, а с њом и бела крвна зрнца, која се боре против уљеза. Лечење топлотом толико је учинковито да га користе чак и хладнокрвне животиње, које не могу да се угреју без помоћи Сунца. Гуштери, на пример, ако се заразе неком бактеријом, сунчају се још више, а слично се понашају и рибе, пливајући ближе површини или крећући се ка топлијој струји.

Запослени у фабрици „Фијат Крајслер” у Белиму (Бразил) сваког јутра пролазе кроз термоскенер

Колико је претопло?

Ако је температура тако добра, зашто се онда уопште трудимо да је снизимо? Кад је превисока или предуго траје (изнад 39 степени током три дана), тело трпи штетне последице. Наиме, да би произвеле више топлоте, ћелије убрзавају катаболичке процесе као што је разграђивање беланчевина, шећера и масти, а то може да преоптерети срце и бубреге. Трпи и нервни систем, услед недостатка „горива” које се троши на одржавање повишене температуре.

Последице по мозак су оне којих се лекари највише плаше. Могуће је и трајно оштећење уколико се температура тела подигне изнад 40 степени, а већ је извесно ако премаши 42.

Грозница може и да спасе живот и да га уништи. С еволуционе тачке гледишта, она је средство природног одабира – јаки организми, који брзо и лако победе болест заслужују да преживе, они који „прегоре” ионако само угрожавају опстанак врсте, јер би наставили да шире заразу ■

Припремила **Мила Божовић**

1,000,000 100 1

1 Људи у праисторији нису имали бројеве, али знамо да су **водили рачуна о томе колико чега имају** помоћу **обележја на дрвету, кости и камену**. Кости и рогови с урезима настали су пре 30.000 година.

2 Кад су људи почели да броје, готово је извесно да су за то користили шаке. **Децимални систем заснован је управо на десет прстију**. Да смо имали само осам прстију, вероватно би наш систем био осмински.

3 **Неки бројеви изгледају као да имају безмало магијска својства** – на пример, тројка. Ако се бројке у било ком броју додају броју 3, или умношку броја 3, укупан збир може да се подели са 3. У броју 5.394 видимо да је 5+3+9+4 = 21, што је умножак броја 3.

4 **Стари Вавилонци измислили су пре око 5.000 година један од првих писаних бројчаних система**, а било их је још подоста током повести. Бројеви које данас користимо **засновани су на индо-арабљанском систему,** који је развијен пре хиљаду година.

БРОЈИМ, ДАКЛЕ ПОСТОЈИМ

Бројке чине велики део наших живота. Неке су веома необичне, друге сасвим разумљиве. Једна донесе срећу, друга је баксуз. Немогуће је замислити живот без њих. Иначе не бисте знали кад вам је рођендан или колико сте стари!

5 Бројеви могу да нам помогну да схватимо облике, иако су они кружни прилично незгодни. Старогрчки математичар Архимед схватио је да је **тајна круга – π**. Пи је број који не можете тачно да израчунате, али почиње са 3,14 и никад се не завршава. **Пи омогућава да израчунамо обим круга** на основу његовог пречника.

14

Нула може да звучи као – ништа, али она је ипак изузетно важна! То је број са **кључном вредношћу у математици, мерењу времена, датума, температуре и резултата утакмица.** Нула је измишљена у Индији и симболише је круг, *sunya*, што на санскриту значи „празнина".

6

Бесконачност није број већ математичка идеја – начин да се опише нешто што се одвија, и наставља, заувек. Тако, упркос ономе што сте можда чули, **немогуће је досегнути бесконачност и после ње вероватно нема више ничег**.

7

Број седам необично је омиљен. Оличен је у седам смртних грехова, седам светских чуда, седам боја дуге, седам мора (и гора), седам дана у недељи, седам патуљака и седам континената.

8

Многе културе појединим бројевима приписују нарочит значај. **У Кини број осам означава богатство**. Куће, телефонски бројеви и регистарске таблице с бројем осам скупље су од других.

9

За незгодне своте ту је калкулатор. Али **у неким земљама и даље је омиљенији абакус**, справа стара више хиљада година, са куглицама на шипкама. **Када је 1957. године СССР лансирао Спутњик, први свемирски сателит, причало се да су за неке прорачуне користили управо абакус.**

10

Кад имате бројке, можете да мерите ствари – не само дужину, висину и тежину, већ и снагу земљотреса или љутину чили-папричице. **Ова ватрена биљчица мери се Сковиловом скалом** у распону од 0 до 2.000.000, колико има рекордерка „каролина рипер".

11

Прост број је дељив само самим собом и јединицом, на пример, 2 (једини парни прост број), 3, 5, 7 и 11. Ова недељивост чини шифре које садрже просте бројеве још тежим за разбијање, тако да су прости бројеви веома цењени у заштити података.

12

Бројеви постају све већи. Амерички математичар Едвард Каснер питао је сестрића како да назове **број 1 иза ког је 100 нула. Понудио му је реч „гугол"**. Број 1 са гугол нулâ зове се **гуголплекс**, а 1 са гуголплексом нулâ јесте **гуголплексијан, највећи именовани број (за сада)**.

13

У неким земљама број 13 сматра се несрећним. **Страх од овог броја чак је добио име – трискаидекафобија.** За то има много разлога. Римљани су, на пример, веровали да је симбол уништења, док га хришћани повезују с Јудом, тринаестим апостолом који је издао Исуса. **Многи велики хотели немају 13. спрат, а ни сви авиони немају 13. ред.**

Н. М.

Ма
ШТА
кажеш!
Х. Е. К.

Уређује
Драгомир
Ацовић

Кланична индустрија својим потрошачима представља изазовну галерију племенитих предака чији бутови, шницле, батаци, запоњци, ребарца или шункице могу само да вам чине част. Кад загризете сочни ћерек, као да сте ставили у уста древну историју високородних говеђих, јарећих, кокошијих или свињских племића од рода и угледа. Одмах и о својој породици стекнете боље мишљење.

ЗООФИЛНА УМЕТНОСТ АДВЕРТАЈЗИНГА

Добро, сви знамо да реклама чини чуда! Ипак, повремено нас запање невероватне замисли мајстора маркетинга које далеко превазилазе очекивања, па чак и домете маште. Онда за тренутак заборавимо на досадне, недуховите и понижавајуће заглупљујуће огласе који нас свакодневно бомбардују са свих страна. И смејемо се. Заслужено!

Угледна аустралијска рекламна агенција, чији су специјалитет огласни билборди, препоручује се заводљивим снимцима живине која никако не може да вас остави равнодушним! Наравно, ако имате душу!

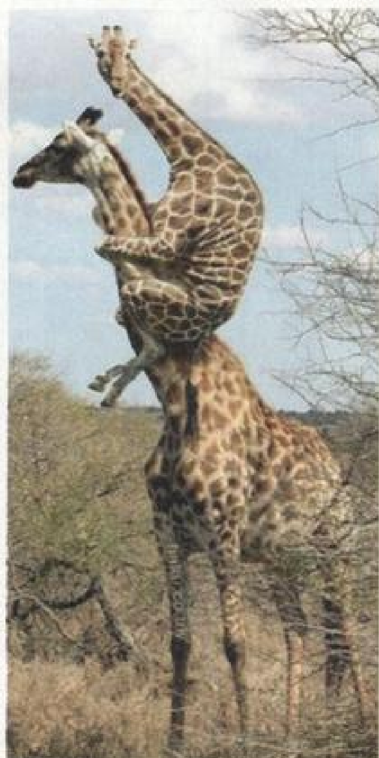

Познати произвођач аутомобила рекламира јединствен спој снаге и брзине својих возила (као слоногепард, или можда као зебропотамус).

Узгајивач поврћа и баштенског зелениша (сасвим горе десно и десно) верује да поглед на часну старост свиње и овце може дефинитивно да измени укус и потребе купаца и наведе их да са нежношћу размишљају о блитви, броколију и белој ротквви.

Доле десно – произвођач преносних уређаја за сауне препоручује се призором у ком срећно говедо скида сало надајући се одложеном одласку у кланицу.

Доле сасвим десно – произвођач електричних тримера препоручује се лансирајући модерну фризуру за домаће птице (ако ово може да изведе на птичијој глави, замислите шта тек може на вашој!).

Када су у питању ове фотографије раскалашних жирафа, нисмо сасвим сигурни да ли су део неке рекламне кампање. Ако нису, штета што нису. Ако јесу, браво! Можда за здрав дух у здравом телу? Или за боди-билдинг?

Резултат су били бројни преломи, а бивало је да и неки окончају живот на овој планини.

За ове приче знао је и осамнаестогодишњи Хенри Грант, бруцош колеџа Итака. Баш зато је поштовао планину. Волео је да планинари, да шета стазама. А то је увек било уз одговарајући опрез. Тако је било и тог 15. августа 2019. године.

Испредњачио је испред мајке, с којом је кренуо у успон. Стајао је око три метра од ивице стазе, одакле се отварала провалија. Није желео да изазива судбину. Посматрао је како петнаестак шетача нешто ниже ужива у погледу. Чак им је довикнуо да се припазе, да не прилазе ивици.

чудне звукове. Као да се нешто велико котрља, потом удара у нешто чврсто. Тако неколико пута. Онда је тишину планине разбио звук који му је заледио крв. Неко доле је урлао:

– Пола! Пола!

Дозивање је допирало с доњег дела стазе. Стуштио се на ту страну. Жене у ружичастом није било нигде. Само њен муж, који ју је очајнички дозивао. Млатарао је рукама и показивао ка ивици стазе. Хенрију је одмах било јасно шта се догодило. Жена се сурвала у провалију.

Пажљиво је пришао ивици. Неколико шетача већ је гледало на ту страну. Нису успевали да је уоче од дрвећа. Грант

У ПОТРАЗИ ЗА РУЖИЧАСТОМ ТАЧКОМ

Студент Хенри је видео да је несрећа на помолу и да ће жена да се стрмоглави у провалију. Покушао је да јој скрене пажњу да пази шта ради, али било је прекасно...

Врх Скво на планини Беркшир у западном Масачусетсу, САД, и није нешто што би на први поглед задивило иоле искусније планинаре. Малтене до врха уздижу се благе падине, тек понегде испресецане стрмијим стењем. И баш зато су се многи планинари, поготово они који би викенд искористили за шетњу, нашли у озбиљној невољи. Једноставно би им попустила пажња, па би очас склизнули низ клизаве литице.

Баш у том тренутку спазио је да је једна жена, обучена у ружичасто, пришла опасно близу крају стазе. Из даљине је проценио да има око шездесет година. Извиривала је преко ивице и посматрала шта има доле. Хенри је покушавао да дозове њеног мужа, али се овај није обазирао. Ни жена није обраћала пажњу. Хенри је слегнуо раменима. Урадио је шта је било до њега, нека се они сами мало припазе.

Утом га је стигла мајка, па су наставили успон. Одједном је Хенри чуо

је легао у прашину, извио се највише што је могао. Тражио је било какав наговештај ружичасте боје. Ништа. Устао је, па тихо рекао мајци да ће спасиоци, кад дођу, потражити тело. Ни они ништа нису могли да ураде. Догађај га је толико потресао да су решили да окончају успон. С мајком је кренуо низбрдо.

Док су пешачили, нешто му није дало мира. Често је загледао у провалију, у нади да ће успети да уочи нешто. Било шта. Онда је застао. Погледао је мајку и рекао јој

да мора и он да покуша да пронађе жену. Можда успе. А ако не, макар је пробао. Оставио ју је згрануту и забринуту и упутио се узбрдо. Надао се само да није превише закаснио.

Није се пео до места где су остали шетачи покушавали да уоче жену. Зауставио се мало ниже и поново залегао на стазу. И даље ништа није видео. Решио да је се спусти колико год може. Сузбио је страх и отиснуо се преко ивице.

Грабио је и рукама и ногама за оно мало растиња које је успевао да дохвати. Један корен се одвалио, па је Хенри умало завршио у провалији. Млатарао је рукама и успео да се ухвати за неку стену. На сву срећу, камен није попустио. Наставио је полако да се спушта. Ногама је испитивао литицу испод, па би се, тек када би пронашао чврсто упориште, спуштао. Рукама је напипавао стене, корење и растиње је избегавао. Није желео да поново полети.

Повремено би му се на путу испречила повелика стена. Био је принуђен да је обилази, што је још више успоравало спуштање. Пробијао се кроз густо жбуње, из кога је излазио сав изгребан. Ако би наишао на део прекривен прашином, спуштао се као низ тобоган. Та прашина се лепила за крв из посекотина, па је наликовао на духа. Прљавог и прашњавог духа.

Двадесетак минута касније коначно је нешто угледао. Десетак метара испод њега, на једном узаном испусту у стени, лежала је жена у ружичастом. Била је склупчана, није се померала. Хенри се спуштао брже. Није желео да губи време. Утом му се нога оклизнула о неко растиње, па је на једвите јаде успео да задржи равнотежу. Зауставио се на неколико секунди, колико да дође себи. Убрзо је био на испусту, поред жене.

Погледао је нагоре. Жена се тумбала и падала сигурно преко тридесет метара. Покушавао је да је дозове. Једва да је одговарала. Хенри није одустајао:

– Пола, Пола! Да ли сте то ви?

Ништа паметније није му пало на ум у том тренутку. Она је мрмљала. Хенри није разабирао шта покушава да каже. Одустао је. Очигледно је била озбиљно повређена. Можда је повредила главу. Није се усуђивао да је помери. Тако би само направио нешто још горе.

Руке су му се тресле од страха, једва је успео да извади мобилни из џепа. Позвао је спасилачку службу и јавио да је успео да је нађе, као и где се тачно налазе. Ови су му рекли да је ни случајно не помера, него да остане поред ње док не стигне помоћ. Хенри се склупчао на испусту.

За то време жена је почела да се помера. Како би направила било какав покрет, тако би зајечала.

Хенри је приметио да је све ближе ивици стене. Ако тако настави, стрмоглавиће се даље. И то ће бити крај. Гледао је како да је обезбеди. Држао ју је, али се жена migољила. Напослетку је одлучио да учини оно чега се највише плашио. Легао је уз саму ивицу стене, рукама се грчевито држао где год је могао, како би направио живу препреку.

Док је чекао да спасиоци стигну, Хенри ју је загледао. Крварила је из повреда на глави, док јој је нога била под чудним углом. Још јаче се хватао за стену. Ослушкивао је.

Коначно му је лакнуло када је испред стене пролетео конопац. Убрзо су стигли и спасиоци. Њих двојица су се спустили ужадима. Потом су им одозго спустили и носила. Прво су јој учврстили врат и пажљиво је пребацили на носила. Неколико секунди касније жена је већ била у ваздуху. Хенри је гледао како је подижу ка стази.

Пет минута касније спустила су се још два спасиоца. Један је везивао конопце око Хенрија, док је други пазио да се не сурвају. Они одозго покренули су дизалицу, па је и Хенри убрзо био на сигурном. Прошло је читавих пет сати како се жена стрмоглавила преко ивице. И како је осамнаестогодишњи Хенри одлучио да превазиђе своје страхове и постане јунак ■

Н. Б.

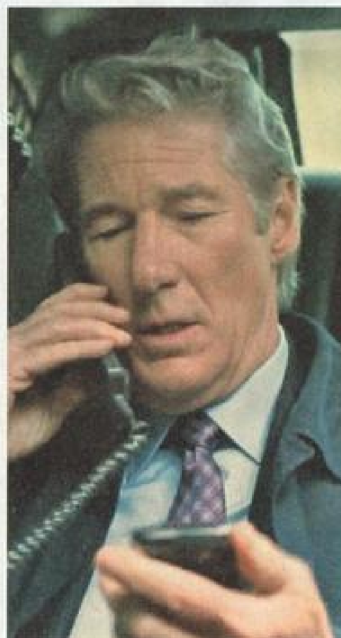
Да ли вештачка интелигенција може да буде расистички или сексистички настројена?

Познато је да су вештачки интелигентни програми за препознавање лица које су користила предузећа „Ај-би-ем", „Мајкрософт", „Амазон" и „Гугл" имали потешкоћа са разазнавањем лица Опре Винфри, Мишел Обаме и Серене Вилијамс, док им је с лицима мушкараца ишло веома добро. Такође је недавно покренута и расправа о томе зашто вештачки интелигентни виртуелни помоћници по правилу имају женске гласове (о чему смо већ писали у „Политикином Забавнику"), при чему су активисти разних покрета за женска права осули дрвље и камење на такво потпиривање стереотипа о женској услужности.

Као објашњење за такве наговештаје сексистичких и расистичких „особина" вештачки интелигентних програма, појавила се претпоставка о „иверу, који не пада далеко од кладе". Наиме, утврђено је да те програме претежно праве и развијају бели мушкарци у двадесетим и тридесетим годинама који су одрастали у добростојећим породицама и добијали врхунско образовање. Како вештачка интелигенција мора да учи да би постајала „паметнија", програмери користе низове података, слика или тонских записа којима је „хране".

Но, показало се да су такви подаци веома селективни, пристрасни и нерепрезентативни. Рецимо, на фотографијама за увежбавање вештачке интелигенције које користи влада САД има 75 одсто мушкараца и 25 одсто жена, као и чак 80 одсто особа светле пути. Међутим, у таквом пропусту највероватније није било никакве намере. У пакетима у којима се те фотографије добијају, нико од „бледоликих" програмера није уочавао те неправилности, пошто је њихово животно и радно окружење такво да у њему преовлађују особе светле коже. Уз то, већина високообразованих људи бар на факултету научи да не обраћа пажњу на боју коже својих колега.

Ипак, након скандала који је настао након што је „Гуглов" програм за препознавање лица 2015. године одредио два Афроамериканца као гориле, данас се обављају дубље провере материјала за учење, те се вештачка интелигенција побољшава у анализи лица свих боја ■

Дутодлаки шкотски овчар? Мора да се шалите!

Да ли постоји максимална температура?

Ствари су прилично јасне кад је најмања могућа температура у питању. Реч је о апсолутној нули (-273,15 степени Целзијуса), на којој честице престају да се крећу и стварају енергију. Међутим, с максималном температуром ствари су далеко замршеније.

Физичке теорије којима данас располажемо престају да важе онда кад тело достигне такозвану „Планкову температуру", која отприлике износи 10^{32} степени Целзијуса. Тада би тело зрачило толико енергије да би од сваког фотона у свемиру настала црна рупа. Сматра се да је свемир за кратко време (10^{-43} секунде) после Великог праска имао управо ту температуру.

Но, колико тело у свемиру може да се загреје, још нико није успео да утврди пошто немамо технологију која би омогућила да у лабораторијским условима створимо тако високе температуре.

Највећа икад постигнута температура у лабораторији износила је четири билиона степени Целзијуса и била довољна да се неутрони и протони „истопе" у својеврсну супу ■

Не мораш баш да појачаваш до Планкове температуре, скувасмо се овде живи и мртви!

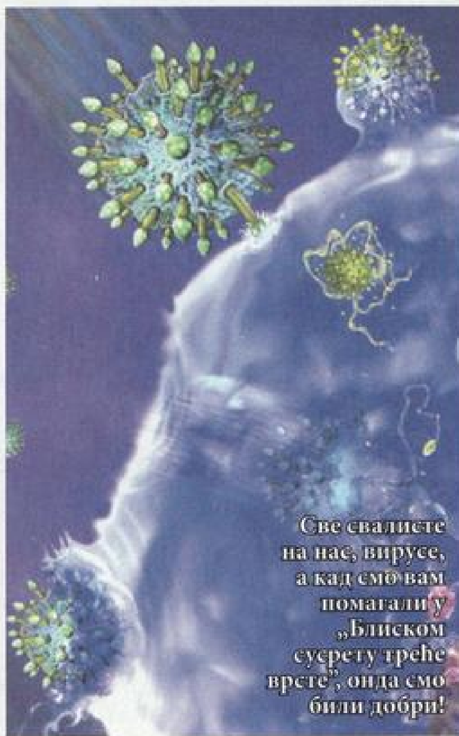

Да ли су људи у далеком сродству и са вирусима?

Најопштије узев, вируси су паразитски скупови беланчевина и података за њихово стварање који морају да искористе ћелије других организама да би се размножили. Зато се у свету науке још од њиховог открића расправљало о томе да ли их треба сматрати живим бићима.

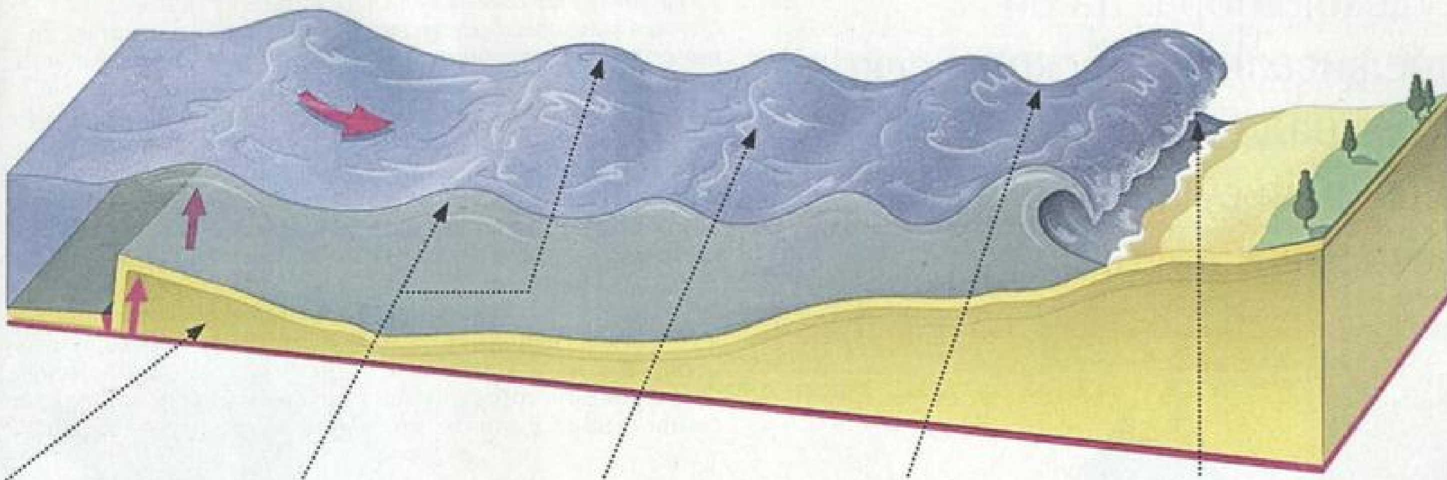
Што се генског материјала тиче, неки његови делови код вируса слични су неким нашим деловима, али то не значи да смо током еволуције имали заједничког претка од којег смо потекли. Уосталом, сви облици живота на Земљи јесу у некој мери сродни и повезани (тако смо ми донекле повезани и с печуркама и слоновима).

Ипак, не може се рећи да би вируси могли да буду смештени на дрво живота, пошто не постоји њихов заједнички предак. Уместо тога, они деле генски материјал са својим домаћинима у којима се размножавају, управо захваљујући том механизму којим „краду" грађу из њихових ћелија. Тако они вируси који се размножавају у људским ћелијама могу да ископирају део човековог генског материјала и заједно с новим сојевима наставе да еволуирају милионима година, да би на крају можда добили неку нову способност.

Све свалисте на нас, вирусе, а кад смо вам помагали у „Блиском сусрету треће врсте", онда смо били добри!

Много ређе се дешава обрнут процес – да наше ћелије преузму генски податак од вируса. Иако то на први поглед изгледа као лош механизам (што најчешће и јесте случај), догађало се да нам подари и понеку корисну особину. Тако су нам, рецимо, „делићи" вируса који су се уградили у наш геном пре ко зна колико милиона година поклонили способност да стварамо постељицу у материци, која данас плоду омогућава да се развија. Без те помоћи вируса, трудноћа какву данас познајемо не би била могућа. Дакле, могло би се рећи да ми у дословном смислу нисмо у сродству с вирусима – као што, рецимо, јесмо са мајмунима, слоновима, те чак и печуркама – већ да с њима имамо заједничку прошлост међусобних дејстава ■

Како се стварају цунамији?

СТВАРАЊЕ
Цунами се ствара далеко од обале, након земљотреса, вулканске ерупције или одрона који заврши у води. Нагли покрет океанског или језерског дна помери велику количину воде. Чак и мало подрхтавање тла од свега једног метра, због целокупне површине, може да покрене огромну запремину воде.

ПУТОВАЊЕ
Таласи се брзо шире на пучини, где је дубина велика. Иако на отвореном мору талас може да буде висок свега 30 центиметара и једва уочљив, обично се креће брзином од око 800 км/ч. За разлику од обичних таласа, које ствара ветар, с крестама међусобно удаљеним око стотинак метара, врхове два узастопна цунамија може да дели и читавих двеста километара.

ПРИЛАЗ
Као и сваки други талас, и цунами има брегове и удолине, а често се дешава да до копна прво стигне удолина. Дејство те појаве на обали подсећа на неуобичајено изражену осеку приликом које се море повлачи стотинама метара више него обично, што траје око 6 минута, пре него што брег стигне до копна и људи га примете.

НАДГРАДЊА
Док врх таласа прилази плићаку, трење воде са дном чини да она почиње да успорава. Бржа вода која надире са задње стране таласа нагомилава се и талас добија на висини.

УДАР
Већина цунамија нема кресту и не обрушава се попут високог таласа гоњеног ветром. У ствари, они више подсећају на високу плиму која изузетно брзо напредује. Огромна количина воде ношена таласом, зависно од рељефа, може да продре и до километар у копно, бришући пред собом људе, дрвеће, аутомобиле и мање куће. Као и сваки талас, и цунами се на крају повлачи и односи у океан остатке рушевина и лешеве ■

С. Н.

Између правде и права

КАД СУЂЕЊЕ УСТАЛАСА КРАЉЕВИНУ

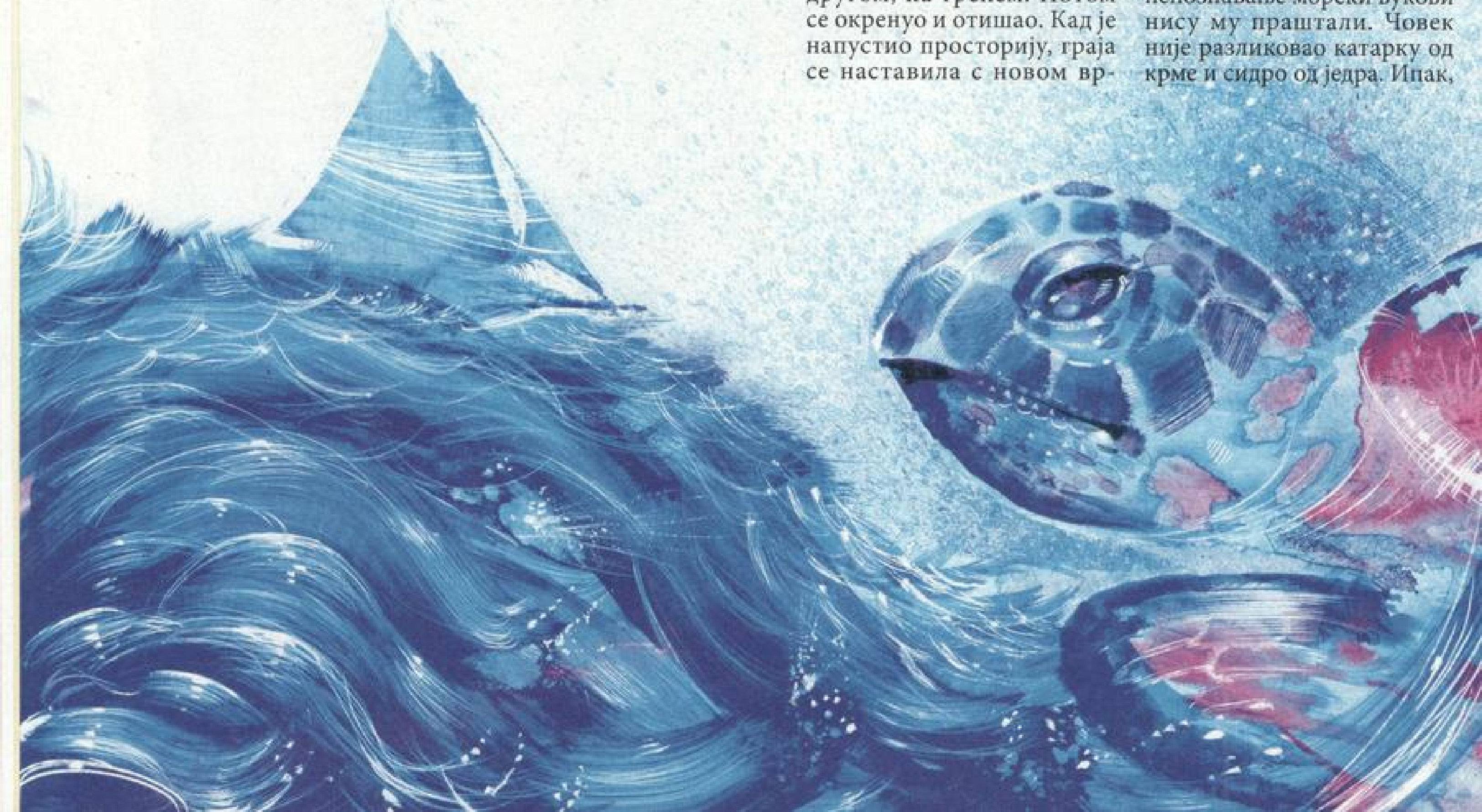
Ручак који су себи приуштили бродоломници Дадли и Стивенс дуго је био предмет судског спора. Да би преживели у морском бескрају и без наде у скори спас, одлучили су да поједу свог несрећног друга...

Кад је Данијел Паркер ступио у судницу у Фалмуту 11. септембра 1884. године, бројни гласови присутних потонули су у одјеке његових корака. Људи који су стајали у пролазу ужурбано су му се склањали с пута, а они који су седели на почетку редова увлачили су ноге и мешкољили се кад би прошао поред њих. Ћутљиви човек закључао је свој поглед на фигурама Тома Дадлија, Едвина Стивенса и Едмунда Брукса и скраћивао им дах сваким пређеним метром.

Пришавши довољно, пружио је руку. Једном, па другом, па трећем. Потом се окренуо и отишао. Кад је напустио просторију, граја се наставила с новом врстом узбуђења. Јавност је очигледно изабрала страну. Али није се видело да је избор већ пре неког времена начинио и судија.

Шест милиметара наде

Господин Џон Хенри Вонт био је на лошем гласу међу поморским светом јужне обале Британског острва. Познавање права нико му није оповргавао и нико то није ни желео. Вонт је био чувени аустралијски адвокат, али његову лажну љубав према поморској вештини и њено непознавање морски вукови нису му праштали. Човек није разликовао катарку од крме и сидро од једра. Ипак,

његова убеђеност да ће му посед над британском јахтом донети непроцењив друштвени углед у домовини довела га је до „Мињонете".

Брод је тежио близу двадесет тона и био је дугачак шеснаест метара, пловило намењено за кратке пловидбе, али како је једини разуман начин за превоз до обала Аустралије био да се њиме плови преко океана, потреба је ускратила место разумном просуђивању. Наравно, што због лошег гласа, а што због опасности пута од двадесет и четири хиљаде километара, Вонт је данима обијао прагове тражећи способне и довољно расположене људе који би круну његовог угледа довезли у Сиднеј. Уз доста муке, избор је пао на четворицу: капетана Тома Дадлија, официра Едвина Стивенса и још двојицу морнара, Едмунда Брукса и Ричарда Паркера. Деветнаестог маја 1884. године јахта се отиснула из луке у Саутхемптону.

Како би избегли олује и ћудљиве промене средоземног времена, капетан Том Дадли одлучио је да не прође кроз Суецки канал, што је био најкраћи пут, већ преко јужног Атлантика. Догодило се управо оно што су хтели да заобиђу. Петог јула „Мињонета" упловљава у бесомучан сукоб морских ветрова и, обрвана оштећењима, распаче се у сланој води на делове. Неколико минута пре потонућа, сва четворица чланова посаде успевају да отплове на безбедну даљину на чамцу за спасавање састављеном од дасака дебелих само шест милиметара.

С брода који је нестао успели су да понесу најосновнију навигациону опрему и две лименке сецкане репе. Нашли су се на пучини, око две и по хиљаде километара северозападно од Рта добре наде, опкољени хоризонтом који је спајао два огромна плаветнила, без хране и воде, присебности зауздане тек незнатном надом у спасење.

Ричард Паркер имао је седамнаест година кад га је капетан, за казну што је слагао да је пунолетан, послао да скупља остатке „Мињонете".

На леђима корњачиног меса

Покупио је неколико парчади дрвета с гвозденим деловима који су послужили као приручно сидро и успели да примире чамац на отвореном мору. Капетан му је потом показао како да помоћу инструмената прорачуна да би требало да су близу острва Света Јелена, дела британске управе. Потом му је гурнуо весло у шаке и ососколио га да то сазнање примени у новонасталим приликама. Веслали су наизменце док ноћу нису стигли до обала, а онда су се одлучили на предах. Одмор је прекинуло велико сиво леђно пераје.

Паркер није био свестан тренутка кад се ајкула повукла. Махнито је лупао веслом по површини воде и викао из свег гласа, тако да су тек снажне руке осталих морнара успеле да га умире. Неколико тренутака гледали су једни другима у преморена лица, а потом су праснули у смех олакшања. Осокољен том победом, капетан је отворио једну конзерву репе и поделио следовања. Пет репа на четворицу људи да развуку на два дана. На воду нису могли да рачунају. Сматрало се да је слана вода не само штетна, него и смртоносна.

Два дана касније веште руке Едвина Стивенса избациле су на даске чамца корњачу.

Гозба је почела. Како нису имали други извор течности, прво су се бацили на корњачину крв. Језиви призор халапљивог гутања густе текућине могао је да буде занемарен само на том месту и у таквој прилици, а све је слутило да ће бити још горе.

Корњача је раздељена тако да је свако добио приближно по килограм и по меса. То их није спречило да по истеку седам дана поједу не само месо и преосталу конзерву репе, него и кости животиње. Неколико дана раније почели су да пију сопствену мокраћу. Летње сунце јужне полулопте цедило их је, а као резултат тога, 20. јула, петнаест дана од бродолома, Ричард Паркер први пут губи свест. Слана вода коју је кришом пио узела је данак. Разболео се.

Поморско право уређује све недоумице које би могле да искрсну као резултат несвакидашњих околности на пучини. Оно је скуп писаних правила која морају да се поштују и која су зајемчена међународним правилима. Ипак, кад случај не подлеже предвиђеним приликама, на снагу ступају неписани и необавезни обичаји мора. По том скупу усмених и незваничних договора насталих на искуству бројних морнара, уколико се људи нађу на пучини без хране и воде и без изгледа да их добаве, могло би да буде оправдано да се лутријом онај ко извуче најкраћу сламку жртвује зарад осталих. Дешавало се и раније. Узети један живот да би се сачували остали. Појести једног од својих.

Илустровао
Иван Стојковић

„Не долази у обзир”, остао је при одлуци Едмунд Брукс.

После седмице без хране и воде с Паркером, који је вероватно био у коми, капетан Дадли поново је покренуо питање извлачења сламки које су помињали неколико дана пре тога. Наставили су да плове у тишини, без снаге да веслају, без воље да се одупру. Чим је Брукс захркао, капетан је пришао Стивенсу и убедио га да је за све најбоље да убију дечака. Мали би ионако умро од болести за неколико дана. Сви остали имају жене и децу. Ако то не ураде, помреће сви. Ако га пусте да умре од болести, крв више неће бити питка. Едвин Стивенс климнуо је главом. Ништа друго није му ни преостало.

Кад је јутро 24. јула показало да спаса нема на видику, одлучили су да спроведу план. Брукс их је само гледао. Није показивао ни пристанак ни противљење. Дадли се спустио на колена и изговорио молитву. Стивенс је држао Паркерове ноге у случају да почне да се отима, а капетанов џепни нож зарио му се у врат. Младић их је пренеражено погледао и успео да изусти „Зар ја?”, пре него што му је крв преплавила ждрело.

На страни оптужених

Немачки једрењак „Монтезума” спасио је 29. јула 1884. године чамац с три жива човека. Седам дана касније искрцали су их на обалу Енглеске. Убеђени у исправност својих поступака и у правну сигурност коју су наговештавали исходи претходних сличних догађаја, морнари нису крили шта се заиста догодило. Та неопрезност довела их је на суд. На њихову несрећу, сер Вилијам Харкорт, министар унутрашњих послова, одлучио је да једном заувек бродоломницима ускрати могућност коју су себи приуштили Дадли и остали, јер је, по његовом мишљењу, долазило до претеране злоупотребе таквог сплета околности. Ипак, није се он једини питао.

С људима расположеним против суђења Харкорт се додатно заинатио. Позван је Вилијам Ото Адолф Џулијус Денквертс, веома вешт правник, да се избори с јавним мњењем и недостатком доказа. Тешкоће нису биле мале. Једини сведоци била су тројица морнара и, ако би одлучили да се бране ћутањем, случај би пропао. С друге стране, признање би било вредно само против онога који га изјави, а за другу двојицу не би било правне основе за осуду. На саслушању је Денквертс показао колико је сналажљив. Ослободио је Брукса свих оптужби и позвао га да сведочи против својих другова. Када су саслушани људи којима су се оптужени поверили, а затим и Брукс, суд је заказао суђење Дадлију и Стивенсу за зиму.

Судија Барон Хадлстон отворио је 3. новембра врата суднице у случају Краљица против Дадлија и Стивенса. Како је знао да су људи, од којих су бирани и поротници, на страни оптужених, а он сам био је наклоњен сер Вилијаму Харкорту, прибегао је лукавству. Наложио је пороти или да прогласи оптужене кривима или да донесе нарочиту пресуду – да поротници изнесу само суве чињенице, без суда о њима. У таквом случају самом судији остајало је да на основу тих чињеница донесе пресуду. Такав обичај није био коришћен у судству у протеклих сто година, али није био неважећи. Да би још више утемељио такву одлуку, Хадлстон је одлучио да пресуду не донесе сам, већ пред већем од седам судија које би, био је сигуран, на основу датих података оптужене прогласило кривима.

После много неправилности и премештања по судовима различитих степена надлежности, пред лордом врховним судијом Енглеске и Велса 9. децембра 1884. године капетан Том Дадли и официр Едвин Стивенс осуђени су на смртну казну с препоруком за помиловање. Чим је ударен печат на пресуду, занимање високих званичника британског правосуђа за овај случај је престало.

Иако је краљица касније помиловала оптужене осудивши их само на по шест месеци затвора, преседан је био постављен, а то је оно што је сер Вилијам Харкорт и желео. Од тог тренутка нико више није могао да се брани на основу становишта неопходности, које је до тог тренутка по други пут спасавало смрти многе бродоломнике. Иако наизглед слободног, казна је стигла и Брукса, који је, душевно неуравнотежен, покушао да заради хлеб путујући по Енглеској као циркуска наказа, човек људождер, чудовиште које је кушало месо с костију свог младог пријатеља Ричарда Паркера. Правда у том тренутку више никога није занимала.

Пола века раније...

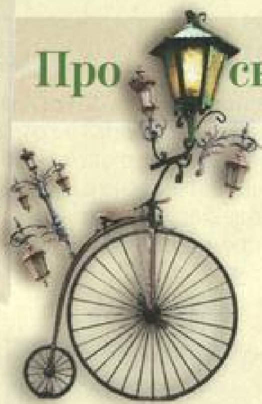
Ако бисмо успели да наизглед савијемо време до тридесетих година двадесетог века и опкорачимо простор до града Балтимора, у Сједињеним Америчким Државама, можда, али само можда, успели бисмо и да се ушуњамо у једну скромну, али уредну кућу у предграђу, поред кревета уснуле девојке по имену Вирџинија и у ум нагнут над свећом обасјане хартије једног веома неуредног господина. Ако бисмо баш имали среће, његово име било би оно чувено, Едгар Алан По, а хартије над којима се савио ништа друго него његов једини роман, „Авантуре Артура Гордона Пима”.

Кад бисмо већ стигли довде, била би штета да и не завиримо, јер баш ту, међу тим страницама, педесетак година пре наше приче, четворочлана посада бродоломника вукла је сламке. Имена морнара који су победили нису битна. Битно је име човека који је извукао најкраћу сламку. Њега је По назвао – Ричард Паркер ■

С. К.

Како је уметник у доба суђења замишљао путешествија несрећних морнара

ПОРЕЗ НА СВЕТЛОСТ

Данас се у Уједињеном Краљевству може наићи на куће и зграде с понеким зазиданим прозором. Некада су на овај начин становници избегавали да плате намете

Морало је да прође више од једног и по века да би акт парламента који озлоглашен међу грађанством коначно био укинут. О „порезу на прозоре" писао је Чарлс Дикенс 1850. године у часопису Household Words. Навео је да, захваљујући одлуци парламента, ни ваздух ни светлост одавно нису бесплатни и да су становници приморани да плаћају оно што им природа великодушно пружа без надокнаде.

У време кад су његове речи објављене, незадовољство у краљевству због ових намета било је на врхунцу. Годину дана касније, највероватније под притиском јавности, акт је поништен. До тада, сналазио се ко је како умео…

Омражени порез уведен је 1696. године у време владавине краља Вилијама III Оранског (1650–1702). Многи Британци били су против пореза јер су обелодањивање личних прихода сматрали неприхватљивим мешањем власти у личне послове, што је доводило у питање њихову слободу. Пошто надлежни нису тек тако могли да уђу у домове и натерају власнике да открију колико су богати, нашли су другачији начин за наплату.

Свако је имао право да са улице посматра куће и зграде. Пореске службенике у овом случају највише су занимали прозори. Наиме, богаташи су живели у раскошнијим и већим домовима, па је на њима било и више прозора. Према новој одлуци, зависно од броја прозора одређивало се колики намет је морао да се плати.

Нико није предвидео домишљатост пореских обвезника

Иако је замисао на почетку деловала заводљиво, власници су се брзо досетили како да избегну ову обавезу.

Најлакше решење било је да зазидају прозоре и управо су то и учинили. Радије су се навикавали на мањак дневне светлости него да се повинују новим правилима.

Сиромашни су донекле били заштићени јер се порез наплаћивао само на кућама које су имале више од десет прозора, што је било ретко у мањим и скромнијим домаћинствима. Ипак, на удару су били они који су као подстанари живели у великим зградама. Станодавци су имали обавезу да плате новчану надокнаду према броју прозора, па су зато повећавали кирије да би покрили губитак.

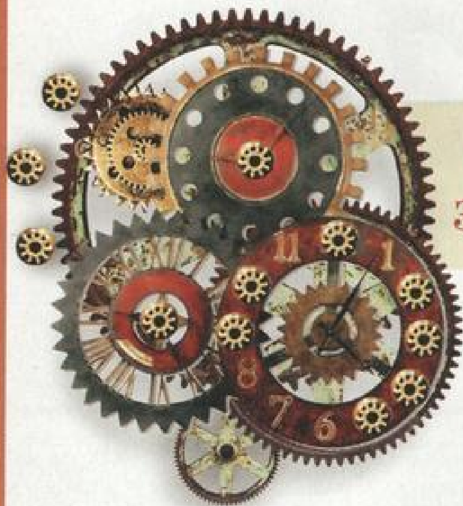
Прегањање пореских обвезника с властима, уз неколико измена у првобитном акту, трајало је до 1851. године. На местима некадашњих грађевина изникле су нове, али је остало и оних у којима садашњи власници и даље живе иза зазиданих прозора ■

С. Л.

Што мање Сунца, то већа уштеда

Логичке загонетке

Уређује **Радивоје Грбовић**

1 РУЧАК

Пријатељи Влада, Јован и Зоран заједнички су платили ручак у ресторану. Износ који је платио Влада једнак је половини износа који су уложила друга двојица, износ који је платио Јован једнак је трећини износа који су уложила друга двојица, а Зоран је платио 1500 динара. Колики је укупан рачун за ручак? ■

2 ЗАЈЕДНИЧКИ РАД

Бане може да уради неки посао за четири сата, а Лане тај исти посао уради за 12 сати. Кад би се удружили, за које време би завршили посао? ■

Решења на страни 65

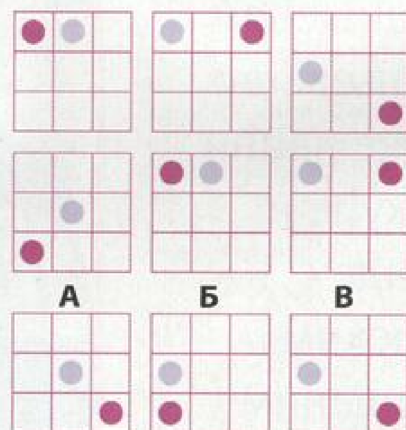
3 ЈАТО ПТИЦА

Из јата птица једна трећина спустила се на кров старог млина, једна петина на оближњи орах, а трострука разлика претходна два броја слетела је на ограду баште. Једна птица је и даље летела тамо-амо неодлучна да слети било где. Колико је птица у јату? ■

4 НАСТАВИТЕ НИЗ!

Која од фигура А, Б или В наставља дати низ? ■

5 ТЕЖИНА

Пет другарица – Боса, Ана, Катарина, Сека и Ружа различите су тежине (58, 60, 62, 64, 66 килограма). Одредите колико је која тешка, ако се зна:

- Ана је тежа од Секе;
- Боса је најтежа;
- Катарина није лакша од Ане;
- Катарина је лакша од Руже, а тежа од Секе ■

СЛАСТ КРИШКЕ ЈАБУКЕ

Осим обавезне лепезе или чипканих рукавица, неопходних средстава која су у прошлим вековима жене користиле да би мушкарцима дале до знања да им се допадају, постојали су и сасвим необични видови љубавне игре између нежнијег и јачег пола

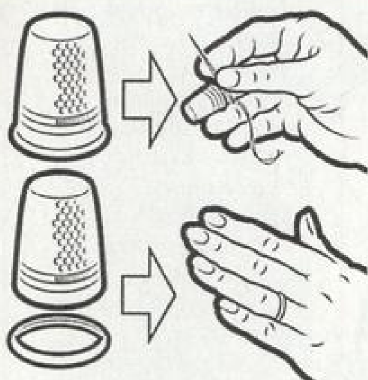

Ух, пазух!

Шта би се догодило да Адам није узео јабуку од Еве? То се ипак догодило, а овој воћки, која је пресудила да Адам и Ева буду избачени из раја, и даље се приписује симболично значење. Не чуди онда што су младе Аустријанке у 19. веку користиле јабуку да би мушкарцу наговестиле да им се допада. Исечену кришку би на почетку бала девојка ставила испод пазуха и ту је држала до краја плеса. Пре него што би пошла кући, под будним оком родитеља или других пратилаца који су бринули о њеном моралу, кришом би комад јабуке дала младићу који јој је привукао пажњу. Ако је делио иста осећања, младић би то парче воћа појео у сласт ■

Напрстак = бурма

Пуританци су имали веома строга животна начела. Радило се о покрету међу енглеским протестантима који су у 16. и 17. веку настојали да цркву одрже у јеванђељској чистоћи, насупрот Англиканској цркви, која се, по њима, сувише приближавала Католичкој. Отуда и назив „пуританац", од латинске речи која значи чистоћу.

Многобројне симболе, као што је бурма, пуританци су одбацивали као непотребне. Зато је будућа млада од свог вереника, уместо вереничког прстена, добијала напрстак. Девојка би, чекајући дан кад ће стати пред олтар, вредно шила с тим драгоценим напрстком. На дан венчања, неко би јој одсекао „капицу" напрстка и оставио метални обруч, који је постајао каква-таква бурма ■

Пресеци ножем

Кад треба донети неку одлуку, код нас се често користи израз „пресећи ножем". Не верујемо да је стигао из Финске, где је имао посебно, непренесено значење. Наиме, не тако давно, у 19. веку у Финској се и даље одржавао обичај удварања. Кад би девојка стасала за удају, на појасу би почињала да носи празне корице. Од младића коме би се допала очекивало се да у те корице стави нож. На тај начин саопштавао јој је своју заљубљеност.

Међутим, то није било довољно – на девојци је био наредни корак. Ако би нож вратила, то је значило да јој се мушкарац не допада, а уколико би га задржала, послала би му поруку „Свиђаш ми се" ■

Старински мобилни

У 18. веку у Новој Енглеској, на североистоку САД, момак и девојка који су хтели да се забављају, имали су готово непремостиве тешкоће. Подразумевало се да не долази у обзир да, макар и накратко, остану сами. Увек су били под будним оком некога ко је бринуо да „не посрну". Срећом, један изум ипак им је олакшавао те горко-слатке тренутке. Добили би шупљу шипку, дугачку метар и осамдесет центиметара, коју би младић прислонио на уста и тихо говорио умилне речи, док је девојка други крај шипке држала на уху (или обратно). Тако су се једним ударцем убијале две муве: пар би остао на пристојној удаљености, а удварање би ипак успевало ■

В. С.

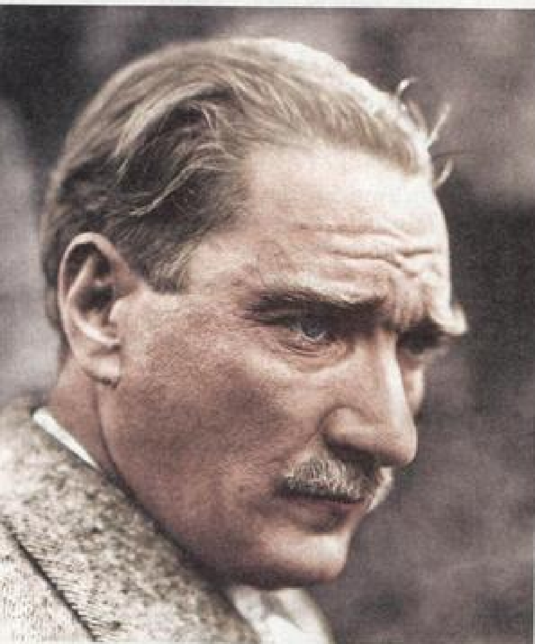

Петковдан
9. април

ЗОРА НА БОСФОРУ

На данашњи дан 1928. године у Турској је укинут ислам као државна вероисповест

Највећи државник савремене Турске, Мустафа, рођен је 1881. године у Солуну, војну школу почео је у Битољу, где је добио надимак Кемал ('савршен, зрео'), затим у Истанбулу. Прикључио се тајном покрету младотурака који се борио против османске власти, због чега је премештен у Сирију, где је основао револуционарно удружење Домовина и слобода. До 1907. придружио се и Комитету за јединство и напредак, који је у јулу следеће године покренуо револуцију. Гушењем контрареволуције султана Абдул Хамида II, извојевана је уставна монархија. У вртоглавој војничкој каријери уследиле су борбе у Либији, освајање Једрена и источне Тракије, одбрана Дарданела у Балканским ратовима, победа код Галипоља 1915. године.

Мустафа Кемал Ататурк, оснивач модерне турске државе

После војног слома Турског царства, Велика Британија је помагала Грчкој не толико да се ослободи османске власти већ да ову ослаби. Окупација Анадолије, Константинопоља и Смирне учинила је да се Мустафа Кемал-паша стави на чело покрета за независност Турске и стварања војске, да се супротстави Великој Британији, Француској и Италији, које су хтеле да сачувају своје интересе и монополе. После победе у бици за Анкару, априла 1920. године, ту је успоставио привремену владу, а Народна скупштина изабрала га је за председника владе. У наредне две године протерао је Грке из Мале Азије, збацио султана Мехмеда Шестог, укинуо султанат и 1923. године прогласио Турску Републику. Генерална народна скупштина изабрала га је за председника, а девет година касније дала му је и титулу Ататурк (Отац Турака) у знак захвалности за све што је учинио за турски народ.

Тек што је на војном пољу урадио све што може, успоставио је грађанску државу, у којој је Народна скупштина надзирала и владу и премијера. Укинут је калифат (1924) Абдулмецида II, као и шеријатски судови и наступило је раздвајање верских и световних послова – медресе су осавремењене, дервишке текије претворене у музеје и забрањено многоженство. Следеће године забранио је ношење феса, зара и фереџе. Проглашена је једнакост свих грађана, спроведена аграрна реформа, уређено модерно грађанско (жене су постале равноправне с мушкарцима) и кривично законодавство (1926), извршена реформа календара, језика и правописа, уведено је латинично писмо (1928), а исламски закони ограничени су само на верска питања. Жене су добиле право гласа 1934. године. Основно образовање учинио је обавезним и бесплатним и отворио на стотине нових школа. Државничка визија Ататурка остварена је и у економији – развијање мањих средина, градња путева и железнице, оснивање централне банке, одбрана државе од француског монопола на дуван и енглеског на памук из старог, османског доба.

У тако усковитланом животу први знаци погоршања здравља појавили су се 1937, а умро је следеће године у Истанбулу. Маузолеј Кемала Ататурка отворен је 1953. године у Парку мира. Усвојио је тринаесторо деце, од којих је једна и Сабиха Гокчен, прва жена пилот у Турској. Сву своју имовину завештао је деци, Удружењу за турски језик и Историјском друштву Турске ■

Н. Мрђеновић

Подигнут 1928. године у част рађања Републике, Споменик независности на истанбулском тргу Таксим приказује Ататурка са саборцима

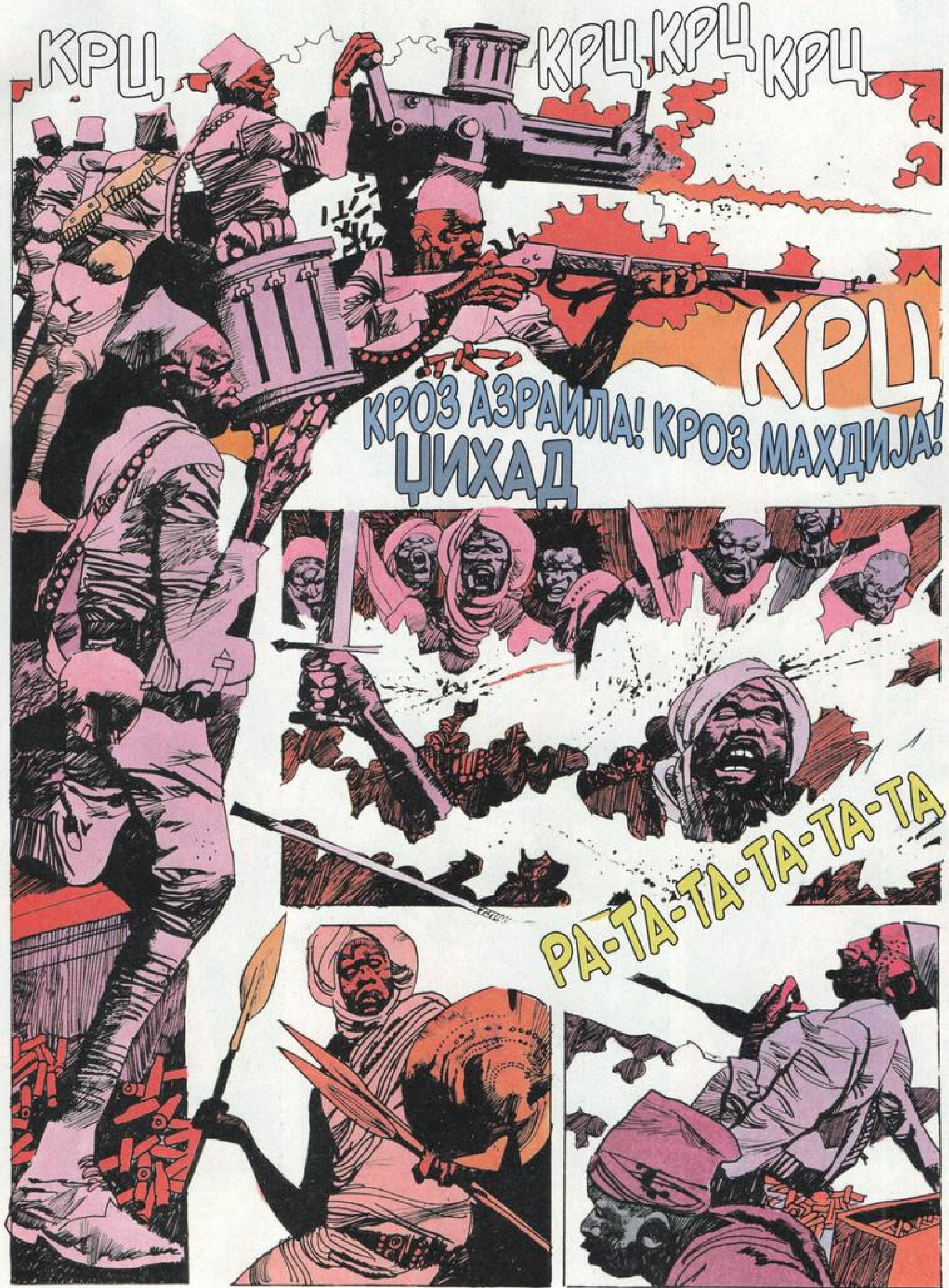
И ЈОШ ПОНЕШТО...

1492. умро владар Фирентинске републике Лоренцо де Медичи
1609. Филип Трећи од Шпаније издаје указ о протеривању муслимана из земље
1865. завршен Грађански рат у САД
1999. почела битка на караули Кошаре, на граници Југославије и Албаније
2008. на енглеском острву Сарк укинут је феудални систем, последњи у Европи
2014. умрла наша књижевница Светлана Велмар Јанковић ■

Нацртао **Серђо Топи**
Написао **Дечо Канцио**
Превео **Урош Рајчевић**

II део

ЧОВЕК С НИЛА

ОНИ СУ... ОНИ СУ ФАНАТИЦИ! ИЗБЕЗУМЉЕНИ ФАНАТИЦИ!
НИШТА ВИШЕ НО ШТО СУ НАШИ КРСТАШИ БИЛИ У СВЕТОЈ ЗЕМЉИ, ВИНГЕЈТЕ...

АНЂЕО АЗРАИЛ ЈЕ С НАМА!

КРЦ

КАД СУ ВОЈНИ РЕДОВИ СМАЊЕНИ ВАТРОМ ИЗ „РЕМИНГТОНКИ" И УБИЛАЧКОМ ПАЉБОМ...

... ДЕРВИШИ СУ ПРЕКИНУЛИ НАПАД И ПОЧЕЛИ ДА СЕ ПОВЛАЧЕ БЕЗ РЕДА...

... ОСТАВЉАЈУЋИ ЗА СОБОМ ГОМИЛЕ БЕЖИВОТНИХ ТЕЛА...

НЕШТО КАСНИЈЕ...

ГОСПОДЕ! ТАЈ ОТУЖНИ МИРИС... КАКО ЈЕ ГРОЗАН!

ТО ЈЕ МИРИС СМРТИ, ДЕЧКО МОЈ...

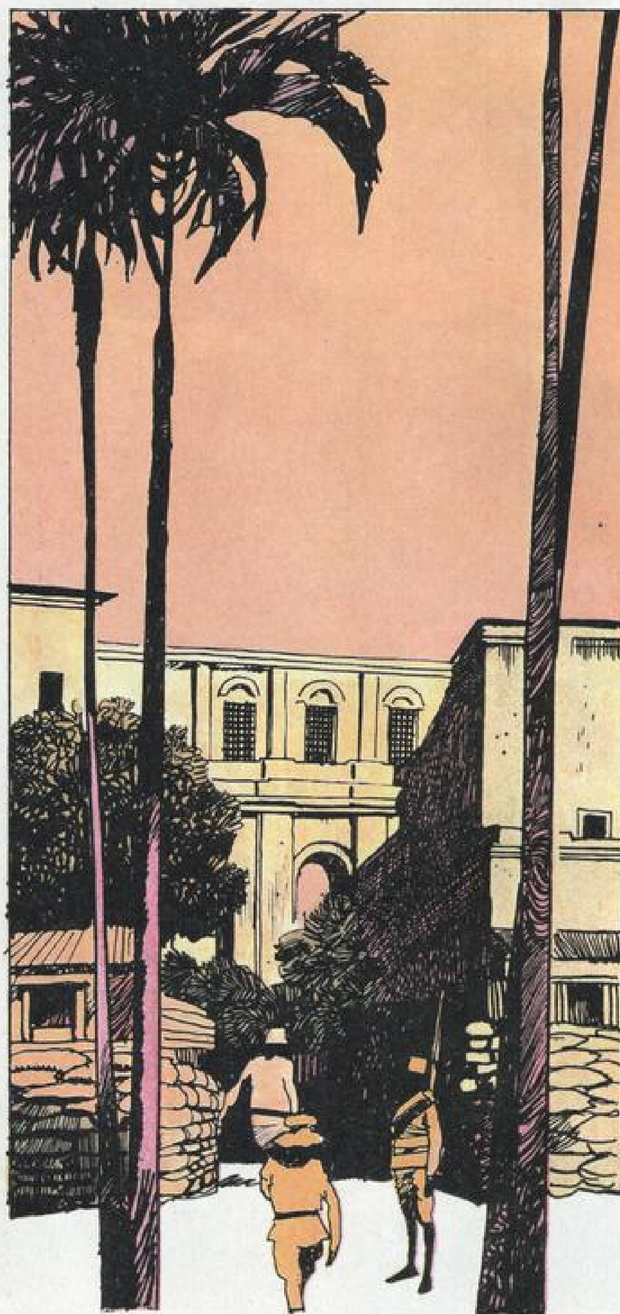

ПРОШЛО ЈЕ НЕКОЛИКО ДАНА, КОЈЕ ЈЕ БОБ ПРОВЕО ПИЈУЋИ ЛОШУ КАФУ У ЈЕДНОЈ ГРЧКОЈ ТАВЕРНИ...

... ИЛИ СЕ ХРАНИО ПОГАЧАМА ОД КУКУРУЗНОГ БРАШНА У ЈЕДНОЈ ПЕКАРИ...

... СВЕ ДО ЈЕДНОГ ПОПОДНЕВА...
ГОРДОН--ПАША ЖЕЛИ ДА ВАС ВИДИ, ГОСПОДИНЕ.

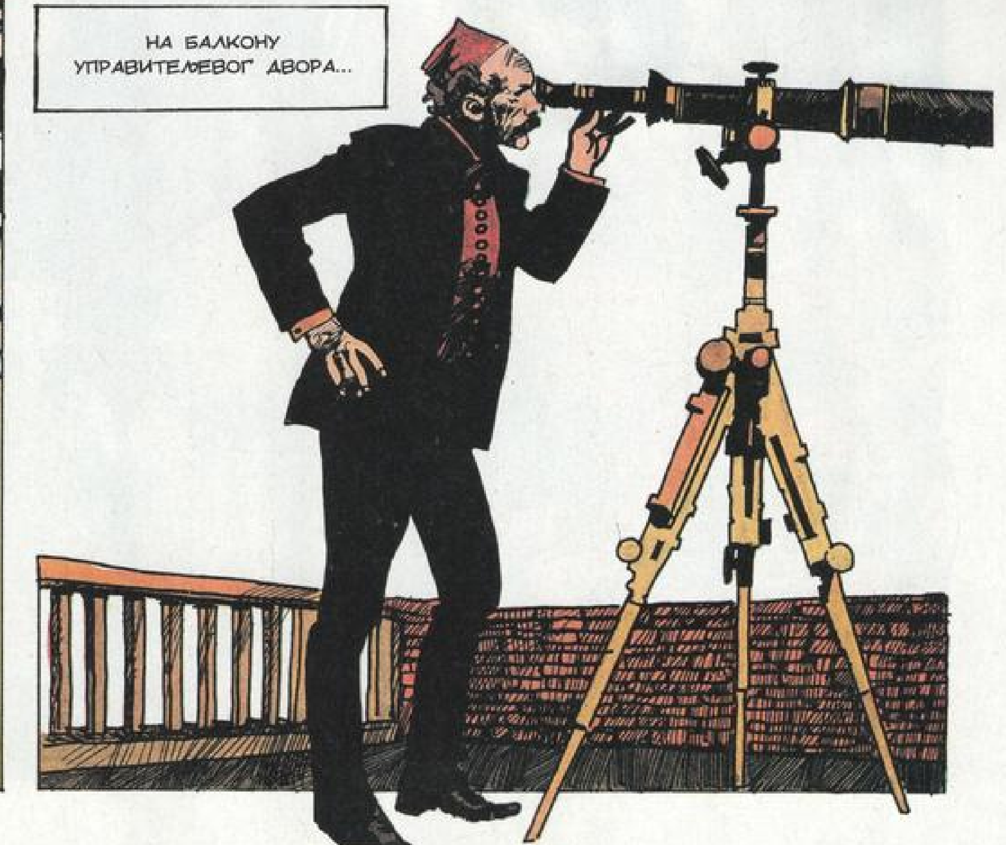

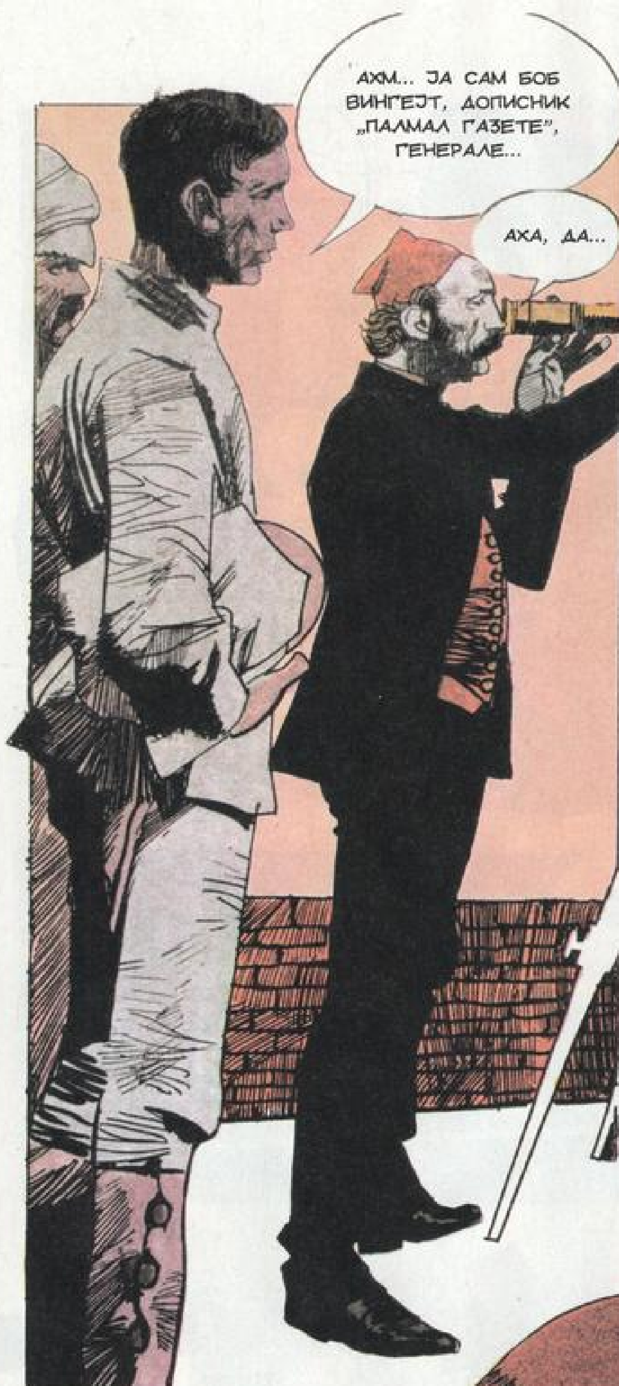

ГУВЕРНЕР ВАС ЧЕКА, БОБЕ.

ТЕЛЕГРАФ?
НЕМ ЈЕ ВЕЋ ВИШЕ ОД МЕСЕЦ ДАНА... ОТКАКО СУ ДЕРВИШИ ПРЕСЕКЛИ ВЕЗЕ.

НА БАЛКОНУ УПРАВИТЕЉЕВОГ ДВОРА...

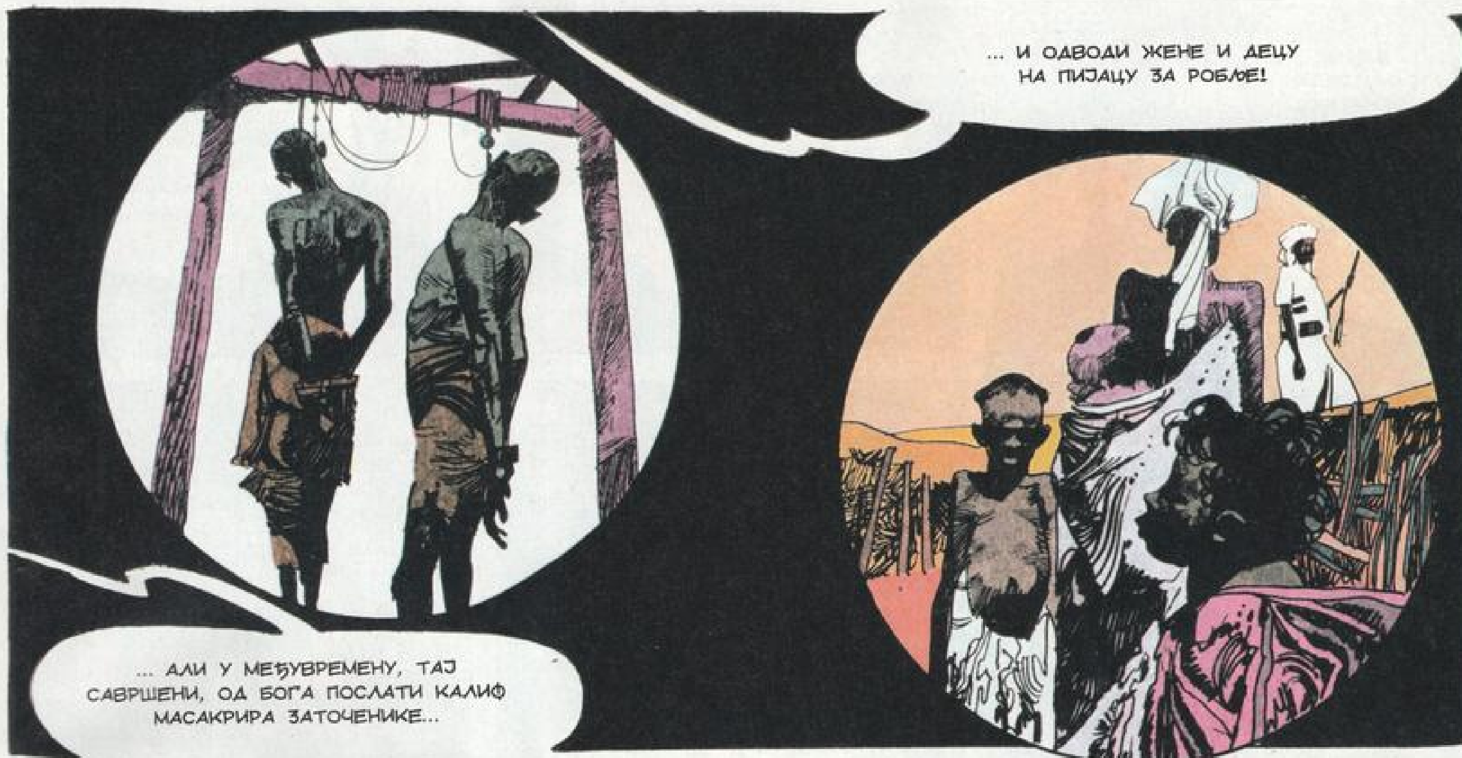

АХМ... ЈА САМ БОБ ВИНГЕЈТ, ДОПИСНИК „ПАЛМАЛ ГАЗЕТЕ", ГЕНЕРАЛЕ...
АХА, ДА...

БАЦИ ОКО ОНАМО, БОБЕ – ВИДЕЋЕШ НЕШТО ШТО ЋЕ МОЖДА БИТИ ДОБРА ПРИЧА ЗА ТВОЈЕ ДРАГОЦЕНЕ ЛОНДОНСКЕ ЧИТАОЦЕ...

ПА ОВО ЈЕ ВЕЛИЧАНСТВЕНО! ВИДИМ ОМДУРМАН И ДЕРВИШКИ ЛОГОР...

... И МАХДИЈА!

АЛ-МАХДИ НА АРАПСКОМ ЗНАЧИ „ОНАЈ КОГА ДОБРО ВОДИ БОГ" И КОД МУСЛИМАНА ОЗНАЧАВА ЧОВЕКА КОГ ИШЧЕКУЈУ...
... ЧОВЕКА ПРЕОДРЕЂЕНОГ ДА ОСВОЈИ ЦЕО СВЕТ, ДА УНИШТИ СВЕ НЕВЕРНИКЕ, ЗБРИШЕ ЈЕРЕТИКЕ, СПРОВЕДЕ ПРАВДУ.

А ОНО ЧУДНО ЗДАЊЕ ТАМО ПОЗАДИ, НА КРАЈУ?

ТО ЈЕ ГРОБНИЦА КОЈУ ЈЕ МАХДИ ДАО ДА МУ ИЗГРАДЕ.

ДАКЛЕ, САМО ЈЕДАН ФАНАТИК?
НЕ ЗНАМ... ТАЈ ТЕЛЕСКОП СУ НАПРАВИЛИ ЕНГЛЕЗИ, ПА ЈЕ МОГУЋЕ ДА ЊЕГОВО СОЧИВО ИЗОБЛИЧАВА...
ТЕШКО ЈЕ РАЗУМЕТИ СУДАН, МАЛИ МОЈ – ТЕШКО ЈЕ РАЗУМЕТИ ЗЕМЉУ КОЈУ САЧИЊАВА 56 НАРОДА, 597 ПЛЕМЕНА И 115 РАЗЛИЧИТИХ НАРЕЧЈА...
О ТОМ ПОТОМ, А САД, БОБЕ, ПОЂИ ЗА МНОМ. МОРАМ ДА ТЕ ЗАМОЛИМ ЗА НЕШТО ВАЖНО.
ИМАМ ЈЕДАН ВИСЕЋИ ВРТ, ЗНАШ? КАО ОНИ ВАВИЛОНСКИ...

... И ЧИНИ МИ СЕ ДА ПОД ЈЕДНОМ БУГЕНВИЛИЈОМ ЛЕЖИ ЗАЛИХА ДОБРАНО СТАРОГ ВИСКИЈА... ПОСЛЕДЊА У КАРТУМУ, АКО СЕ НЕ ВАРАМ.

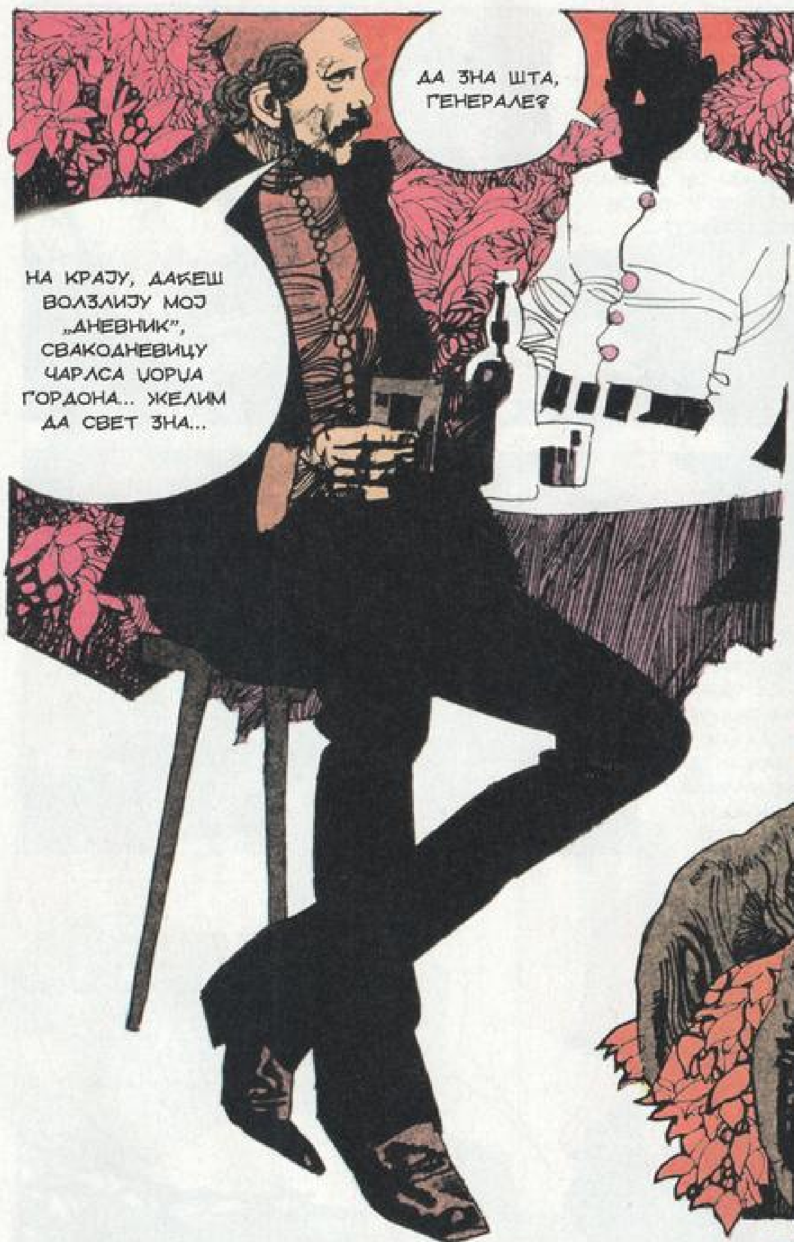

ЕВО ЈЕ...

А САД ДОБРО НАЋУЛИ УШИ, БОБЕ. СТЈУАРТ МИ ЈЕ МНОГО ПРИЧАО О ТЕБИ. ХРАБРА МЛАДЕЖ МИ ЈЕ ДРАГА И УЗДАМ СЕ У ТВОЈЕ СПОСОБНОСТИ...

... ЗАТО САМ РЕШИО ДА ТЕБИ ПОВЕРИМ ЈЕДАН ВАЖАН ЗАДАТАК – ТОЛИКО ВАЖАН ДА ВРЕДИ НА ХИЉАДЕ ЉУДСКИХ ЖИВОТА.

СУТРА У ЗОРУ ПОБРИНУЋУ СЕ ДА ИЗАЂЕШ ОДАВДЕ. СПУСТИЋЕШ СЕ НИЛОМ И, КОД ШЕСТОГ ВОДОПАДА, НАЋИ ЋЕШ – БАР СЕ НАДАМ ДА ХОЋЕШ – СПАСИЛАЧКУ ЈЕДИНИЦУ КОЈОМ КОМАНДУЈЕ ГЕНЕРАЛ ВОЛЗЛИ...
... ПРЕНЕЋЕШ МУ ДА ЈЕ НАШЕ ВРЕМЕ ИСТЕКЛО И ДА КРЕНЕ ПРЕМА КАРТУМУ СИЛОВИТИМ МАРШОМ, НЕ ГУБЕЋИ ВРЕМЕ НА ЧЕКАЊЕ НАРЕДБЕ ИЗ ЛОНДОНА...

НА КРАЈУ, ДАЋЕШ ВОЛЗЛИЈУ МОЈ „ДНЕВНИК", СВАКОДНЕВИЦУ ЧАРЛСА ЏОРЏА ГОРДОНА... ЖЕЛИМ ДА СВЕТ ЗНА...
ДА ЗНА ШТА, ГЕНЕРАЛЕ?

ДА ЗНА КАКО ЋЕ УСКОРО ГЛУПОСТ НЕКОЛИЦИНЕ ИДИОТА ОСУДИТИ НА СМРТ ЈЕДНО ЦАРСТВО!

АКО ДОБРО РАЗУМЕМ, МОЖДА ЈЕ ТА „НЕКОЛИЦИНА ИДИОТА" У ДОМУ ЛОРДОВА...
МАНИ СЕ ТОГА, БОБЕ... МАНИ СЕ...

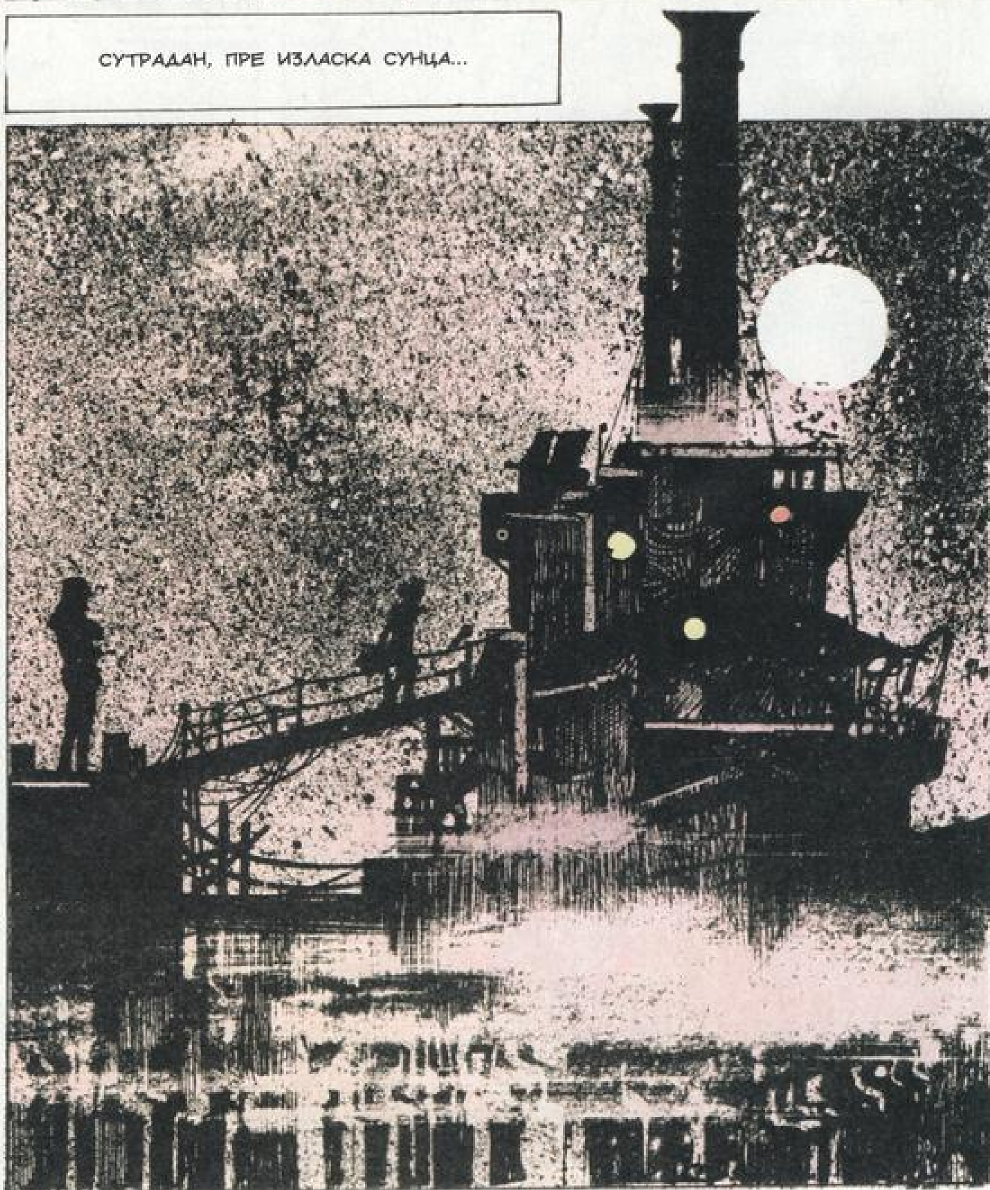

ИЗВРШИЋУ ВАША НАРЕЂЕЊА, ГЕНЕРАЛЕ! АЛИ КАКО ДА СЕ СПУСТИМ РЕКОМ? ЊЕНЕ ОБАЛЕ ВРВЕ ОД ДЕРВИША...
УСПЕЋЕШ ТИ, МОМЧЕ МОЈ...

СТЈУАРТ ЋЕ СЕ СЕТИТИ ДА ТИ ДА ДОКУМЕНТА... ЖЕЛИМ ТИ СРЕЋУ.
И ЈА ВАМА.

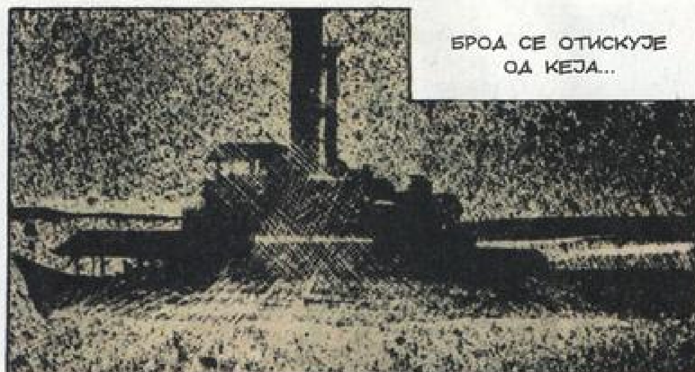

АХ, ЈОШ НЕШТО, БОБЕ! НЕ ЗОВИ ГА „РЕКОМ"...

НИЛ НИЈЕ РЕКА... ОН ЈЕ ЧУДО. ИЗ ЊЕГОВИХ ВОДА РОДИЛА СЕ ИСТОРИЈА. НЕ ЗАБОРАВИ...

ДО СКОРОГ ВИЂЕЊА, ГЕНЕРАЛЕ!
ЗБОГОМ, СИНАК!

СУТРАДАН, ПРЕ ИЗЛАСКА СУНЦА...

САТ ВРЕМЕНА КАСНИЈЕ, КАД ЈЕ СУНЦЕ РАСПРШИЛО ИЗМАГЛИЦУ, БРОД „ИСМАИЛИЈА" ПУНОМ ПАРОМ ПЛОВИ КА ШЕСТОМ КАТАРАКТУ...

НАСТАВАК У СЛЕДЕЋЕМ БРОЈУ

Уређује **Славко Бован**

Помицаљка

ДРИНКА
РАСТКО
МИЛАДИН
ЈАГОДА
СЛАВОЈКА
БЕРНАРД
ЈОВАНА

Имена помакните лево-десно како бисте у три узастопне колоне добили женско, мушко и још једно женско име ■

Скандинавка

ЖИВОТ У НИЛУ	ХАРМОНИЈА	УЗВИК УСХИЋЕЊА	КОСИ ПАРАЛЕЛОГРАМИ	ГЛУМАЦ ШАРИФ	ЖИВОТ У НИЛУ	ЛУДОЛФОВ БРОЈ	ШАРЕНИ ПАПАГАЈ	ПЕТИ ВОКАЛ	ЗАШРАФЉИВАЊЕ	СТРУЧЊАК ЗА ГРАЂУ ТЕЛА
ЗАГАСИТО, ТАМНО					СТАНКА / ДОПРИНЕТИ					
ВРСТА ПОВРЋА								АНКОНА / НАНОСИ СНЕГА		
ГЛУМИЦА ХЕДИ						РЕКА У УГАНДИ / ДОПАДЉИВИ				
ПРВО СЛОВО		СЛИКАР ПАУЛ / ШПИЈУНИРАТИ					МЕЂ. РЕЧ. ТРАНСП. / ШАХИСТА ИВАН			
ДУЕТ				РЕД. БР. / ЗГРАДА ЗА ПЕЧЕЊЕ РАКИЈЕ						
ЖИВОТИЊА СА СЛИКЕ / ВУЈАДИН ОДМИЛА										
ЖИВОТИЊА СА СЛИКЕ										ЖИВОТИЊА СА СЛИКЕ
ДЕО РИБАРСКОГ ПРИБОРА (мн.)						ФУДБАЛ. МАЈКЛ / ЛИЧНА ЗАМНИЦА				
Ј. И.			КОРАЛНА ОСТРВА / О. Љ.						ИСТОК / ВЕЛИКИ ПРУТ	
КОМПОЗИТОР РЕСПИГИ								П. Л. / ТИП ЕКОСРЕДИНЕ		
ДИЗНИЈЕВ ЈУНАК					ПРЕДЊА СТРАНА НОВЦА					

ДЕО ТЕЛА			
ТРКАЧИЦА МАРЛЕН			
УЗ. ДО. ПРИ			
ДРУГО, ОСТАЛО			
ОСТАТАК ПОСЕЧЕНОГ ДРВЕТА			

Магични лик

1	2	3	4	5	6		
2							
3							
4							
5							
6							

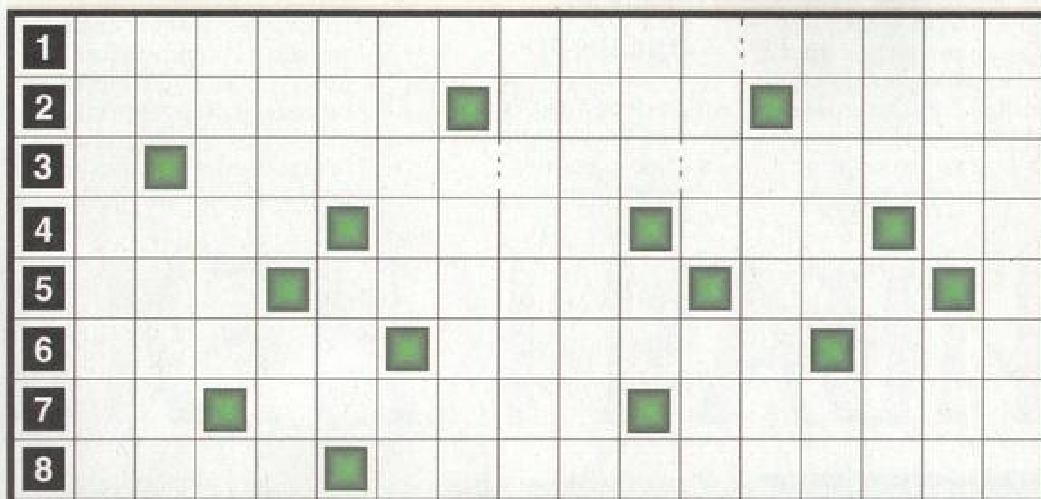

А, А, ВА, ВА, ВИ, ДИ, ДО, И, ЈАН, ЛИ, МА, МО, НА, НИ, НИ, НО, РА, РАЛ, СА, СА, ТА, ТИ, ТОР, ЦА

ВОДОРАВНО И УСПРАВНО: 1. Манастир код Ћуприје (слика), 2. Цртач крајњих покрета у анимираном филму, **3.** Женско име, Вида, **4.** Неморално, **5.** Поставити квочку да излеже пилиће, **6.** Припадник европског народа ■

Комбинована укрштеница

Ову укрштеницу водоравно решавајте као класичну, а усправно као мозаичку.

ВОДОРАВНО: 1. Особа која због свог богатства сматра себе вишом, образованијом, отменијом и мудријом него што јесте, 2. Име ранијег фудбалера Бутрагења – Име бугарског писца Пелина – Славни галски војсковођа, **3.** Ознака за разред – **Човек без утицаја (фиг.), 4.** Птица грабљивица – Древна краљевина код Вавилонаца – Име музичара Рахимовског – Иницијали глумице Гарднер, **5.** Област у Немачкој – Град у Македонији – Италијански писац, Умберто – Ознака за рубљу, **6.** Део пута – Женско име – Гласно дисање у сну, **7.** Аутомобилска ознака за Зајечар – Један од деветорице чланова државне управе у старој Атини – Стручњак у науци која проучава грађу тела, **8.** Име глумца Босиљчића – Упорно захтевати (лат.) ■

УСПРАВНО: АЛИСОН, АНАГРАМИ, АНКА, АР, ВЕНА, ДОВЕР, ЕЛЕМЕНТИ, ИБРИК, КИТАРА, КОТ, КРЕ, ЛАТ, НИЗ, НИК, ОКЕАНИ, ОЛИО, ОМ, ОРТА, ПАН, ПАР, ПЕ, ПЕРОРЕЗИ, РЕБАЛАНС, РУТАВ, ХИ ■

Осмосмерка

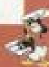
А	Ц	И	Д	А	Н	Р	Т	С	К
С	Л	А	В	У	Ј	Е	Ж	П	О
Д	У	Б	А	Л	Т	Е	Д	А	Р
Ц	А	Б	А	Р	В	К	Р	Т	М
А	А	Н	Е	Т	А	О	А	К	О
Н	Н	Б	Г	К	Р	Ц	Л	А	Р
О	И	А	А	У	И	О	Е	Р	А
Р	Љ	Д	Р	В	Б	И	С	А	Н
А	У	Д	А	В	Р	А	Л	Г	И
Ш	Б	К	З	Б	П	К	А	У	В
О	У	М	И	О	А	В	Т	К	Г
К	Л	Л	И	В	Р	У	С	У	Н
О	О	Ч	О	А	И	Д	А	Ћ	И
К	Г	С	Н	А	К	И	Л	Е	П

У осмосмерци нађите називе птица из пописа. Неискоришћена слова, читана редом, дају назив птице са слике ■

АЛБАТРОС, АЛКА, БУЉИНА, ВРАБАЦ, ВРАНА, ГАВРАН, ГОЛУБ, ДАНГУБА, ДРОЗД, ЖДРАЛ, КАКАДУ, КИВИ, КОКОШАР, КОЛИБРИ, КОРМОРАН, КРЕЈА, КУГАРА, КУКАВИЦА, ЛАБУД, ЛАСТА, ОРАО, ПАТКА, ПЕЛИКАН, ПИНГВИН, РОНАЦ, СЛАВУЈ, СОВА, СТРНАДИЦА, ТЕТРЕБ, ЋУК, ЧИОПА

Решења на страни 65

Путешествија витеза лепе речи

Мало је људи са ових простора средином 19. века толико путовало Европом као Љубомир Ненадовић, син чувеног Проте Матеје. Испрва је то било због студирања филозофије, што се претворило у слободно

Књижевни критичар Павле Поповић о томе је оставио овакав запис:

„Кад се све сведе, највећу драж Ненадовићевим *Писмима из Италије* даје сâм Његош. За Ненадовића је био главни згодитак то што је срео овог великог

везама с владајућим кнезом Александром Карађорђевићем.

Писмо из Хајделберга

Августа 1850. године двадесетчетворогодишњи професор поезије Прве београдске

„Љубезни Љубомире!

Како добијете ово моје писмо, одма скупите све Ваше хаљине и дођите овамо у Хајделберг, но, тако се спремите како ћете одавде управо у Италију поћи. Не шалите се овамо коме да пишете од Вашег друштва илити када дођете овамо да што говорите докле од мене не добијете далше налоге.

УТЕРИВАЧ КНЕЖЕ

Ко зна да ли би Љуба Ненадовић у *Писмима из Италије* оставио тако драгоцене записе о Његошу да на Апенинско полуострво није стигао по налогу изгнаног кнеза Милоша Обреновића

стицање знања – од Прага, Берлина и Хајделберга до Женеве и Париза. Немирног духа, не хајући много за полагање испита, и распусте је проводио ходајући Европом, од Балтичког мора до Свете горе. Потом је наставио с друмовањима и кад се запослио у Београду. Место га није држало, али ни богато наслеђе које му је отац оставио јер је с осмехом испевао и стих „Накриви капу на лево уво/ строши што ти је отац сачуво".

На срећу, с тих путовања остали су записи који су историчаре књижевности натерали да Љубу Ненадовића сместе у сам врх наших путописаца и прогласе га родоначелником тог жанра у нас. Његова *Писма из Италије*, *Писма из Немачке*, *Писма из Швајцарске* и *О Црногорцима* одавно припадају класици. У путопису о Италији оставио је драгоцене податке о Његошу, који је у Напуљу смртно болестан тражио себи лека.

песника. Он је ту дао бесмртне конверсације Његошеве, које вреде скоро колико и *Горски вијенац*. Књига његова најбољи је увод у познавање песника *Вијенца*. Ненадовић је Његошу што су Платон и Ксенофонт Сократу, Никол великом Арноу, Босвел Џонсону, Мур Бајрону, Де Квинси Канту, Екерман Гетеу. Његова је књига истога рода и исте важности као и њихове..."

Страствени путник који је исписао – „Цела Европа башта је мени, по којој ја се безбрижно шетам" и који је, опраштајући се од Напуља, додао да „путовање моје намишљено није, куд ћу прекосутра, сутра ћу видети", није отпутовао у Италију „ненамишљен". Напротив. Било је то по задатку. Необично је што му је тај задатак поверио изгнани кнез Милош Обреновић, као припаднику моћне породице Ненадовић, која је била у блиским и рођачким

мушке гимназије и њен некадашњи ђак, Љубомир П. Ненадовић поднео је молбу Попечитељству просвештенија (Министарству просвете) у којој тражи „одсуство за наступајућа два школска теченија", јер би хтео да продужи школовање прекинуто због немира у Паризу 1848. године. Занимљиво је да се то збило истог дана кад је забрањен 35. број његовог листа *Шумадинка*, чију су забрану у потоњем великом скандалу огласила посмртна звона Саборне цркве.

Након хитре истраге о злоупотреби црквених звона, оптужби и противоптужби у којима су учествовали многи министри, али и кнез Александар Карађорђевић, издавач *Шумадинке* ослобођен је кривице и убрзо је добио допуштење да одсуствује тражене две школске године. Одмах је преко Пеште отпутовао у Беч, а потом у свој „лепи Хајделберг и Генф", одакле је преко Мајнца и Кобленца стигао у Брисел свуда се задржавајући по неколико дана, као сваки радознали путник. О студирању ни помена. После Лондона, који му се није допао, долази у Париз на зимовање.

Зимовање у граду на Сени, који је веома волео, не траје дуго. Из Хајделберга му стиже писмо „кумашина" кнеза Милоша Обреновића од 11. фебруара 1851:

У осталом поитајте брзо овамо и поздрављајући Вас љубезно и остајем Ваш на свагда благонаклони,

Књаз Милош Обреновић".

Изгнани кнез у међувремену пише принцу Леополду од Салерна, стрицу тадашњег напуљског краља Фердинанда II, обавештавајући га да ће га посетити господин Љубомир Ненадовић и да њему преда 20.000 форинти које му је он, кнез Милош, позајмио још 1847. године у Бечу, о чему поседује менице, али и сведочења угледних банкара.

Крајем марта наплата, односно утеривање дуга, добија нове облике. Кнез Милош из Хајделберга отписује свом сину Михаилу да зна да је принц од Салерна умро, али да је тамо, док је овај још био жив, послао Љубомира Ненадовића и да сад сваког часа очекује његов одговор.

Писма из Напуља

Љуба Ненадовић одговорио је кнезу Милошу 8. априла нимало охрабрујуће. Пише да је принц умро недељу дана пре него што је он стигао и да је морао „поиздалека" да се обавести о његовом имовном стању и о наследнику његових дугова. Тако је стигао до барона Шепинга, који га је обавестио да су мале наде да се било шта наплати од покојника јер га је краљ Фердинанд II, видевши како се стриц немилице

задужује на све стране, још пре десет година ставио под туторство и донео уредбу да ће све дотадашње дугове исплатити. Оне учињене касније, после краљеве уредбе, не признаје.

Путник и путописац, невољни утеривач кнежевих дугова, храбри свог налогодавца да ће покушати нешто да учини код принчеве којекако помогло". Такође каже да нема додатних средстава да му их пошаље у Италију и да он, ако не успе да их у потпуности исплати, покуша да те менице прода неком Енглезу или Французу.

Две недеље доцније, Љубомир Ненадовић отписује кнезу Милошу из Напуља. Од дугог чекања и многих молби помоћи нема, заборавити на њих. На крају Љуба пише да ће првим кочијама кренути преко Трста за Беч, до кнеза Михаила, да њему преда ненаплаћене менице.

Разлог брзог одласка треба тражити и у податку који Ненадовић уредно исписује – да су „врућине овде већ готово несносне наступиле и жута грозница оне исплате јер ишчекују Лудовика Филипа, јединог наследника почившег дужника. Он ће, како је сазнао, прво прегледати имање и утврдити дуговања, па ће онда, ако се прими наследства, све то и исплатити. Међутим, за то је потребно доста времена, а Ненадовић би хтео што пре кући, па моли да га известе коме и где да преда менице. На крају каже:

„За све што сам на овом мом путовању у Италију видио и ползовао се остаћу благодаран свагда Вашој Светлости."

Даља прича о наплати дуга потпуно прелази у породични круг. У писмима сачуваним до данас сазнајемо да кнез Михаило обавештава оца да му се јавио банкар Леви, који би откупио менице, али „он даје двадесет на сто, то јест за менице од 20.000 форинти даје 2000 форинти... Леви рече јуче да такви шпекуланти има и више, од који би може бити декоји и више дали. Ја сам му рекао да такове потражи, и ако и кад их нађе да ми јави".

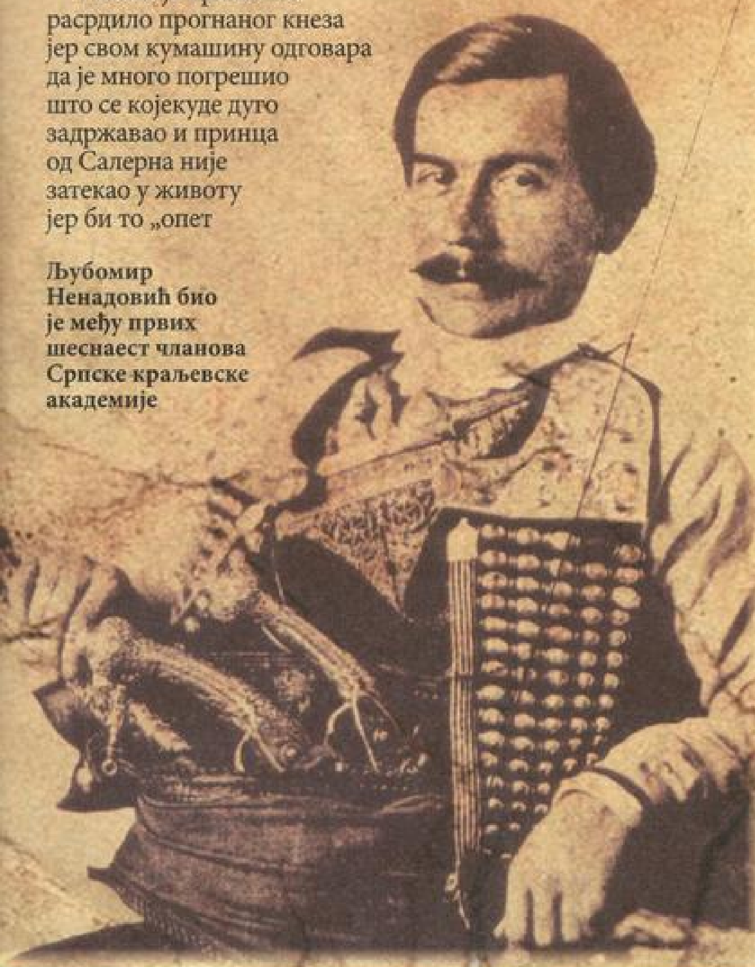
ВИХ ДУГОВА

удовице, чак и код самог краља ако овај усхтедне да га тим поводом прими. Додаје да ће, затреба ли, остати цело лето у ишчекивању повољног одговора и да се редовним судским поступком ништа не може решити с обзиром на краљеву уредбу из 1840. године.

Ненадовић завршава писмо речима да му је тешко „што не могу Вашој Светлости повољније гласове јавити, а мени ће најмилији гласови бити кад чујем да се Ваша Светлост у добром здрављу налази".

Писмо је прилично расрдило прогнаног кнеза јер свом кумашину одговара да је много погрешио што се којекуде дуго задржавао и принца од Салерна није затекао у животу јер би то „опет а барон Шепинг поверава му се да од наплате дуга преко напуљског краља нема ништа јер би онда, исплати ли менице кнезу Милошу, морао исто да учини и са свима којима је покојни принц остао дужан. А њих није мали број и сви су нахрупили у Напуљ.

У подужем писму га извештава да је стигао и до барона Ротшилда и понудио му менице на откуп. Овај му је одговорио да таквих безвредних хартија има брдо, да нико неће да их купи и да је најбоље с гукама појавила се у Генуи, од које многи за неколико сати умиру, зато је метнут контронамац тамо од 21 дан, па се то исто поговара да ће и овде у Неаплу метнути контронамац, зато и због тога рад сам да што пре изађем из Италије".

Љубомир Ненадовић био је међу првих шеснаест чланова Српске краљевске академије

Писма из Беча

Пролеће 1851. године изгледа да је поприлично запослило европске поштаре. Милош и Љуба непрестано размењују писма (сачувана захваљујући архиви Јоце Вујића, велепоседника из Сенте). Српски кнез путописцу пише из бање у Карлсбаду, сумњичав какав је одувек био, и то овако:

„Ваше писмо од 3 јунија исправно примио сам и видим све што ми пишете за менице да имамо неку надежду, а само ми не пишете ко је Вами ту надежду дао."

На крају поручује да те менице ипак преда сину му Михаилу, који борави у Бечу.

Онда писма лете према „царствујушчој Вијени", Михаилу, кога отац извештава да ће примити две менице од кумашина Ненадовића и „он ми пише да имамо надежду да ћемо наше новце примити".

Љуба Ненадовић у следећем писму извештава Милоша да је стигао у Беч и да је све учинио да наплати оне две менице. Додаје да је пре одласка из Напуља сазнао да је могуће да се

У последњем од сачуваних писама на основу којих је и настала ова новинска прича о необичном задатку славног путописца Љубомира П. Ненадовића (средње слово узели су сви наследници Проте Матеје јер му је титула проте била познатија од имена) кнез Милош извештава сина да за тако мале паре не продаје менице, никако за две хиљаде, али ако може за половину, односно за 10.000 форинти у сребру, нека то и учини. А ако нема таквих, нека стоје – „можда ће прилика донети да ћемо сами до краља у Италији доћи".

На крају, извесно је само да се не зна како је окончано утеривање дуга за кнеза Милоша Обреновића, задатка кога се прихватио Љуба Ненадовић. Као што је извесно да би наша књижевност и историја биле кудикамо сиромашније да ваљевски „витез лепе речи" није много касније исписао прелепа „Писма из Италије" ■

Петар Милатовић

1. Онај крцкави, мрки покров на земљи с јесени? То је лишће листопадног дрвећа. Оно одбацује листове током хладнијих годишњих доба, пошто би се танко лишће, које је пуно воде, заледило. Ново лишће израста на пролеће.

2. Сукуленте (сочнице) могу да преживе месецима без воде зато што је чувају у свом меснатом лишћу. Највећи пустињски кактуси (сагуаро, *Carnegiea gigantea*) после кише могу да упију количину воде као из пет пуних када, што им је довољно да преброде четворомесечну сушу.

3. Опијумски мак *(Papaver somniferum)* користи се бар од времена Сумера, у четвртом миленијуму пре наше ере. Једна је од 70.000 биљних врста које користимо у медицини. Данас се од њега праве снажни лекови против болова, као морфијум.

4. Бамбуси су зимзелене траве које праве густе, високе шуме. Младица гигантских врста бамбуса може да израсте до једног метра за 24 часа, брже од било које друге биљке. Користи се као храна, у изградњи, и у производњи разних предмета, хартије и платна.

5. Пољубац под гранчицом северноамеричке имеле *(Phoradendron leucarpum)* занимљив је обичај на Западу, али је ова биљка опасан паразит. Имела (и она европска, *Viscum album*) краде хранљиве твари од биљке, углавном дрвета. Увија се око грања и корен зарива дубоко у дрво, како је ништа не би уклонило.

ГДЕ ГОД НАЂЕШ ЗГОДНО МЕСТО...

Човечанство не може да постоји без биљака. Можемо да дишемо због гасова које испуштају, служе као храна, али и као лек...

6. Постоји преко 25.000 различитих орхидеја, зато су *Orchidaceae* највећа породица цветница на свету. Многе од њих се служе триковима да привуку опрашиваче – аустралијске орхидеје из рода *Drakaea* праве цветове који изгледају и миришу као женке оса, чиме привлаче њихове мужјаке.

7. Пузавице се пењу да би преживеле, веру се преко других како би изашле на светлост. Њихови танушни и осетљиви изданци расту брзо, и обмотају се око прве потпоре коју осете.

8. Бонсаи је обично дрвеће, али је гајено у ограниченом простору. Малим коренским системом ограничава се раст дрвета. Иако су то и даље изузетно мала стабла, мисли се да је најстарији бонсаи стар око 1.000 година – *Ficus retusa* у Бонсаи музеју Креспи у Италији.

9. У шишаркама се чувају семенке многих врста великог дрвећа. Црвене секвоје *(Sequoia sempervirens)* највише су дрвеће које прави шишарке. Највиша биљка на свету јесте црвена секвоја с надимком Хиперион, висока 115,85 метара, као Кула Ушће 1 у Београду.

10. Само 1 одсто просечног дрвета чини живо ткиво. Преосталих 99 одсто јесу мртве ћелије – оне испуњавају унутрашњост дрвета, а споља праве грађу на којој су живе ћелије.

11. Маховине су природни „сунђери". Мочварна маховина (род *Sphagnum*) са севера Европе користила се као газа од Првог светског рата, кад су Британци открили да су нарочито *S. papillosum* и *S. palustre* повољне за превијање рана. Ове маховине имају и антисептичка својства, што су знали стари Келти и северноамерички Индијанци.

12. Папрати су потомци најстаријих биљака на Земљи, стари су скоро 400 милиона година. Ове примитивне биљке, као и многе друге, упијају разне отрове, чистећи тако земљиште од твари које га загађују.

13. Најпознатија биљка месождерка на свету јесте венерина мухоловка *(Dionaea muscipula)*. Она мајсторски хвата у замку инсекте, вари их и тако набавља хранљиве твари које не добија из сиромашног земљишта. Њени листови опточени бодљикавим длачицама могу да се затворе за мање од секунде.

14. Морска трава личи на биљку, али заправо припада другој групи организама – алгама. Једноћелијске алге су преци свих биљака које данас постоје.

ДА НАМ ЖИВИ, ЖИВИ ШАМПАЊАЦ

Пиће настало под гвозденом владавином Јосифа Висарионовича Стаљина постало је један од симбола напретка Совјетског Савеза

Анастас Микојан, први човек совјетске прехрамбене индустрије, одржао је значајан говор 1936. године да би променио свест народа о алкохолу и оповргао распрострањено мишљење да су Руси већином пијанци зависни од вотке. Наводећи статистичке податке о томе ко колико пије у европским земљама, Микојан је показао окупљенима да, пошто су тек на четвртом месту, Совјети никако не могу да буду оптужени да су шампиони кад је чашица у питању.

Говорник је навео да је разлог за стварање слике необузданог порочног

Стаљин је шампањац сматрао националним симболом благостања (плакат)

народа – лош живот под царском влашћу. Људи тада нису пили из задовољства, већ да би заборавили на сиромаштво и своју „уклету судбину”. Несрећан човек би се дохватио боце не размишљајући о томе да му неће остати довољно да се прехрани. Микојан је, задовољан собом и влашћу коју заступа, закључио да су се времена променила. Живот је постао радоснији и испуњенији, па и кад људи одлуче да уживају у пићу, то више не штети њиховој моћи расуђивања, нити им угрожава здравље.

Уз бонове за храну

Било је то време кад се Јосиф Стаљин (1878–1953) понашао као власник највеће земље на свету и притом бринуо о „малим стварима”. Величајући његов рад, Микојан је другом приликом говорио о Стаљиновој замисли да шампањац приближи широким народним масама. „Незаустављив економски развој” осетила је и радничка класа, па сада и они имају довољно новца да осете блаженство које је некад било искључива повластица племства. Пенушаво пиће тако је постало симбол економског процвата и богатства.

У ову бајку ретко ко је поверовао, а понајмање обичан свет. После велике глади 1932. и 1933. године, кад је само у Украјини умрло више од три милиона људи, сељаци су и даље тешко преживљавали. Последице Стаљинове колективизације, која је подразумевала претварање личног власништва у заједничку својину, оставиле су дубок траг. И док су се многи борили за голи опстанак, у Кремљу је једна од главних тема била како што брже преплавити тржиште шампањцем. Машинерија је покренута само годину дана након што су укинути бонови за храну.

Пре тога, ово пенушаво пиће служило се најпре на двору у 18. веку. Први француски винари, искусни у прављењу шампањца, дошли су у Русију на позив цара Павла I Петровича (1754–1801). За производњу су користили грожђе из кримских винограда. Ипак, тек је кнезу Лаву Голицину пошло за руком да произведе пенушаво пиће које је остварило економски успех. У селу Абрау-Дурсо, где је кнез започео посао, и данас постоји винарско предузеће.

Међу бурићима у подруму

Производња домаћег шампањца утихнула је након Октобарске револуције 1917. године. Залихе су разграбљене. Једино су винари у Абрау--Дурсоу истрајали, али под сталном опасношћу од напада савесних становника-револуционара. Током опсаде 1919. године разјарена маса умало није убила пословођу Антона Михајловича Фролов-Багрејева (1877–1953) јер је одбио да им преда залихе. Преживео је захваљујући радницима који су га сакрили међу бурићима у подруму, а затим преговарали с револуционарима да га помилују.

Судбина је хтела да Фролов-Багрејев одигра кључну улогу као винар по чијој је технологији направљено ново „пиће за народ”, које је добило име совјетски шампањац. Најтеже је било направити десетине хиљада литара за кратко време. Зато је одбацио традиционални француски поступак, па је на свој начин за само месец дана добијао готов производ.

Да би се испуниле све Стаљинове жеље, бирократе су се утркивале ко ће донети више решења за садњу винове лозе, изградњу фабрика и складишта. На овим местима радиле су хиљаде темељно обучених људи. Све то је изискивало много новца, па је држава отворила посебан рачун само за овај подухват. Милиони рубаља утрошени су да би се обновили давно запуштени виногради и винарије које деценијама нису радиле.

И на стадионима

Поред бројних потешкоћа, нико није смео да се успротиви вођиној вољи, иако је било јасно да је немогуће на тржиште избацити дванаест милиона боца шампањца до 1942.

Министерство пищевой промышленности СССР

Советское Шампанское

ЛУЧШЕЕ ВИНОГРАДНОЕ ВИНО

Рекламни плакат из 1952. године

Празници и прославе били су незамисливи без пенушавог пића

године, како је било зацртано. Они који нису били дорасли задатку једино су могли да буду обележени као народни непријатељи.

Године 1938. винарија у Абрау-Дурсоу није постигла задовољавајуће резултате, па се у совјетским новинама одмах довело у питање директорово родољубље. Предложено је да се винарије што пре очисте од класних непријатеља. Углед Антона Фролов-Багрејева није био окаљан. Напротив – добио је Стаљинову награду за достигнућа у науци и уметности и бројна друга признања.

У страху од нових осуда и казни, винари су се усредсредили на масовну производњу, не водећи много рачуна о квалитету. Важан је био само непрекидан рад. Грожђе је стизало из свих крајева земље да би, слатко као сируп, јефтино пенушаво вино било доступно обичним људима. Бољи познаваоци вина поредили су укус са газираним соком у који је додат алкохол. Али, како је то био једини шампањац који је могао да се купи у Совјетском Савезу, није било сврхе бунити се.

До краја тридесетих година прошлог века ово пиће се продавало у престоници и свим већим градовима. Насупрот очекивањима, није баш свако имао новца да га купи

кад пожели. Сиромашнији слој могао је да се почасти углавном на прославама већих празника. Нова година постала је незамислива без пенушавог пића. У појединим продавницама стајале су точилице, а од педесетих се на стадионима продавао на чашу. И док се често дешавало да су рафови с основним намирницама празни, шампањца никад није мањкало.

Уз кавијар и чоколаду

Рекламна кампања била је слична оној за кока-колу у САД. Често се и називао „кока-колом Совјетског Савеза". Заједно с чоколадом и кавијаром, који су приказани као народна храна, шампањац је био симбол доброг живота.

Иза кулиса, међутим, дешавале су се злокобније ствари. Политички неистомишљеници свакодневно су застрашивани и хапшени. Иронија је била у томе што су плакати за шампањац понекад лепљени на камионе који су превозили затворенике.

Технологија, додатно унапређена после Другог светског рата, помогла је да производња буде још успешнија. Чувена француска винарија „Моет и Шандон" 1975. године откупила је права на коришћење руског поступка за прављење пенушавог пића. Ако је веровати подацима објављеним у руском часопису Planned Economy 1984. године, у Совјетском Савезу у 32 фабрике производило се 249 милиона боца шампањца дневно, што је био огроман успех у поређењу с 1940. годином и тадашњих осам милиона.

Од некадашњег мора слаудњавог напитка данас су остали само трагови. Тек понеко мало предузеће и даље користи рецептуру за „совјетски шампањац" како би се људи подсетили светлијих тренутака не баш веселих времена ■

С. Лазић

У сенци Кремља

ЛУЦКАСТА КУЋА

Кад је Арсениј Морозов показао мајци своју нову кућу, рекла је – „Сине, раније сам само ја знала да си будала, а сада ће то знати цела Москва!"

Амерички часопис „Форбс", задужен да броји милијарде светских богаташа – како оних данас, тако и пређашњих – међу најбогатије Русе с почетка 20. века сместио је и чувене Морозове, трговачку лозу најпространије земље света. Они су иза себе оставили више велелепних кућа у Москви и невероватну збирку импресионистичких слика, која, према процени аукцијске куће Садби, вреди више од пет милијарди евра.

Посебан лик у овој причи јесте Арсениј Морозов, брат надалеко чувеног Ивана. За разлику од озбиљног и стицању посвећеног брата, он је био боем, распикућа и страствени ловац. За 25. рођендан на поклон од мајке Варваре добио је парче земље у самом центру Москве, надомак чувене Улице Арбат. У потрази за градитељским надахнућем млади Арсениј и његов пријатељ архитекта обишли су Француску, Португалију и Шпанију. Највећи утисак на њега оставили су португалски дворци па се три године касније у улици Воздвиженка појавила необична чипкаста кућа у псеудомаварском стилу.

Срећни Арсениј позвао је мајку да јој покаже свој нови дом.

„Сине, пре овога сам само ја знала да си будала, а сада ће то сазнати цела Москва", рекла је његова мајка и донекле била у праву.

Арсениј је само одмахнуо руком и свима са заносом показивао своју кућу. Московљани су се масовно окупљали да виде то ново архитектонско чудо.

Арсениј је скончао тако што је због опкладе с пријатељима пуцао у себе, претходно тврдивши да му неће бити ништа. Три дана касније умро је од сепсе у 36. години, а његова чудна кућа и данас привлачи пажњу Московљана и туриста.

Данас се ова зграда користи за састанке званичних посланстава и конференције међународних удружења ■

Р. Б.

Камене чипке у псудомаварском стилу усред Москве

Љубимац сам, тим се дичим!

РЕПАТИ МИЛИОНЕРИ

Потомак најбогатије династије немачких овчара „тежак" је око 400 милиона долара. Он је први на листи срећника из животињског света којима су власници обезбедили раскошан живот

Раскошна вила у којој живи Гантер IV некад је припадала Мадони. Славна поп-певачица уступила му је дом у Мајамију од преко две хиљаде квадратних метара за 7,5 милиона долара. За имућног Гантера то је била ситница. Међутим, чудно је то што нови власник виле није човек него пристојно одгојени немачки овчар.

Највише воли да време проводи у великој спаваћој соби, док се остатак куће изнајмљује за филмска и телевизијска снимања. Током сунчаних дана често га затичу како плива у посебно изграђеном базену. На услузи му је кућна помоћница која редовно чисти за њим, као и батлер увек спреман да удовољи његовим жељама. Гантера чува обезбеђење, има своју лимузину, храни се најбољим комадима меса и није искључиво флаширану воду. Укратко, рођен је под срећном звездом.

Први припадник династије био је Гантер III, у власништву богате немачке грофице Карлоте Либенштајн. Милионерка није имала децу нити ближу родбину, па је сав новац завештала љубимцу, који јој је био – како је говорила – најбољи пријатељ. Кад је преминула 1991. године, немачки овчар постао је богатији за око 80 милиона долара.

Важна улога старатеља

Пошто животиње не могу да буду непосредни наследници новца и имовине, њим располажу преко повереника које је власник за живота одредио. Ако их ипак не наведе у тестаменту, на суду се одлучује ко ће добити овај задатак. Повереници су одговорни за то кад ће се и колико новца из наследства трошити. Њихов рад пак надзире главни старатељ кућног љубимца, који – осим што брине о његовом здрављу и благостању – помно прати расположивост средстава да би се она трошила пре свега у његову корист.

Овакве мере неопходне су да би се спречила злоупотреба, што се више пута

Башкарење поред базена

Пас који је богатији од већине људи на планети

За Гантера IV бирају се најбољи комади хране

дешавало. Зато неки власници састављају опоруке у којима назначују да фонд не сме да се „празни" више година, обично онолико колико очекују да ће љубимац живети, да би након тога новац добило неко добротворно удружење. Било је примера да су преваранти бесомучно трошили средства за личне потребе, па су чак после смрти љубимаца покушавали да набаве нове, само да би могли да наставе да се користе богатством.

Грофица Либенштајн обезбедила је целу псећу династију Гантер, док год буде трајала. Наиме, кад је њен љубимац угинуо, сав иметак наследио је „син" Гантер IV. Старатељи су у његовом случају показали већу даровитост за посао и већ у првим годинама улагали у разне подухвате захваљујући којима се новац умножавао. Процењује се да данас немачки овчар „вреди" око 373 милиона долара.

Верује се да то више није Гантер IV, јер он би сад имао тридесетак година, што је готово немогуће. Животни век немачких овчара у просеку траје од 10 до 13 година, па је логично да је богатство завршило у рукама шестог по реду потомка, можда чак и седмог, који је у јавности ипак остао познат као Гантер IV. Како било, најважније је да је иметак остао у оквиру династије.

Уживање у Мајамију

За све послове задужена је „Гантер корпорација", у којој је пас постављен на место извршног директора. Мада су запослени изузетно вешти у улагању новца, понекад су имали чудне изборе. Купили су тоскански фудбалски клуб „Понтедера" 2006. године, продуцирали позоришну представу „Бургунди" 1999. године, с којом су гостовали по градовима јужне Флориде, а телевизијски мјузикл под називом „Глобална револуција" приказан је једном приликом на италијанској телевизији.

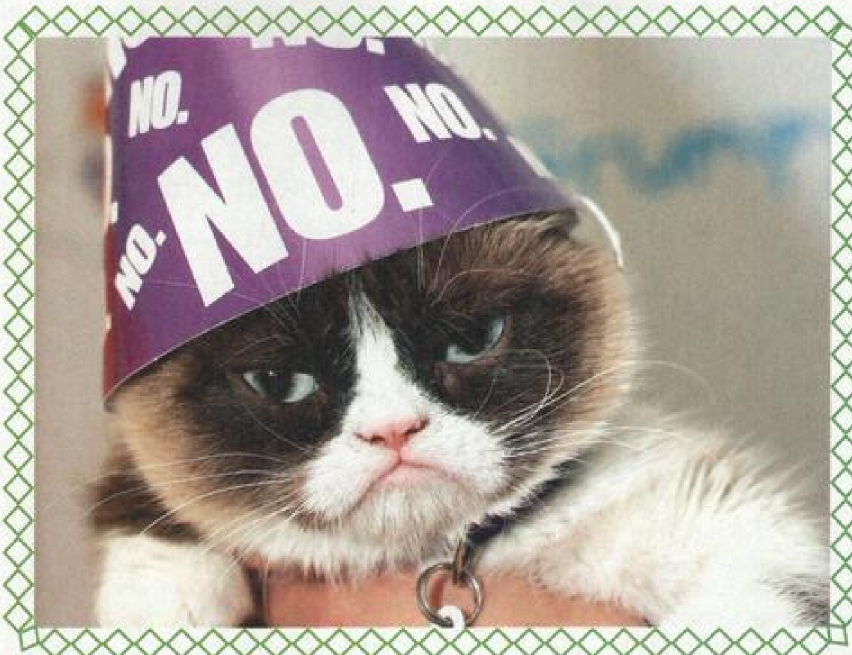
Шимпанзу Баблса однеговао је певач Мајкл Џексон

Много паметније утрошен је новац на некретнине. Гантер IV има неколико вила у Италији, као и непокретности у Немачкој и на Бахамима. Највреднији је његов дом у Мајамију. У Италији је немачки овчар 2000. године, у пратњи двоје људи, присуствовао аукцији на којој је „купио" тартуфе за милион долара. Све у свему, Гантер као управник има пуне руке посла.

Златоносна кокошка

Иако по богатству ниједан други кућни љубимац не може да се мери с њим, и неке друге животиње имале су срећу да после смрти својих власника постану имућније од већине људи. Године 2001. издавачки могул Мајлс Блеквел оставио је својој кокошки званој Гигу десет милиона долара. Три недеље пред смрт Блеквел се пензионисао и повукао на сеоско имање, где му је друштво правила ова пернята животиња.

Милијардерка Леона Хемзли „частила" је пса који се зове Трабл с дванаест милиона долара, док њене четири унуке уопште нису споменуте у завештању. Покренут је судски поступак, након чега је судија одлучио да је за пса то претерана сума и смањио је на два милиона.

Ни новац није успео Грампију да измами осмех

Шимпанза Баблс, некадашњи љубимац певача Мајкла Џексона, такође је добио „скромна" два милиона долара као јемство да ће повереници водити рачуна о њему.

Имућна Италијанка Марија Асунта оставила је мачору Томазину тринаест милиона долара, од чега није све било у готовини, па је тако мачор на поклон добио више вила, двораца и некретнина широм земље. Могао је да их користи како му воља.

Чувена водитељка Опра Винфри својим вољеним псима Сејди, Сани, Лорен, Лајли и Луку преписала је тридесет милиона долара.

Зарада на увесељавању народа

Неки љубимци нису морали да чекају смрт власника да би се овајдили, већ су се сами побринули за каријеру и добру зараду. Мачка Грампи најпре је 2012. године постала звезда на друштвеним мрежама због стално мрзовољног израза лица (енг. *Grumpy* – 'мрзовољан, џангризав'). Након тога почели су да се отимају око ње за разне рекламе, а појавила се и у филму. Прва је и једина мачка коју је „интервјуисао" новинар часописа „Форбс". Процењује се да је зарадила око сто милиона долара, али њен власник је нагласио да то није (сасвим) тачно, одбијајући да спомене праву суму.

Псећа дружина Опре Винфри

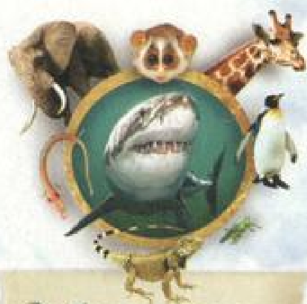

Оливија се навикла на живот размажене звезде

Оливија Бенсон, мачка певачице Тејлор Свифт, такође свакодневно добија пословне понуде и њен рад прате хиљаде обожавалаца на интернету. Снимила је више реклама за познате произвођаче, између осталог и за дијеталну „кока-колу" ■

С. Лазић

КРОКОДИЛСКЕ ЛАЖНЕ СУЗЕ

Преци крокодила појавили су се на Земљи пре 240 милиона година и од тада су постали смртоносни грабљивци. Ови притајени ловци живе у многим тропским областима, вребајући из река и језера свој следећи оброк.

1. Амерички крокодил (на слици) једна је од 23 врсте из реда крокодила које укључују породице правих крокодила, као и њихових рођака, алигатора и гавијала. Амерички крокодил и још неколико врста угрожене су због незаконитог лова.

2. Крокодили имају најјачи угриз. Њихове вилице толико су моћне да научници процењују да је од угриза великог крокодила једино био јачи угриз диносауруса тираносауруса рекса.

3. Иако чељусти крокодила могу да се затворе огромном снагом, мишићи које користе да би их отворили веома су слаби. Довољно је да се око њих стави гумица и да остану затворене.

4. Очи смештене високо на глави омогућују крокодилима да уоче плен и кад је тело уроњено у воду. Приликом напада чак могу да их повуку у очне шупљине како би их заштитили.

5. Крокодили обично лове из заседе, користећи задње ноге и реп да би брзо истрчали из воде. На копну трче брзином од око 17 километара на час.

6. Пливају брзином до 32 километра на час. Да би се што боље кретали у води, крокодили увлаче ноге и користе ударе великог мишићавог репа.

7. Пре диносауруса, огромни крокодилски преци владали су нашом планетом. „Касапин из Каролине", дугачак око 2,7 метара, харао је Земљом пре 230 милиона година. Као већина диносауруса ходао је на задњим ногама, а име је добио због изузетно оштрих зуба.

8. Стари Египћани често су мумифицирали крокодиле, а бог Собек приказан је с главом ове животиње. У граду који је био познат као Крокодилополис становници су обожавали живог крокодила окићеног златом и драгуљима.

9. Оклопљено тело крокодила прекривено је хиљадама испупчења осетљивих на додир. Она су повезана с великом мрежом нерава и осетљивија од врхова прстију код људи.

10. Захваљујући томе што успоравају брзину откуцаја срца, под водом могу да проведу више од сата а да ниједном не удахну. Док су у води, душник је затворен, па крокодили и тада могу да отворе уста.

11. Најкрупније врсте крокодила живе у сланој води. Највећи измерен до сада био је дугачак 6,2 метра, што је отприлике дужина два аутомобила. Ове врсте користе океанске струје како би се брже кретале.

12. Шиљаста њушка главна је особеност по којој се разликују од алигатора. Такође, кад су им уста затворена, могу да се виде и горњи и доњи зуби, док су код алигатора откривени само они у горњој вилици.

13. Током животног века крокодил промени најмање три хиљаде зуба. Чим један отпадне, на његовом месту брзо израсте нови.

14. За људе који се праве да су тужни кажемо да лију „крокодилске сузе". Разлог за то је мит да крокодили плачу кад једу плен. Њихове очи заиста сузе док се хране, али не зато што су узнемирени. Услед гутања великих комада меса, дешава се да се из сузних жлезда истисне по која кап ■

С. Л.

КО ЧИТА
ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК
ТАЈ И ЗНА

НЕ ДИРАЈТЕ МИ КРУГОВЕ!

1 **Уз коју је реку у топлим ноћима Вероне Ромео шапутао љубавне речи вољеној Јулији?**
а) Арно
б) Тибар
в) Адиђе

2 **На ком делу тела свако од нас од рођења има ожиљак који се стручно зове умбиликус?**
а) нози
б) трбуху
в) леђима

3 **Радник зоолошког врта задужен за исхрану животиња у кавез с пандама убациће лишће бамбуса, а лишћем ког дрвета нахраниће коале?**
а) еукалиптуса
б) трешње
в) акације

4 **Ког је славног научника убио један римски војник приликом опсаде Сиракузе, 212. године п. н. е., док је цртао кругове у песку?**
а) Архимеда
б) Аристотела
в) Платона

5 **Који је морнарички официр и члан чувене руске композиторске Велике петорке компоновао „Фантазију на српске теме”?**
а) Модест Петрович Мусоргски
б) Николај Римски-Корсаков
в) Александар Порфирјевич Бородин

6 **Која шарена птица је симбол Гватемале и краси њену заставу и грб, а по њој је названа и национална валута?**
а) квецал
б) славуј
в) црвендаћ

7 **Отац познате италијанске глумице Изабеле Роселини био је чувени редитељ Роберто Роселини, а како јој се звала мајка?**
а) Ингрид Бергман
б) Ана Мањани
в) Лив Улман

8 **Ако су Хаваји број 50, а Аљаска број 49, која савезна америчка држава је број 1, јер је прва ратификовала Устав САД из 1797. године?**
а) Калифорнија
б) Делавер
в) Висконсин

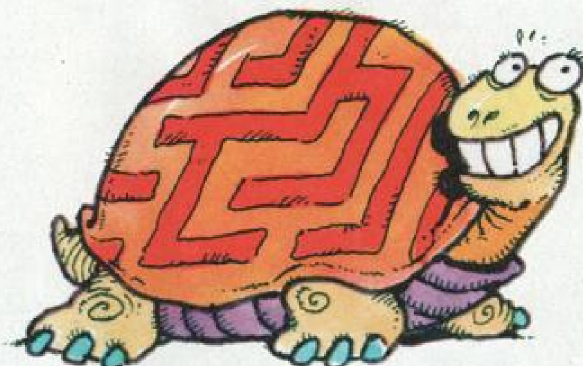
9 **Како се звао коњ Јована Курсуле, познатог мегданџије из Првог српског устанка?**
а) Ђогин
б) Кушља
в) Стрина

10 **У којој је атлетској дисциплини појам „фозбери флоп” постао усвојен захваљујући наступу Дика Фосберија на Олимпијским играма у Мексику 1968. године?**
а) скоку увис
б) скоку с мотком
в) скоку удаљ

11 **Који је наш правник с правом понео часно звање „оца српске драме”?**
а) Бранислав Нушић
б) Јован Стерија Поповић
в) Јоаким Вујић

12 **У којој је азијској држави службени језик урду?**
а) Пакистану
б) Лаосу
в) Камбоџи

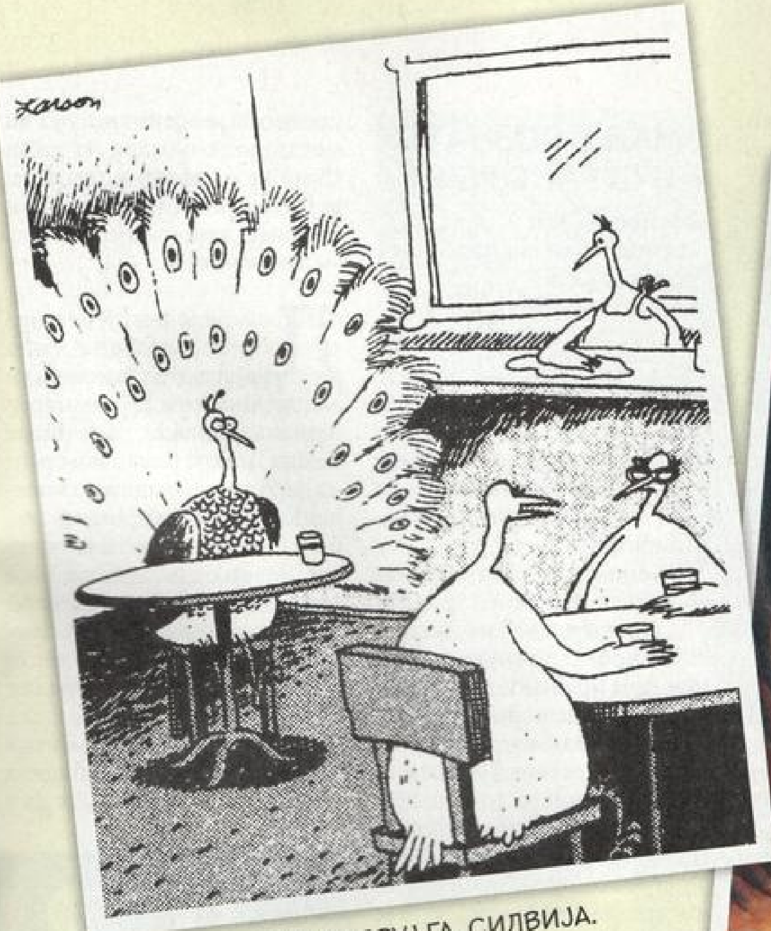
13 **Који је познати научник написао „Кратку историју времена”, која се чита у даху?**
а) Алберт Ајнштајн
б) Стивен Хокинг
в) Вернер фон Браун

Аца Бошковић
(Из књиге *Квизопедија 1*, издавач Klett, Београд, 2018)

Решења на страни 65

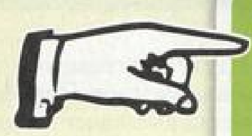

НЕ ОБЕСХРАБРУЈ ГА, СИЛВИЈА.

ООО, ОВА ЈЕ БАШ ЛЕПА,
АЛИ ЈЕ ЗАПАЉЕНА ЈОШ ПРОШЛЕ ГОДИНЕ.

УВРНУТИ СВЕТ ГЕРИЈА ЛАРСОНА

За читање и уживање

Кејт Шопен

Како је дан био пријатан, мадам Валмонд се одвезла до Л'Абрија да види Дезире и бебу. Насмејала се при помисли на Дезире с бебом. Изгледало је као да је јуче било кад је Дезире била мало већа од бебе, када ју је господин, јашући кроз капију Валмонда, нашао како спава у сенци великог каменог стуба.

Малишанка се пробудила у његовим рукама и почела да плаче за татом. Толико је умела да уради или каже. Неки су мислили да мора да је ту залутала сама, јер је била у узрасту кад деца проходају. Прихваћено је веровање да ју је намерно оставила група Тексашана, чија су кола, покривена платном, касно тог дана прешла реку скелом коју је возио Котон Ме, тачно испод плантаже. С временом је мадам Валмонд одбацила сваку теорију осим оне да је Дезире послало милостиво провиђење да буде дете њене љубави, будући да није имала рођене деце. Јер, девојчица је израсла у лепу и племениту, привржену и искрену – понос Валмонда.

Није било чудо што се Арман Обињи, који је туда пројахао и видео је, заљубио у њу док је једног дана стајала наслоњена на камени стуб у чијој је сенци пре осамнаест година лежала и спавала. Тако су се сви Обињи заљубљивали, као погођени хицем из пиштоља. Чудо је било што је није пре волео јер ју је знао откад га је отац довео кући из Париза, кад му је било осам година, након што му је мајка тамо умрла. Страст која се у њему пробудила тог дана када ју је угледао на капији, била је као лавина која носи све пред собом, као преријски пожар, или као било шта што хита стрмоглавце преко свих препрека.

Господин Валмонд постао је практичан и желео да се добро размотри девојчино нејасно порекло. Арман је гледао у њене очи и није марио за то. Подсетили су га да је без имена. Шта је значило име кад јој је могао дати једно од најстаријих и најдостојанственијих у Луизијани? Наручио је свадбене дарове из Париза и стрпео се колико је могао док нису стигли. Онда су се венчали.

Мадам Валмонд није видела Дезире и бебу четири седмице. Кад је стигла у Л'Абри, задрхтала је на први поглед на њега, као и увек. Било је то место које је тужно изгледало, које много година није знало за присуство добре господарице, стари господин Обињи венчао се и сахранио своју жену у Француској, а она је толико волела своју домовину да није могла да је напусти. Кров је био стрм и црн као плашт, досежући преко широких галерија које су окруживале жуто малтерисану кућу. Велики достојанствени храстови порасли су близу куће и њихове дуге гране с густим листовима бацале су на њу сенку као мртвачки покров. И управа младог Обињија била је строга, па су под њом његови црнци заборавили да буду радосни, какви су били за време лагодног и попустљивог живота старог господара.

Млада мајка се споро опорављала и лежала је опружена у свом меком белом муслину и чипкама на каучу. Беба је била поред ње, на њеној руци где је заспала сисајући. Дадиља Азијаткиња седела је поред прозора хладећи се лепезом.

Отмена прилика мадам Валмонд сагнула се над Дезире и пољубила је, држећи је нежно у рукама један тренутак. Онда се окренула детету.

„Ово није беба!", узвикнула је запрепашћено. Тих дана се у Валмонду говорио француски.

„Знала сам да ћеш се запањити", насмејала се Дезире, „колико је порастао. Мали

МАЊЕ ПОЗНАТЕ И СТРАНЕ РЕЧИ

cochon de lait – (франц.) сисанче, одојак, прасенце које још сиса

квартерон – особа која има четвртину црначке крви, дете белца и мулаткиње ■

cochon de lait! Види му ноге, мама, и ручице и нокте, црвене нокте. Зандрина је морала да му их подсече јутрос. Јелда, Зандрина?"

Жена је величанствено климнула главом у турбану.

„А како плаче", наставила је Дезире, „да оглувиш. Арман га је пре неки дан чуо од Ла Бланшине колибе."

Мадам Валмонд није скидала очи с детета. Подигла га је и с њим пошла до прозора, где је било највише светлости. Пажљиво је погледала бебу, онда је исто тако испитујући погледала Зандрину, чије је лице било окренуто према пољима која је посматрала.

„Да, дете је порасло, променило се... Шта каже Арман?", питала је мадам Валмонд полако, док га је враћала поред мајке.

Дезиреино лице облио је сјај који је био сушта срећа.

„О, Арман је најпоноснији отац у парохији, верујем, углавном зато што је дечак и носиће његово име... Мада каже да није због тога – да би једнако волео и девојчицу. Али знам да то није истина. Знам да то каже да мени удовољи. И мама", додала је шапатом, вукући главу мадам Валмонд наниже према себи, „није казнио ниједнога од њих откад се беба родила. Чак ни Негријона, који се

Кејт Шопен (1851–1904) била је америчка књижевница позната по кратким причама, којих је написала више од сто, и роману „Буђење". Често се у својим делима бавила улогом жене потиснуте у друштву ■

правио да је опекао ногу да би могао да се одмара од рада. Само се насмејао и рекао да је Негријон велика битанга. О, мама, тако сам срећна да ме то плаши."

Дезире је рекла истину. Брак и рођење сина увелико су омекшали заповедничку и строгу нарав Армана Обињија. Због тога је нежна Дезире била тако срећна, јер га је безнадежно волела. Кад би се намрштио, она би задрхтала, али га је волела. Кад би се насмешио, није тражила већи благослов од Бога. Али Арманово тамно, наочито лице није тако често ружило мрштење од дана кад се заљубио у њу.

Кад је беба имала око три месеца, Дезире се пробудила једног дана с осећањем да у

ДЕЗИ

ваздуху виси нешто што прети њеном миру. Прво је било превише неприметно да би се схватило. Био је то само узнемирујућ наговештај, неки осећај тајне међу црнцима, неочекиване посете далеких суседа који једва да су могли да објасне свој долазак. Онда чудна, ужасна промена у понашању њеног мужа, за коју се није усуђивала да тражи објашњење. Кад јој се обраћао, склањао је поглед, из кога је стара светлост љубави изгледа нестала. Одсуствовао је од куће, а кад је био ту, избегавао је њено и бебино присуство без оправдања. У понашању према робовима изгледало је као да га је изненада запосео сам Сатанин дух. Дезире је била толико очајна да је могла да умре.

Једног врелог поподнева седела је у својој соби, у кућној хаљини, равнодушно провлачећи кроз прсте власи своје дуге свиленкасте смеђе косе, која јој је падала око рамена. Беба, полунага, лежала је и спавала на њеном великом кревету од махагонија, који је био као скупоцени трон, са својим полубалдахином постављеним сатеном. Један од Ла Бланшиних деча-

ка квартерона, такође полуго, стајао је и споро хладио дете лепезом од пауновог перја. Дезиреине очи биле су одсутно и тужно уперене у бебу, док се борила да продре кроз претећу маглу која се, како је осећала, затварала око ње. Гледала је своје дете, па дечака који је стајао поред њега и назад, поново и поново. Крикнула је јецајем који није могла да задржи, који је несвесно испустила. Крв јој се следила у жилама, а хладна роса скупила на лицу.

Покушала је да каже нешто малом квартерону, али прво никакав звук није могла да испусти. Кад је чуо своје име, погледао ју је. Његова господарица показивала је према вратима. Одложио је велику, меку лепезу и послушно се ишуњао, преко угланцаног

РЕИНА БЕБА

Илустровао
Драган Максимовић

пода, на босим прстима. Она је остала непокретна, погледа прикованог за своје дете, а лице јој је било слика страве.

Ускоро је њен муж ушао у собу и, не примећујући је, отишао до стола и почео да тражи нешто међу папирима којима је сто био прекривен.

„Армане", позвала га је гласом који мора да га је ранио, ако је био човек. Али он није приметио. Онда је устала и затетурала се према њему.

„Армане", још је једном рекла тешко дишући, хватајући га за руку, „погледај наше дете. Шта то значи? Реци ми."

Хладно али лагано ослободио је своју руку из њених прстију и одгурнуо њену руку од себе.

„Реци ми шта то значи!", очајнички је викнула.

„То значи", лагано је одговорио, „да дете није бело, то значи да ти ниси бела."

Брзо поимање свега што ова оптужба значи за њу оснажило ју је необичном храброшћу да је порекне.

„То је лаж, то није истина, ја сам бела! Погледај ми косу, смеђа је, и очи су ми сиве, Армане, ти знаш да су сиве. И кожа ми је светла. Погледај моју руку, беља је од твоје, Армане", хистерично се насмејала.

„Бела као Ла Бланшина", одвратио је окрутно и отишао остављајући је саму с дететом.

Кад је могла да држи перо у руци, послала је очајничко писмо мадам Валмонд.

„Мајко моја, кажу ми да нисам бела. Арман ми је рекао да нисам бела. Забога, реци им да то није истина. Ти мораш да знаш да то није истина. Умрећу. Морам умрети. Не могу да будем овако несрећна, а да живим."

Одговор је био кратак:

„Моја Дезире, дођи кући у Валмонд, врати се мајци, која те воли. Дођи са својим дететом."

Кад је писмо стигло до Дезире, отишла је у радну собу свог мужа и отворила га преко стола за којим је седео. Била је као слика у камену – тиха, бела, непокретна, након што је спустила писмо.

У тишини је прелетео погледом преко написаних речи. Ништа није рекао.

„Да ли да идем, Армане?", питала га је гласом храпавим од болне недоумице.

„Иди."

„Желиш ли да одем?"

„Да, желим да одеш."

Мислио је како је свемогући Бог био окрутан и неправедан према њему и осећао да му узвраћа кад овако рањава душу своје жене. Осим тога, није је више волео због несвесне увреде коју је нанела његовом дому и његовом имену.

Окренула се као ошамућена ударцем и полако пошла према вратима, надајући се да ће је он позвати да се врати.

„Збогом, Армане", зајецала је, али јој није одговорио. То је био његов последњи ударац судбини.

Дезире је пошла да потражи своје дете. Зандрина је шетала по мрачној галерији с њим. Узела је малишана из дадиљиних руку без речи објашњења и, силазећи низ степенице, отишла под гранама храстова.

Било је октобарско поподне, сунце је управо залазило. На мирним пољима црнци су брали памук.

Дезире није пресвукла танку белу хаљину ни папуче које је носила. Коса јој је била непокривена и сунчеви зраци извлачили су златни сјај из њених смеђих увојака. Није пошла широким, утабаним путем који је водио до далеке плантаже Валмонд. Ишла је преко опустошеног поља, чије је стрниште рањавало њена нежна, лагано обувена стопала и цепало јој танку хаљину у рите.

Нестала је међу трскама и врбама које су густо расле дуж обала дубоког, спорог мочварног рукавца и није се више вратила.

Неколико седмица касније чудна сцена се дешавала у Л'Абрију. Насред глатко пометеног задњег дворишта горела је велика ватра. Арман Обињи седео је на пространом трему који је имао доминантан поглед на призор и лично шесторици црнаца делио материјал који је ову ватру држао упаљеном.

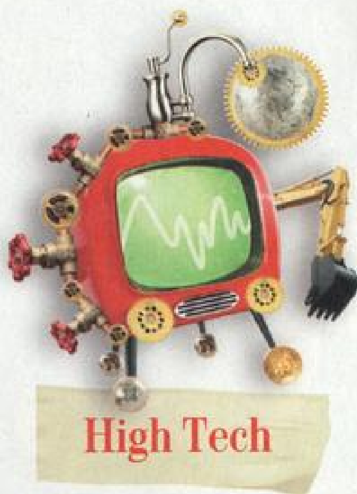
Љупка колевка од врбовог прућа, са својим нежним сјајем, положена је на ломачу, која је већ била нахрањена богатством драгоцене опреме за бебе. Онда су дошле на ред свилене хаљине, па су им се сомотске и сатенске придружиле, затим чипке, вез, шешири и рукавице, јер је свадбена опрема била ретког квалитета.

Последња ствар која је дошла на ред био је мали свежањ писама, невине мале жврљотине које му је Дезире слала за време њихове веридбе. Преостало је још једно у ладици из које их је узео. Али то није било од Дезире, већ део неког старог писма његове мајке његовом оцу. Прочитао га је. Захваљивала је Богу за благослов љубави свог мужа:

„Али више од свега", писала је, „дању и ноћу захваљујем Богу што је удесио наше животе тако да наш драги Арман никада не сазна да његова мајка, која га обожава, припада раси која је жигосана клетвом ропства" ■

С енглеског превела
Весна Ухрин

CITIUS, AL

Револуција на помолу – произвођачи нове литијум-јонске батерије обећавају брзину пуњења електричних аутомобила која ће бити готово једнака оној којом се пуни бензин и дизел

Аутомобили с бензинским и дизел моторима имају велику предност у поређењу с електричним возилима – не морате да плаћате ноћење с доручком да бисте допунили гориво. Али изгледа да ће то ускоро да се промени. У јануару ове године израелско предузеће „Стордот" приказало је прототип нове литијум-јонске батерије за аутомобиле, за коју инжењери тврде да може потпуно да се напуни (од 0 до 100 одсто) за само пет минута! Ако у питању није само помпезно рекламно труђање, ова батерија коначно би решила једну од највећих главобоља која годинама одвраћа возаче од куповине електричног аутомобила.

Наиме, истраживања показују да је највећи страх оних који још не размишљају о куповини „зујалице" везан за домет батерије и возила, односно – страх од нестанка струје пре него што се стигне на одредиште. Одмах иза на „црној листи" стоје неугодности везане за пуњење батерије, пошто је донедавно и на најбржим пуњачима по друмским кафанама

Да ли власници електричних аутомобила више неће морати сатима да чаме на бензинским пумпама?

TIUS, FORTIUS*

требало провести сате у чекању да се батерија потпуно напуни. Иако већина савремених батерија на електричним возилима теоријски може да се напуни за 20 до 60 минута, потребан им је посебан пуњач да би постигли те брзине, а њих засад нема много – нарочито не у нашој земљи, на путевима до мора и планина. С друге стране, пуњење резервоара аутомобила „прљавим" горивима траје краће него чекање у реду на каси да се то плати.

Нова „Стордотова" израда литијум-јонске батерије која омогућава крајње брзо пуњење није потпуна новина. У ствари, предузеће ју је већ приказало на мобилним телефонима, беспилотним летелицама и електричним скутерима, али њено прилагођавање за употребу у аутомобилима досад је била друга прича – пре свега због величине и сложености система.

Грађа ових батерија умногоме се разликује од оних које смо досад имали прилике да користимо, а највећа разлика је то што су графитне компоненте замењене компонентама од германијума. Германијум има нижи отпор од графита, што омогућава брже пуњење уз мање топлоте. То је досад била једна од главних препрека у развоју брзих пуњача, пошто батерија брзо пропада под утицајем топлоте. Такође, германијум одржава капацитет литијум-јонске батерије услед појаве познате као „оплаћивање" (енг. *plating*). Јони литијума при преласку на плочицу аноде у ћелији батерије обично завршавају у кристалној грађи саме плочице, али се део њих због неравнина на плочици претвара у металне наслаге. Оне се с употребом батерије гомилају и смањују јој делотворност, а после неког времена постају толико велике да могу да произведу кратак спој и заувек униште батерију.

„Стордот" управо испитује још савременију врсту супербрзо пуњиве батерије друге генерације, у којој покушавају да скупи германијум замене много јефтинијим силицијумом. Тај нови прототип угледаће светлост дана крајем 2021. године.

Упркос томе што је пуњење батерија спорије од пуњења горива и што су пуњачи на пумпама и даље изузетак, а не правило, 2020. година била је најуспешнија кад је продаја електричних возила у питању. Штавише, удео електричних и хибридних аутомобила у укупној продаји возила у свету био је чак 10 одсто, што је огроман напредак у поређењу с 2019. годином, кад су возачи регистровали тек једно електрично возило на тридесет оних које покрећу фосилна горива ■

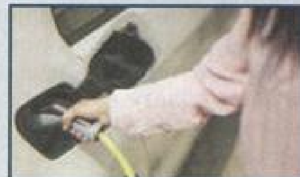
С. Н.

Предузеће „Стордот" обећава батерије које ће за 5 минута пуњења омогућити аутомобилу да пређе 400–500 километара

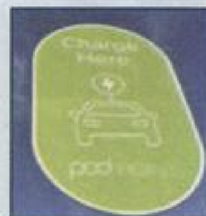
ТЕХНОЛОГИЈЕ КОЈИМА СЕ ПУНЕ БАТЕРИЈЕ ЕЛЕКТРИЧНИХ АУТОМОБИЛА

СПОРИ ПУЊАЧИ

Свако може да угради јефтини пуњач код куће или на гаражном месту у својој згради, али ће обично моћи да га користи само преко ноћи. Зависно од пуњача и запремине батерије уграђене у возило, такво пуњење може да потраје између 6 и 12 сати.

БРЗИ И СУПЕРБРЗИ ПУЊАЧИ

Брзи пуњачи, који се често могу наћи у трговинским центрима, праве се у варијантама од 7 или 22 киловата. За потпуно пуњење батерије помоћу јединице од 7 киловата у куповини, ручку и глуварењу треба провести од три до пет сати, док ће јединица од 22 киловата посао завршити за два сата. Супербрзим пуњачима, којих има на бензинским пумпама, потребно је 20 до 60 минута да напуне батерију.

БЕЖИЧНО ПУЊЕЊЕ

Једна од најзанимљивијих али засад само огледних технологија – плоче за бежично пуњење батерије калемовима за магнетну индукцију уграђене су у коловоз и допуњавају батерију док аутомобил мирује. Развија се и слична технологија која би омогућила пуњење возила у покрету, а ускоро се очекује и њена пробна примена у Нотингему, у Енглеској.

***) Брже, више, јаче – мото је олимпијских игара**

Џаба сте кречили

Да ли су графити уметност или вандализам?
Немања
Угриновци

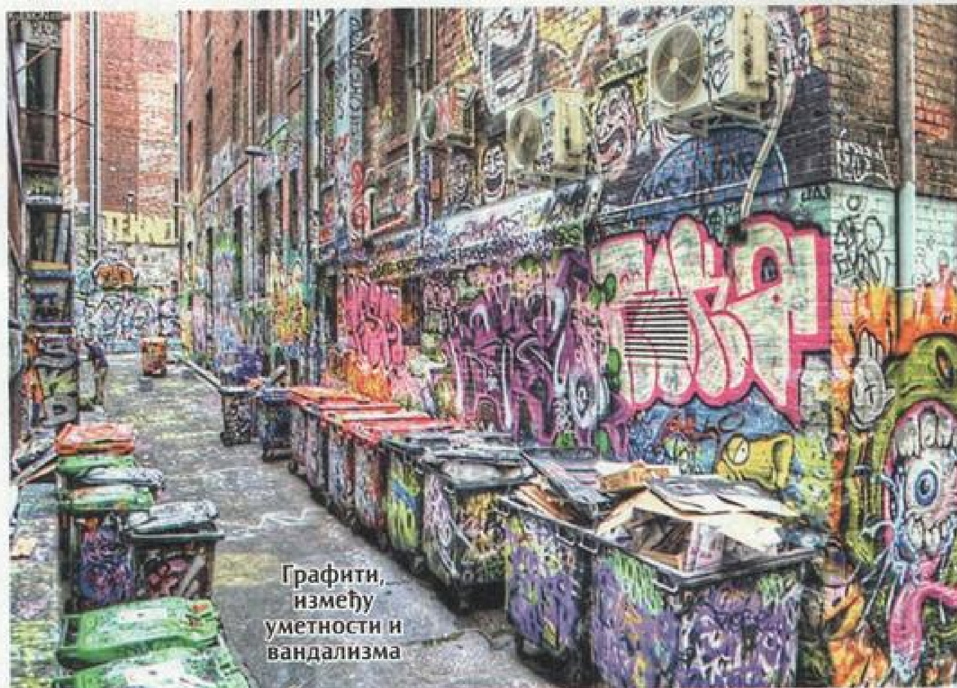
Графити су неоспорно веома омиљени, без обзира да ли је реч о делу од уметничке вредности или о шкработини. С обзиром да је незаконито цртати графите на јавним површинама и уништавати изглед зграда, графити се могу сматрати вандализмом. Међутим, уметничка нота графита уочава се у необичном склопу боја и слова. Понекад се њихова лепота крије у скривеном значењу које носе. Због тога је неопходно обезбедити дозвољене површине за овакво цртање, које није само пуко жврљање. Тренутно у свету има 17430 зидова на којима је дозвољено исписивање графита. Највише их је у Великој Британији (203), САД (90) и Немачкој (453). Графити су јавна уметност, свима доступна, као и начин да се искаже даровитост и орасположи свет. Један од најомиљенијих београдских графита гласи „Џаба сте кречили" ■

Лептирићу, сеопчићу...

Да ли се и лептири селе као птице?
Тијана
Зрењанин

Многи не знају да и међу лептирима има селица, као и код птица. Најпознатији је *Danaus plexipus*, амерички лептир који прелеће Атлантски океан од Северне Америке до Велике Британије.
И међу нашим врстама има лептира који често у јатима преваљују велике раздаљине. Такви су, на пример, **стричковац** *(Vanessa cardui)* и **жућко** *(Colias crocea)*. Неколико врста ноћних лептира из фамилије *Sphingidae* долази из тропске Африке, прелеће Средоземно море и преко Алпа допире на европски континент ■

Графити, између уметности и вандализма

Словени из Арабије

Ко су били Сакалиби?
МИЛОШ
Ниш

Крајем 7. века Арапи су у освајањима допрли до византијског дела Мале Азије, настањеног и словенским живљем, који је често дизао устанке против цара Јустинијана II. Очекујући помоћ од Арапа, око 20.000 Словена побегло је из Јустинијанове војске, а 821. године под вођством Славена Томе, и уз помоћ Арапа, дигли су велику буну. Ове Словене, а касније и све остале, Арапи су називали – Сакалиби.
У 10. веку много Сакалиба живело је у Шпанији, посебно у Кордоби, где су дошли с Арапима. Било их је више од 12.000 само у калифској гарди. Напредовали су до високих положаја, како у војсци, тако и у влади кордобског калифата ■

Словени против Римљана

Живот на календару

Становници којих земаља најдуже живе?
Невена
Зрењанин

Човечанство и медицина вековима траже начин како да се људски живот продужи. Границе теже да се помере од светског просека (71 година). Државе које су успеле да скалу помере корак ближе дуговечности јесу Јапан, Шпанија и Сингапур. У Јапану живи чак око

Тајна дуговечности Јапанаца је у начину исхране

65.000 стогодишњака, а открило се да је тајна дугог живота у исхрани. Наиме, хране се сиром од сојиног млека са високим садржајем беланчевина. У Сингапуру је тајна у одличном систему здравствене заштите и високој стопи природног прираштаја. За Шпанце се процењује да ће до 2040. године бити народ с просечно најдужим животним веком. Блага клима доприноси бољем здрављу, уједно и дужем животу, као и медитеранска исхрана. Србија има животни век од 75 година (према подацима СЗО из 2015). Заједничко свим земљама јесте то да жене живе дуже (просек 77,5 година) ■

Да ти кажем...

Због чега нам је значајно споразумевање без речи?
Милица
Прокупље

Преношење мисли и осећања неизоставан је део живота сваког човека. Није свака комуникација заснована само на говору. Заправо, невербална комуникација има низ предности у односу на вербалну. Неке појаве немогуће је исказати језички. Гестикулацијом ћемо јасније показати другима шта осећамо и шта желимо да кажемо.

Истинска осећања саговорника примећујемо посматрајући говор тела. Презнојавање лица указује на страх, очи су најбољи показатељ заљубљености, слегнута рамена сведоче о незнању и помирености са ситуацијом. Понекад овакав вид општења може да замени вербално, а понекад је његова допуна. Сваки добар говорник требало би да поред јасног и разумљивог садржаја говори уз одговарајућу боју гласа и став тела. Без убедљивости и личног стила до слушаоца иначе неће допрети срж његових речи ■

Ко скакавац што поља опусти...

Како инсекти који лете у ројевима знају где могу да нађу храну?
Драган
Шабац

Пчеле „седе" у кошници и чекају да се пчела-извиђач врати и саопшти им где има хране. Ако је њено извиђање било успешно, она се враћа у кошницу и, зујећи узбуђено, уз одговарајуће покрете телом и жаоком показује где треба да се иде. Читав рој пчела лети тамо где је показано. Скакавци се најчешће управљају према мирису или их, једноставно, носи ветар. Једини разлог због кога се и скакавци крећу у роју јесте то што се обично паре и легу на једном месту, па заједно реагују на промене у околини као што су влага и ветар.
Ови инсекти су, иначе, велике штеточине, јер сваки од њих

Велика опасност од малих инсеката

може за само 24 сата да поједе хране колико је тежак (око два грама). Колику штету то наноси пољопривреди појединих, углавном афричких, земаља, потврђује податак да је рој скакаваца у стању да дневно освоји површину од 100 квадратних километара. Утврђено је такође да су неки ројеви скакаваца тако велики да заузимају простор од 1.000 квадратних километара, а иду до висине од 1500 метара ■

Узалудна борба на афричким пољима

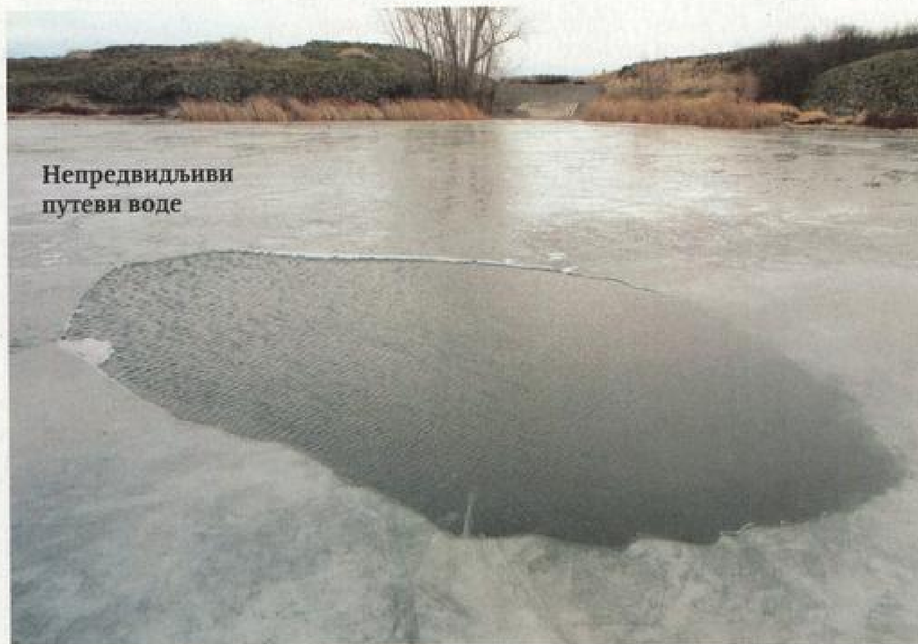

Бандоглава вода

Шта значи израз „аномалија воде”?
Весна
Ниш

Аномалија је реч грчког порекла и значи неправилност, одступање од неког обичаја, закона...
У овом случају, она означава особину воде која се запажа при хлађењу и по којој се вода разликује од готово свих материја на нашој планети.
Наиме, кад се охлади, вода се скупља све док њена температура не дође до 4 степена Целзијуса. На тој температури, што је аномалија, вода почиње да се шири. Тако и лед због мање густине плива на површини уместо да тоне. А тиме се чува живот на целој Земљи, јер би, у противном, да лед тоне, он постепено све покрио ■

Непредвидљиви путеви воде

Без претеривања с радозналошћу

Зашто се каже да је „радозналост убила мачку”?
Ивана
Краљево

Енглеска пословица *Curiosity killed the cat* или „Радозналост је убила мачку” потиче од енглеског драмског писца **Бена Џонсона** (1572–1637). У комаду „Сваки човек – друга нарав” он је овом изреком, упоређујући човека с мачком, чија је радозналост пословична, желео да нагласи да претерана знатижеља није увек препоручљива јер може да има кобан исход.
Верује се да је Џонсонову комедију први пут извела позната Дружина лорда Чемберлејна, у чијем је саставу био и драмски писац Вилијам Шекспир (1564–1616) ■

РЕШЕЊА

1. РУЧАК
Ручак је коштао 3600 динара

2. ЗАЈЕДНИЧКИ РАД
Радиће заједно три сата

3. ЈАТО ПТИЦА
У јату је било 15 птица

4. НАСТАВИТЕ НИЗ!
Низ наставља фигура В

5. ТЕЖИНА
Најмање килограма има Сека, затим Ана, Катарина, Ружа, а највише Боса

РЕШЕЊА КВИЗА

1. в, 2. б, 3. а, 4. а, 5. б, 6. а, 7. а, 8. б, 9. в, 10. а,11. б, 12. а,13. б

Здравље у плавом

Да ли се у алтернативној медицини боје користе као лекови?
Ранко
Београд

Примена боја као лековитог средства веома је стара. Првобитно је боја коришћена у старој Грчкој и у старом Египту, а Кинези и Индуси такође је веома цене и употребљавају већ хиљадама година. Доказано је да боје на више начина погодују човеку, а нарочито повољно делују на усредсређеност и осећај општег физичког и духовног здравља.

Плава боја је најомиљенија (према резултатима више испитивања, њу воли око 33 одсто људи). За њом следе црвена (упола мање поклоника од плаве) и зелена (око 13 одсто), а најмање омиљене су златна и сребрна боја (воли их само око два одсто испитаника) ■

Боје могу да буду и лековите

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

79

ПОЛИТИКИН забавник / главни и одговорни уредник Зефирино Граси. - Ћир. изд. - Год. 1, бр. 1 (28. фебруар 1939)-год. 3, бр. 220 (4. април 1941);год. 14, бр. 1 (5. јануар 1952)- . - Београд : Политика Магазини, 1939-1941;1952- (Београд : Политика АД). - 30 cm

Недељно
ISSN 0032-339X = Политикин забавник (Ћириличко изд.)
COBISS.SR-ID 16193794

РЕШЕЊА

МАГИЧНИ ЛИК
Раваница, аниматор, Видосава, аморално, насадити, Италијан

ПОМИЦАЉКА
Драгана, Радован, Исидора

СКАНДИНАВКА
Суро, пауза, кромпир, АН, Ламар, Асва, а, Брил, МРТ, дуо, десето, хипопотам, водени коњ, удице, Овен, ји, атоли, И, Оторино, пл, Шиља, аверс, кук, Оти, тик, ино, пањ

КОМБИНОВАНА УКРШТЕНИЦА
Покондирена тиква, Емилио, Елин, Брен, р, тиква без корена, орао, Елам, Аки, АГ, Рур, Прилеп, Еко, р, етапа, Санела, рка, ЗА, Архонт, анатом, Иван, инсистирати

ОСМОСМЕРКА
Ему

ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржину

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК **број 3609**

YU ISSN 0032-339X
Први број „Политикиног Забавника" изашао је 28. фебруара 1939. године

Издаје и штампа ПОЛИТИКА АД
Цетињска 1, 11001 Београд

За издавача
Зоран Мошорински
генерални директор

Главни и одговорни уредник
Зефирино Граси

Заменик главног и одговорног уредника
Петар Милатовић

Ликовно-графички уредник
Зоран Н. Ђорђевић

Редакција Немања Баћковић, Мила Божовић, Бранислав Вукомановић, Сања Лазић, Зорица Милошевић, Невена Мрђеновић, Срђан Николић, Предраг Петровић, Јелена Попадић, Урош Рајчевић, Весна Ракић (документација и web), Кристина Стаменковић

Секретаријат Нина Раденковић
Редакција *Цетињска 1/II*, 11001 Београд

Секретаријат 330-1452
Техничка редакција 330-1454
Претплата 330-1638; 330-1640; 330-1633
Огласни сектор 330-1567
Телефакс 011/337-3319

Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају.
Редакција не одговара за садржај огласа.

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:
1 месец (4 броја) 540,00 дин.
3 месеца (12 бројева) 1.620,00 дин.
6 месеци (26 бројева) 3.510,00 дин.
12 месеци (52 броја) 7.020,00 дин.
Текући рачун код Комерцијалне банке АД Београд: 205-16454-02
Претплату слати уз обавезну назнаку:
ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК".

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:
Полугодишња/возом: 155 EUR или противвредност осталих валута. *Полугодишња/авионом*:
I група – Европа: 165 EUR. II група – Азија – Африка: 172 EUR. III група – Америка – Аустралија: 178 EUR или противвредност осталих валута.

ДЕВИЗНЕ УПЛАТЕ У EUR
(или противвредност осталих валута)
за иностранство вршити преко:

I CORRESPONDENT BANK
SWIFT - BIC: DEUTDEFF
Name: DEUTSCHE BANK AG
City, Country: FRANKFURT AM MAIN GERMANY

II BENEFICIARY'S BANK
SWIFT - BIC: KOBBRSBG
Name: KOMERCIJALNA BANKA AD BEOGRAD
Street: SVETOG SAVE 14
City, Country: BEOGRAD REPUBLIC OF SERBIA

III BENEFICIARY
IBAN/ Account Number: RS35205007010034051636
Name: POLITIKA AD - ZA NOVINSKO-IZDAVAČKU I GRAFIČKU DELATNOST
Street: CETINJSKA 1
City, Country: 11000 BEOGRAD REPUBLIC OF SERBIA

Код уплате обавезно навести:
Претплата на лист ЗАБАВНИК
Копију уплате и адресу послати на:
ПОЛИТИКА АД , Претплата, Цетињска 1, Београд, Србија, на имејл: pretplata@politika-ad.com или на факс +381 11 3373-260, +381 11 3373-1853.
Интернет адреса: www.politikin-zabavnik.rs
Е. пошта: politikin.zabavnik@politika-ad.com
https://www.facebook.com/Politikin-Zabavnik-15481474654/

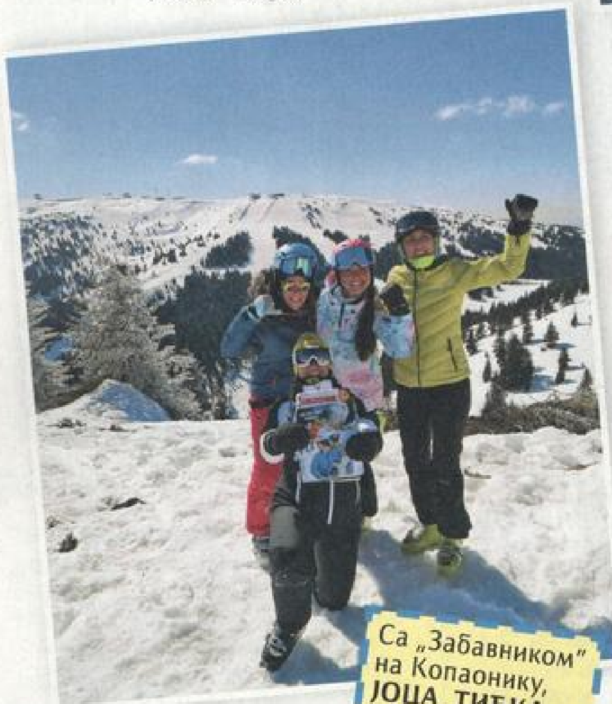

Ој, Србијо међу песмама, међу брдима,
Ој, Србијо,
песмо међу народима...

Оскар Давичо
(1909–1989)

Планинарско-спортски клуб **„МОСОР"** из Ниша камповао је на Старој планини 6. и 7. марта, испењали смо се на Миџор, 2169 м, и Дупљак, 2033 м. С нама је био и „Забавник" и уживао у прелепим пределима.

Са „Забавником" на Копаонику, **ЈОЦА, ТИЂКА, КАЋА**, и **ЗИЋКА**

Чекајући повратак језера на Златибору, уживамо уз „Забавник"! **ТИНА, СНЕЖАНА** и **ИВА** иза камере :)

Са „Забавником", нас пет чинимо једно мало Царство Другарство и читамо га са уживањем, овога пута на језеру Бели камен, драгуљу Фрушке горе, некадашњем копу лапорца код села Бешеново.
СОЊА, ЦЕЦА, ЉИЉА, ТАЊА и ДУЦА

Поздрав из Сићева, чувеног виноградарског краја и места ликовне колоније Надежде Петровић, од **МАРАЈЕ** и **МИТЕ**

БИЛО КУДА, СА ЗАБАВНИКОМ СВУДА!
Невероватна је привржeност наших читалаца свом листу! За ову рубрику дневно нам стиже на десетине прилога и немогуће их је све одједном објавити, али ће сви, засигурно, бити објављени. Само стрпљења и „Забавник" под мишку. Привржeност је двосмерна улица.
Слике слати на адресу politikin.zabavnik@politika-ad.com ■

Рекли су ... о свету

СВЕ НА СВЕТУ ТРЕБА ДА ПОСТОЈИ, ДА БИ СВЕТ ПОСТОЈАО.
Милован Данојлић
наш књижевник
(1937)

СВЕТ БИВА ПОВРЕМЕНО РАЗОРЕН ПЛАМЕНОМ КОЈИ ГА ЈЕ САЗДАО, А ЗАТИМ СЕ ПОНОВО РАЂА ДА БИ ПРОЖИВЕО ИСТУ ПОВЕСТ.
Хорхе Луис Борхес
аргентински књижевник
(1899–1986)

НАЈНЕСХВАТЉИВИЈА СТВАР У ВЕЗИ СА СВЕТОМ ЈЕСТЕ ДА СЕ ОН НЕ МОЖЕ СХВАТИТИ.
Алберт Ајнштајн
деричко-немачки физичар
(1879–1955)

ДА БИ СЕ СВЕТ ПРЕУРЕДИО, ПОТРЕБНО ЈЕ ДА СЕ ЉУДИ САМИ ДУШЕВНО ОКРЕНУ НА ДРУГИ ПУТ.
Фјодор Михајлович Достојевски
руски књижевник
(1821–1881)

У СВЕТУ КАКВОМ ГА МИ ВИДИМО ПОСТОЈИ САМО ДВОЈЕ: РАСТЕЊЕ И ОПАДАЊЕ, И ТО УСКО И НЕРАЗМРСИВО ПОВЕЗАНИ, ВЕЧИТО И СВУДА У ПОКРЕТУ.
Иво Андрић
наш књижевник и дипломата
(1892–1975)

ЦЕО СВЕТ ЈЕ ПОЗОРНИЦА И СВИ ЉУДИ САМО ГЛУМЦИ. ОНИ ИМАЈУ СВОЈЕ УЛАСКЕ И ИЗЛАСКЕ. И ЈЕДАН ЧОВЕК ЗА ЖИВОТА ИГРА МНОГЕ УЛОГЕ.
Вилијам Шекспир
енглески књижевник
(1564–1616)

СВЕТ ЈЕ ЛУДНИЦА: ДОЂЕШ, ВИДИШ И ОДЕШ.
Матијас Клаудијус
немачки песник
(1740–1815)

СВЕТ ЈЕ ОГЛЕДАЛО КОЈЕ СВАКОМЕ ВРАЋА ЊЕГОВУ ВЛАСТИТУ СЛИКУ.
Вилијам Текери
енглески књижевник
(1811–1863)

ВЕРУЈЕМ ДА ЈЕ СВЕТ УВЕК БИО ИСТИ И ДА ЈЕ У ЊЕМУ УВЕК БИЛО ПОДЈЕДНАКО И ДОБРА И ЗЛА.
Николо Макијавели
италијански политичар и писац
(1469–1527)

СВИЈЕТ ЈЕ ОВАЈ ТИРАН ТИРАНИНУ, А КАМОЛИ ДУШИ БЛАГОРОДНОЈ.
Петар II Петровић Његош
црногорски владика и наш песник
(1813–1851)

СВЕТ ЈЕ КОМЕДИЈА ОНИМА КОЈИ МИСЛЕ И ТРАГЕДИЈА ОНИМА КОЈИ ОСЕЋАЈУ.
Хорас Волпол
енглески писац
(1717–1792)

КАД БИ СВЕТ ПОСТОЈАО САМО РАДИ НАС, МОРАЛО БИ НАС БИТИ СРАМОТА КОЛИКО СМО ГА НЕДОСТОЈНИ.
Душко Радовић
наш књижевник
(1922–1984)

СВЕТ ИДЕ ДАЉЕ ЗАТО ШТО НЕКОЛИКО ЉУДИ У СВАКОЈ ГЕНЕРАЦИЈИ ВЕРУЈЕ У ЊЕГА ПОТПУНО, ПРИХВАТА ГА БЕЗ ПИТАЊА, ПОТПИСУЈЕ ГА СВОЈИМ ЖИВОТОМ.
Хенри Милер
амерички књижевник
(1891–1980)

СВЕТ ЈЕ СУВИШЕ ВЕЛИК ЗА НАС ПЕШАКЕ.
Добрица Ћосић
наш књижевник и државник
(1921–2014)

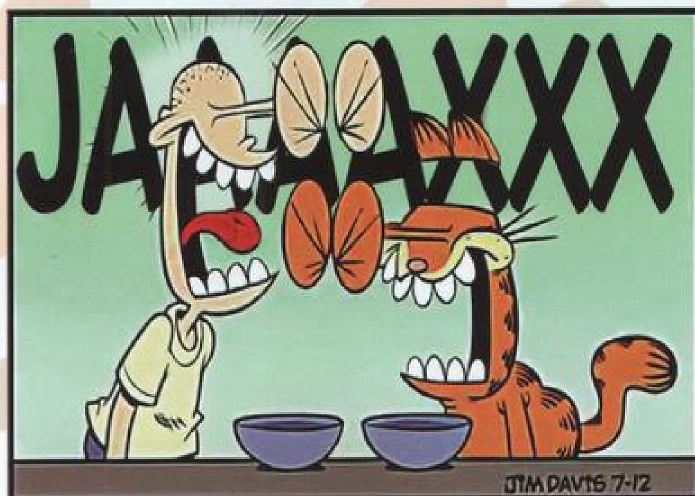

Гарфилд®

ЊАМ ЊАМ ЊАМ ЊАМ ЊАМ

ЈА АХХХ
JIM DAVIS 7-12

ШТА РАДИТЕ ТО ВАС ДВОЈИЦА?
ТРКАМО СЕ У ЈЕДЕЊУ СЛАДОЛЕДА!

ХОЋУ И ЈА
КАКВА ДЕВОЈКА!